

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
PROGRAMI**

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN KARIYER
GELİŞİMLERİNDE UMUT, YILMAZLIK VE EBEVEYN
DESTEĞİNİN YORDAYICI ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BETÜL BOZKURT

**ANKARA
ŞUBAT, 2024**

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
PROGRAMI

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN KARIYER
GELİŞİMLERİNDE UMUT, YILMAZLIK VE EBEVEYN
DESTEĞİNİN YORDAYICI ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BETÜL BOZKURT

DANIŞMAN: PROF. DR. METİN PİŞKİN

ANKARA
ŞUBAT, 2024

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Betül BOZKURT adlı öğrencinin hazırladığı “Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Gelişimlerinde Umut, Yılmazlık ve Ebeveyn Desteğinin Yordayıcı Rolü” başlıklı bu çalışma Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı’nda jüri üyelerince oy birliği ile **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan Dr. Öğretim Üyesi

Tansu MUTLU ÇAYKUŞ

Üye Prof. Dr. Metin PİŞKİN

Üye Dr. Öğretim Üyesi

Sedat GELİBOLU

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca, jüri üyeleri tarafından .../.../20... tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulu tarafından ise .../.../20... tarihinde kabul edilmiştir.

.....

Prof. Dr. Mehmet İkbāl YETİŞİR
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

Betül BOZKURT

ÖZET

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN KARIYER GELİŞİMLERİNDE UMUT, YILMAZLIK VE EBEVEYN DESTEĞİNİN YORDAYICI ROLÜ

BOZKURT, Betül

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Metin PİŞKİN

Şubat, 2024, xvi + 127 Sayfa

Bu çalışmanın amacı umut, yılmazlık ve kariyere ilişkin ebeveyn desteğinin ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerini yordayıp yordamadığını ortaya koymaktır. Araştırmanın amaçlarında biri de ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesidir.

Araştırma kapsamında Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişim Ölçeği geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilme aşamasında, 2022-2023 eğitim öğretim yılı bahar döneminde 4 ayrı çalışma grubundan veriler toplanmıştır. Toplanan verilerle ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Tek faktörlü yapı gösteren, 10 maddeden oluşan ölçeğin Cronbach α katsayısı .74 olarak bulunmuştur. Analiz sonuçları ölçeğin ilgili yaş grubunda kullanılabilir özellikler taşıdığını göstermektedir.

Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişim Ölçeği'nin dışında Kişisel Bilgi Formu, Çocuklarda Umut Ölçeği, Çocuklar için Yılmazlık Ölçeği, Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği veri toplamak amacıyla kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2023-2024 eğitim-öğretim yılı İstanbul ili Bağcılar ilçesinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet ortaokullarında öğrenim gören 667 ortaokul öğrencisi oluşturmuştur. Veriler sınıf ortamında yüz yüze toplanmıştır. Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin umut, yılmazlık ve kariyere ilişkin ebeveyn desteğini tarafından yordanıp yordanmadığını incelemek amacıyla çoklu regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin kariyer gelişimi düzeylerinin cinsiyet ve sınıf düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla İlişkisiz Örneklem T-Testi kullanılmıştır. Öğrencilerin kariyer

gelişimi düzeylerinin anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve doğum sırasına göre anlamlı olarak farklılaşma durumu Tek Yönlü Varyans Analizi ile incelenmiştir.

Araştırma sonucunda, umut, yılmazlık ve kariyere ilişkin ebeveyn desteğinin ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimini anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür. Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeyleri cinsiyet, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılık gösterirken sınıf düzeyi ve doğum sırasına göre farklılık göstermemektedir.

Anahtar Sözcükler: Kariyer gelişimi, Umut, Yılmazlık, Kariyere ilişkin ebeveyn desteği, Ortaokul öğrencileri.

ABSTRACT

PREDICTIVE ROLE OF HOPE, RESILIENCE AND CAREER RELATED PARENTAL SUPPORT ON SECONDARY SCHOOL STUDENT’S CAREER DEVELOPMENT

BOZKURT, Betül

Master Degree, Department of Educational Sciences

Supervisor: Prof. Dr. Metin PİŞKİN

February, 2024 xvi + 127 Pages

The main purpose of this study is to examine the predictor role of hope, resilience and career related parental support on secondary school students’ career development. Other objectives of the study are to examine whether the career development of secondary school students differs significantly according to gender, grade level, mother's education level, father's education level and birth order.

Within the scope of the research, the Career Development Scale for Secondary School Students was developed. During the development phase of the scale, data were collected from 4 separate study groups in the spring semester of the 2022-2023 academic year. Validity and reliability studies of the scale were carried out with the collected data. The Cronbach α coefficient of the scale, which consists of 10 items and has a single-factor structure, was found to be .74. Results show that the scale can be used in the relevant age group.

In addition to the Career Development Scale for Secondary School Students, the Personal Information Form, the Hope Scale for Children, the Resilience Scale for Children, and the Career-Related Parental Support Scale were used to collect data. The study group of the research consists of 667 secondary school students studying in public secondary schools in Bağcılar district of Istanbul province in the 2023-2024 academic year. The data were collected face to face in the classroom environment. Multiple regression analysis was used to determine whether secondary school students' career development was predicted by hope, resilience and career-related parental support. Independent Samples T-Test was used to determine whether students' career development

levels differ according to gender and grade level. To determine whether the career development of secondary school students differs significantly according to mother's education level, father's education level and birth order; One-Way Analysis of Variance was utilized.

Results suggested that the career development of secondary school students significantly predicted by hope, resilience and career-related parental support. Additionally, it was found that career development levels of secondary school students differ significantly according to gender, mother's education level and father's education level. Career development levels of secondary school students do not differ according to grade level and birth order.

Key Words: Career Development, Hope, Resilience, Career Related Parental Support, Secondary School

ÖNSÖZ

Zorlu ve uzun bir zaman dilimin ardından tez yazma sürecinin sonuna geldiğime hala inanamasam da tezimi tamamlamanın mutluluğunu ve gururunu yaşıyorum. Zaman zaman yorucu olabilen literatür taramalarında en keyif aldığım kısımlardan biri araştırmacıların yazdığı ve bütün duygularını açıklıkla ortaya koyduğu önsöz kısımlarıydı. Kendi adıma sürecin sonuna gelirken beni her daim destekleyen kişilere bu desteğin bir karşılığı olmasa da teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Umarım okuması da yazması kadar keyifli olur.

İlk ve en büyük teşekkürüm sevgili tez danışmanım Prof. Dr. Metin PİŞKİN'e. Güler yüzü ve güzel enerjisiyle bilgi birikiminden yararlanmama olanak sağladı. Ortaya çıkan bütün belirsizlikleri giderme ve zorlukları aşma konusunda yardımcı oldu. Bu süreçte benden hiçbir zaman ümidi kesmeyip her zaman motive ettiğiniz ve işleri kolaylaştırdığınız için size çok teşekkür ediyorum. Öğrenciniz olmak hiç bitmeyecek bir kıvanç kaynağı. Ankara Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında görev yapan bütün hocalarıma mesleğimi hakkıyla yapabilmem konusunda bana kazandırdıkları beceri ve bakış açısı için çok teşekkür ederim. İyi ki yolum Ankara Üniversitesi'nden geçti. Çevrimiçi eğitim ile geçirdiğim yüksek lisans sürecinde, ekranın ötesine geçen enerjisi, öğreticiliği ve yardımseverliğiyle psikolojik danışman kimliğimde büyük yeri olan Doç. Dr. Gökhan ATİK'e çok teşekkür ederim. Tez yazma sürecinde kıymetini daha iyi anladığım, kaynaklarından yararlandığım, istatistik dersini öğrenmemde büyük yeri olan Doç. Dr. Zülfikar Kaan DENİZ'e teşekkür ederim. Sürecin uzun ve zorlu olduğundan daha önce bahsetmiştim. İçinde bazı kırılma anları da vardı. Bu kırılma anlarından birinde beni yönlendirdiği ve yolumu aydınlattığı için Dr. Öğretim Üyesi Sedat GELİBOLU'ya çok teşekkür ederim. Onun yardımı ve desteği olmasaydı bu çalışma çok eksik olurdu. Tez jürisinde yer almayı kabul ederek görüşlerini sunan, tezin en iyi haline dönüşmesinde katkılarını eksik etmeyen Dr. Öğretim Üyesi Tansu MUTLU ÇAYKUŞ ve Dr. Öğretim Üyesi Sedat GELİBOLU'ya en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans ders aşamasında ilk tanıştığım arkadaşım olan, o günden beri koşulsuz desteğini her zaman hissettiğim canım arkadaşım, değerli meslektaşım Uz. Psk. Dan. Asiye DİLBER'e çok teşekkür ederim. Yüksek lisans sürecinin tüm aşamalarını

birlikte deneyimlediğim, deneyimlediğim her zorlukta yanımda olan canım arkadaşım, değerli meslektaşım Uz. Psk. Dan. Nigar ASLANOVA SARI'ya yoldaşlığı ve arkadaşlığı için çok teşekkür ederim. Sizin desteğiniz olmadan bu süreci hayal dahi edemiyorum. Lise yıllarından beri bu yolu birlikte yürüdüğüm, meslektaş olmaktan gurur duyduğum Dilara SERDAR'a, benim bile kendime katlanmakta zorluk çektiğim zamanlarda yanımda olduğu için müteşekkirim.

Veri toplama aşamasında kolaylık sağlayan ve yardımlarını esirgemeyen bütün okul idarecilerine, okul psikolojik danışmanlarına, öğretmenlere çok teşekkür ederim. Yaşadıkları deneyimleri sunmaktan çekinmeyen bu araştırmamanın asıl kahramanları öğrencilere müteşekkirim.

Galiba en zorlu teşekkür aileme yönelik olacak. Hayatım boyunca varlığının güvenini her zaman hissettiğim abim Yusuf BOZKURT'a, sevgili yengem Özlem BOZKURT'a destekleri için minnettarım. Sıkıcı zamanlarda tek gülümsemesi ile içimi ısıtan yeğenim Oğuz Kağan BOZKURT'a teşekkür ederim. Sunduğu destek ve sevgi için bir abladan öte bir dayanak olan Vildan BOZKURT'a çok teşekkür ederim. Sen benim için hep bir şansısın. Okula ilk başladığım yıllardan itibaren bana olan güvenini hissettiğim, en büyük destekçim anneciğim Macide BOZKURT'a çok teşekkür ederim. Şimdi yanımda olmasa da “Benim kızım yapar.” diyerek kendime inanmamı sağlayan canım babam Osman BOZKURT'a çok teşekkür ederim. Öğrettiklerin ve sevgin her zaman kalbimde...

Babama...

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xiv
ŞEKİLLER DİZİNİ	xv
KISALTMALAR/SİMGELER	xvi
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Amaç.....	6
Önem.....	7
Sayıtlar.....	8
Sınırlılıklar	9
Tanımlar.....	9
BÖLÜM 2.....	11
KURAMSAL ÇERÇEVE	11
Kariyer Gelişimi	11
Kariyer Psikolojik Danışmanlığı.....	12
Kariyer Gelişimi Kuramları ve Modelleri.....	13
Ginzberg, Ginsburg, Axelrad ve Herma (1951)'nın Kariyer Gelişimi Kuramı	13
1)Hayal Dönemi	14
2)Deneme Dönemi.....	14
İlgi Basamağı(11-12 yaş).....	14
Yetenek Basamağı(13-14 yaş).....	14
Değer Basamağı(15-16 yaş).....	15
Geçiş Basamağı(17 yaş).....	15
3)Gerçekçi Dönem.....	15
Keşfetme Basamağı	15
Billurlaşma Basamağı.....	15
Belirleme Basamağı	16
Super'ın Yaşam Boyu Yaşam Alanı Kuramı	16
Yaşam Boyu	16
Büyüme Dönemi.....	17
Keşfetme Dönemi	17
Yerleşme Dönemi	18
Sürdürme Dönemi.....	18
Çöküş Dönemi	18

Yaşam Alanı	19
Benlik Kavramı.....	19
Super'ın Çocuklukta Kariyer Gelişim Modeli.....	19
Gottfredson'un Daraltma ve Uzlaşma Kuramı.....	20
Bilişsel Büyüme.....	21
Öz Yaratım	21
Daraltma	21
Aşama 1: Büyüklük ve Güce Yönelim.	22
Aşama 2: Cinsiyet Rollerine Yönelim	22
Aşama 3: Sosyal Değerlere Yönelim.....	23
Aşama 4: İçsellığe Yönelim.....	23
Uzlaşma	23
Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği	30
Umut	34
Umut ile İlgili Kuramlar	38
Snyder' in Umut Teorisi.....	38
Averill, Caitlin ve Chon'un Umut Teorisi.....	39
Yılmazlık	43
BÖLÜM 3.....	51
YÖNTEM.....	51
Araştırmanın Modeli.....	51
Çalışma Grubu	51
Çalışma Grubu 1	52
Çalışma Grubu 2	52
Çalışma Grubu 3	53
Çalışma Grubu 4	53
Çalışma Grubu 5	54
Verilerin Toplanması	55
Kişisel Bilgi Formu	56
Çocuklar için Kariyer Gelişim Ölçeği	56
Çocuklarda Umut Ölçeği	56
Çocuklar için Yılmazlık Ölçeği	57
Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği.....	57
Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişimi Ölçeği.....	58
Verilerin Çözümlemesi	60
Verilerin Analize Hazırlanması ve Varsayımların İncelenmesi.....	60
Veri Analizi Teknikleri	61
BÖLÜM 4.....	63
BULGULAR VE YORUMLAR	63
Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişimi Ölçeğinin Geliştirilmesine Dair	
Bulgular	63
Açımlayıcı Faktör Analizi Bulguları.....	63
Doğrulayıcı Faktör Analizi Bulguları	67
Benzer Ölçüt Geçerliğine İlişkin Bulgular.....	71

OKG'nin İç Tutarlılık Katsayılarına İlişkin Bulgular	72
Veri Toplama Araçlarından Elde Edilen Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler	73
Öğrencilerin Kariyer Gelişim Düzeylerinin Umut, Yılmazlık ve Ebeveyn Desteği Tarafından Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulguları ve Yorumları	74
Değişkenler Arası İlişkilere Dair Bulgular	74
Öğrencilerin Kariyer Gelişimlerinin Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulgular ve Yorumları	75
Kariyer Gelişiminin Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	77
Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Gelişim Düzeylerinin Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	77
Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Gelişim Düzeylerinin Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	79
Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Gelişim Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	80
Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Gelişim Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	82
Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Gelişim Düzeylerinin Doğum Sırasına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	84
BÖLÜM 5.....	86
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	86
Sonuçlar	86
Öneriler	87
Araştırmacılara Öneriler	87
Uygulayıcılara Öneriler.....	88
KAYNAKLAR.....	89
EKLER	112
EK 1. Aydınlatılmış Onam Formu 1.....	113
EK 2. Aydınlatılmış Onam Formu 2.....	114
EK 3. Kişisel Bilgi Formu	115
EK 4. Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişimi Ölçeği (Örnek Maddeler)	116
EK 5. Çocuklarda Umut Ölçeği (Örnek Maddeler)	117
EK 6. Çocuklar için Yılmazlık Ölçeği (Örnek Maddeler).....	118
EK 7. Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği (Örnek Maddeler)	119
EK 8. Çocuklar için Kariyer Gelişim Ölçeği (Örnek Maddeler)	120
EK 9. Ölçek Kullanım İzinleri.....	121
EK 10. Etik Kurul Onayı	123
EK 11. Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma İzni/Diğer Kurumlardan Alınan Araştırma İzinleri.....	124
BENZERLİK BİLDİRİMİ	126
ÖZGEÇMİŞ.....	127

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1. Çalışma Grubu 2'nin Demografik Özelliklere Göre Dağılımı.....	52
Tablo 2. Çalışma Grubu 3'ün Demografik Özelliklere Göre Dağılımı.....	53
Tablo 3. Çalışma Grubu 4'ün Demografik Özelliklere Göre Dağılımı.....	54
Tablo 4. Çalışma Grubu 5'in Demografik Özelliklere Göre Dağılımı.....	55
Tablo 5. OKG AFA Faktör Yükleri, Özdeğerleri.....	66
Tablo 6. Maddelerin Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları.....	67
Tablo 7. OKG DFA Uyum İyiliği Değerleri	69
Tablo 8. Modifikasyon Yapılmış Uyum İyiliği Değerleri.....	71
Tablo 9. OKG ve ÇKG'den Elde Edilen Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler.....	71
Tablo 10. OKG ve ÇKG toplam puanları arasındaki ilişki	72
Tablo 11. OKG İç Tutarlılık Katsayıları	72
Tablo 12. Veri Toplama Araçlarından Elde Edilen Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler.....	73
Tablo 13. Araştırmada Yer Alan Değişkenler Arasındaki İlişkiler	74
Tablo 14. Umut, Yılmazlık ve Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteğinin Kariyer Gelişimini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları	75
Tablo 15. Kariyer Gelişiminin Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin İlişkisiz Örneklem İçin t-testi Sonuçları.....	77
Tablo 16. Kariyer Gelişiminin Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin İlişkisiz Örneklem İçin t-Testi Sonuçları	79
Tablo 17. Anne Eğitim Düzeyine Göre Kariyer Gelişimine İlişkin Betimsel İstatistikler.....	81
Tablo 18. Kariyer Gelişim Düzeyinin Anne Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları.....	81

Tablo 19. Baba Eğitim Düzeyine Göre Kariyer Gelişimine İlişkin Betimsel İstatistikler.....	82
Tablo 20. Kariyer Gelişim Düzeyinin Baba Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları	83
Tablo 21. Doğum Sırasına Göre Kariyer Gelişimine İlişkin Betimsel İstatistikler.....	84
Tablo 22. Kariyer Gelişim Düzeyinin Doğum Sırasına Göre İncelenmesine İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları	85

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1. Yamaç Testi-Paralel Analiz Testi Sonucu.....	65
Şekil 2. Ölçme Modeli 1	68
Şekil 3. Ölçme Modeli 2.....	70

KISALTMALAR/SİMGELER

OKG	Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişimi Ölçeği
ÇUÖ	Çocuklarda Umut Ölçeği
ÇYÖ	Çocuklar için Yılmazlık Ölçeği
KİEDÖ	Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği
AFA	Açımlayıcı Faktör Analizi
DFA	Doğrulayıcı Faktör Analizi

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu açıklanmış olup daha sonrasında araştırmanın amacı ve önemi sunulmuştur. Sayıtlar, sınırlılıklar ve tanımlamalar bölümün son kısmını oluşturmaktadır.

Problem

Kariyer, bireyin hayatında yer edinen önemli bir kavram olup ilgili literatür incelendiğinde pek çok farklı tanımın yer aldığı görülmektedir. Super (1980) kariyer kavramından bahsederken gelişimsel bir bakış açısı takınmış ve kariyeri kişinin hayatı süresince karşılaştığı kariyeriyle ilgili bütün olaylar ve rollerin birleşimi şeklinde tanımlamıştır. Yeşilyaprak (2011) ise kariyeri kişinin hayatı boyunca edindiği tüm rollerin barındırdığı faaliyetlerin bileşimidir şeklinde tanımlamış olup bahsedilen bu rollerin aynı zamanda bireyin “çalışan” olarak faaliyet gösterdiği rolleri de içinde barındırdığını eklemiştir. Kuzgun'a (2014) göre kariyer; kişinin yaşamı boyunca üstlendiği evlat, öğrenci, meslek sahibi, eş, baba, anne gibi rollerin ve hayatı süresine yaptığı işlerin genel tablosudur. Kariyere ilişkin görüşleri geçmişten günümüze incelersek önceleri yaşamını sürdürme ve gereksinimleri giderme amaçlı meslek ve kariyer algısı, zaman içinde evrilerek yaşamın tamamını kapsayan bir yapıya bürünmüştür (Özaydın, 2021).

Kariyer gelişimi kariyer danışmanlığı alanında araştırma yapan pek çok teorisyen tarafından ele alınan bir kavramdır. Kariyer gelişimi, şafağı çocukluk olup tüm yaşam döngüsü boyunca gerçekleşen, gelişimsel görevleri, geçişleri ve değişimi içeren bir süreçtir (Hartung, Porfeli ve Vondracek, 2008). Kariyer gelişimi hayatın bir noktasında gerçekleşen bir görev olmanın aksine hayat boyu sürdürülen bir süreç olarak kabul edilmiştir (Gottfredson, 2002; Savickas, 2002; Super, Savickas ve Super, 1996).

Kariyer gelişim süreçlerine ilişkin yürütülen araştırmalar, yaşam boyu kariyer gelişimini vurgulayan ve kabul eden kuramlara rağmen, çocukların kariyer gelişimine yeterince odaklanmamıştır (Schultheiss ve Stead, 2004). Ergen ve yetişkin gelişiminin

temellerinin çocuklukta atıldığı uzun zamandır kabul edilen bir anlayıştır. Keza kariyer danışmanlığı disiplini de yaşam boyu kariyer gelişiminde çocukluğun önemini uzun zamandır vurgulamaktadır. 17. Yüzyılda yaşayan şair John Milton “Sabahın günü gösterdiği gibi, çocukluk da insanı gösterir” demiştir (Akt. Watson, Nota ve McMahon, 2015). Watson ve McMahon (2005) çocuklukta kariyer gelişimi ile yetişkinlikteki kariyer gelişimi arasındaki ilişkinin altını çizmektedir. Kariyer farkındalığı, kariyer keşfi, mesleki ilgi alanları ve kariyer beklentilerini içeren temel beceriler çocuklukta gelişir ve yaşam boyu kariyer inşası için oldukça elzemdir (Hartung, 2015).

Ortaokul dönemi ergenlik döneminin şafağı olan aynı zamanda öğrencilerin ortaöğretime geçiş için kendilerini akademik yönden hazırladıkları dönemdir (Şavluk, 2019). Ortaokul yılları Türkiye’de 10-14 yaş arasında denk gelmektedir. Super tarafından büyüme dönemi olarak adlandırılan bu dönemde, mesleklere ilişkin meraklanmak, mesleklere ilişkin araştırmalar yapmak, gözlem yapmak, hobiler geliştirmek, bireysel rolünün mesleki karar süreçlerine etkisini fark etmek, geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman arasında bağlantılar oluşturabilmek 14 yaşına gelmiş bireylerden beklenen mesleki gelişim görevleridir (Super, 1990). Kariyer gelişimi açısından kritik olan bu yıllar aynı zamanda çocukların psikososyal kişilik gelişimi hususunda da oldukça kritik olup özgüven, benlik kavramı, içsel denetimin gelişmesi gibi kişilik yapılarının geliştiği dönemdir (Bozgeyikli, Bacanlı ve Doğan, 2009).

Kariyer kuramcıları genellikle kariyer gelişiminin çocuklukta başladığı ve yetişkinlik boyunca devam ettiği konusunda hemfikirdirler (Herr ve Cramer, 1996). Buna karşın çocukların kariyer gelişimlerini incelemeye yönelik yapılan araştırmaların sayılı olduğu görülmektedir (McMahon ve Watson, 2008; Schultheiss ve Stead, 2004; Vondracek, 2001; Whiston ve Brecheisen, 2002; Watson ve McMahon, 2005; Wood ve Kaszubowski, 2008). Kariyer gelişimi ve kariyer gelişimi ile ilişkili kavramlar üzerine yapılan çalışmaların ağırlıklı olarak ergen ve yetişkin gruplarıyla gerçekleştirildiği görülmektedir (Savickas, 1997; Hartung, Porfeli ve Vondracek, 2005; Şavluk, 2019).

Son yıllarda çocuklukta kariyer gelişimi üzerine ilgi artış gösterse de uluslararası alanyazında “kariyer gelişimi” ve “çocuklar” anahtar kelimeleri kullanılarak 1995-2015 yılları filtrelenip incelendiğinde sadece 212 araştırmaya ulaşılmaktadır. 1995-2005 yılları arasında kariyer gelişimiyle ilgili yayınlanan 2662 makaleden 88’i çocuklara odaklanmışken 2006-2015 yılları arasında ise kariyer gelişimiyle ilgili yayınlanan 3879 makaleden 124’ü çocuklara odaklanmıştır. Her iki aralıktada çocuklarla ilgili yayınlanan

makale sayısı toplam sayının sadece %3'üne tekabül etmektedir (Watson, Nota ve McMahon, 2015).

Literatürde yaşamın ilk yıllarındaki bireylerin kariyer gelişimine ilişkin araştırmalardan elde edilen bilgiler oldukça kısıtlıyken, yaşamın diğer dönemlerindeki kariyer gelişim süreçleri ile ilgili pek çok bilgiye ulaşılabilmektedir (Sharf, 2017). Halbuki kariyer gelişimi yaşam boyudur. Nasıl ki bahçıvanın ekim yapacağı toprağın kalitesini umursamaması doğru değilse, aynı şekilde çocukluk sürecindeki kariyer gelişim sürecini önemsememek de doğru olmayacaktır (Niles ve Bowlsbey, 2013).

Araştırmacıların kariyer gelişimine ilişkin çalışmalarda çocukluk ve ön ergenlik dönemine yeterince odaklanmamasının nedeni mesleğe yönelik karar verme süreçlerinin bu dönemde gerçekleşmiyor olmasından olabilir (Işık, 2014). Oysaki mesleğe yönelik karar vermek için acele etmelerine gerek olmayan çocuklar okul temelli öğrenmeler ve gelecekteki kariyer yolculuğu arasında bağ kurmalıdır (Johnson, 2000). Mesleğe ilişkin seçimlerin çoğu 14 yaşın ardından yapılmasına karşın bireyin daha öncesinde farkındalık geliştirmesi sonrasında daha sağlıklı seçimler yapabilmesi için kritiktir (Işık, 2014). Bu sebeple çocukluk dönemindeki kariyer gelişim süreçlerinin ve çocukların kariyer gelişimleriyle ilişkili kavramların araştırılması önem taşımaktadır.

Kariyer gelişimini incelerken çocukluk dönemine odaklanan az sayıda araştırmada genellikle bu dönemdeki mesleki arzular (McMahon, Carrol ve Gillies, 2001; Taylor ve diğerleri, 2003; Watson ve diğerleri, 2010) mesleki ilgiler (Tracey ve Wards, 1998; Tracey, 2002), beklentiler (Auger, Blackhurst ve Wahl, 2005; Taylor ve diğerleri, 2003; Oliveira, Porfeli, Taveira ve Lee, 2020), kariyer farkındalığı (Beale, 2000; Fadale, 1973, Carvalho, Pocinho ve Fernandes, 2018), ebeveynlerin mesleki seçimlerdeki etkileri (McMahon ve Patton, 1997; Şavluk, 2019) ebeveyn desteği (Bakır ve Büyükgöze Kavas, 2021; Liu, McMahon ve Watson, 2015; Keller ve Whiston, 2008) gibi konuların ele alındığı tespit edilmiştir.

Kariyer gelişim süreci bireysel ve çevresel dinamiklerin etkilediği bir süreçtir (Pişkin, 2011). Kariyer gelişimindeki bireysel ve çevresel dinamiklerin etkilerini anlamak için kariyer gelişimine farklı açılardan bakan araştırmalar ortaya konmalıdır. Bireysel ve çevresel dinamiklerin etkisi yeterince anlaşılmadığında kariyer danışmanlığı uygulamasında bunlara yer verilemeyecektir. Bunların yeterince önemsenmediği bir kariyer danışmanlığı süreci ise beklendiği kadar faydalı olmayacaktır (Pişkin, 2011). Kariyer gelişim aşamalarında meydana gelebilecek problemlerin kişinin diğer psikolojik özellikleriyle de yakından ilişkili olabileceği ifade edilmiştir (Yeşilyaprak, 2011). Bunun

yanı sıra literatürde kariyer gelişimi ile umut, yılmazlık gibi bireysel psikolojik kavramların birlikte değerlendirilmesine dair kuramsal ve araştırma temelli öneriler mevcuttur (Diemer ve Blustein, 2007; Sung, Turner ve Kaewchinda, 2013; Shuster, 2018).

Umut, iyimserlik, yılmazlık ve yaşam doyumu gibi kavramlar ruh sağlığının olumlu yanını ifade etmekte olup bu psikolojik yapılar kariyer gelişimi ile yakından ilişkilidir (Eryılmaz ve Mutlu, 2017). Bireylerin hayatını farklı açılardan şekillendiren düşünce biçimi olan umut köklerini çocukluktan almaktadır (Konuk, 2020). Yapılan araştırmalarda umudun; kariyer kararı verme öz-yetkinliği (Betz, Hammond ve Multon, 2005; Ulaş, 2016), kariyer uyum yetenekleri (Korkmaz ve Önder, 2019) ve kariyer engelleri (Ulaş, 2016) ile ilişkisi ortaya konulmuştur. Büyükgöze-Kavas (2016), kariyer uyumuyla ilgili faktörleri araştırdığı çalışmasında kariyer uyumunun umut tarafından yordandığını bulmuştur. Umudun kariyer gelişimini pozitif yönlü etkilediğini belirten araştırmalar da mevcuttur (Diemer ve Blustein, 2007; Sung, Turner ve Kaewchinda, 2013).

Umutlu olmak, bireyin kariyer gelişimini şekillendirmek için gereklidir. Umutlu olmak, hedef belirlemek ve bu hedefe ulaşmak amacıyla bazı faaliyetlerin gerçekleştirilmesi sonucunda olumlu sonuçların meydana gelmesinin olası olduğuna inanmakla ilgili olup bireyi harekete geçmeye teşvik eder (Niles, Hyung, Balin, Amundson, 2010). Aksi durumda, umutlu hissetmeyen bireylerin harekete geçmesi pek olası değildir.

Alexander ve Onwuegbuzie (2007) tarafından yapılan araştırmada, düşük umut düzeyine sahip öğrencilerin yüksek umut düzeyine sahip öğrencilere göre akademik erteleme olasılıklarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmanın bulguları, umutlu olmanın kariyer gelişimi üzerindeki önemini hatırlatmaktadır. Umuda sahip olmanın kariyer gelişimi üzerindeki etkisi araştırmalarda vurgulanmasına rağmen umudun çocukların kariyer gelişimiyle ilişkisine yönelik Türkiye’de yapılan bir çalışmanın olmadığı görülmüştür.

Yılmazlık, bireylerin güçlüklerle karşılaşmasına rağmen olumlu sonuçlar elde ettiği dinamik ve çok boyutlu bir süreç olarak kabul edilmektedir (Luthar, Cicchetti ve Becker, 2000). Bu kavram yalnızca travmatik deneyimlerin ardından uyum geliştirmeyi tanımlamaz. Aynı zamanda modern toplumun belirsizlikleriyle başa çıkmak için ihtiyaç duyulan becerilere de atıfta bulunur (Sapienza ve Masten, 2011). Özetle hem düşme sonrası toparlanma becerisi hem de olumsuz yaşam olaylarından olumlu etkilenme

kapasitesi olarak görülebilir (Fusco, Sica, Boiano, Esposito, ve Aleni Sestito, 2018). Literatürde bireysel bir özellik olarak analiz edilmesine rağmen, yılmazlık bireyin sosyal deneyimleriyle ve sosyal kaynaklarıyla bağlantılıdır (Fusco ve diğerleri, 2018). Çocuklar yılmaz doğmazlar, aksine bu özelliği içinde yaşadıkları toplumdaki deneyimler ve etkileşimler yoluyla öğrenirler (Patton, 2017).

Kariyer danışmanlığı disiplinde umut veren bir kavram olan yılmazlık, bireylerin zorluklarla çıkması gereken durumlarda öne çıkmaktadır (Ebersöhn, 2010). Yılmazlığı kariyerle ilişkilendiren çalışmalar mevcuttur (Tommasini, 2015). Yılmazlık, stresli olaylara uyum sağlamayı, güçlüklerle başa çıkmayı içerdiği için kariyer uyumunu (Barto, Lambert ve Brott, 2015; Santilli ve diğerleri, 2015) etkilemektedir.

Mercan (2016), pozitif psikolojik sermayenin bireylerin kariyer uyumu üzerindeki etkisini incelemiştir ve kariyer uyumunu arttırdığı bulgusuna ulaşmıştır. Pozitif psikolojik sermaye, yılmazlık, umut ve öz-yeterlik gibi özellikleri içerir. Ancak Türkiye'de olumlu özelliklerin kariyer gelişimi üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalar sınırlıdır. Halbuki bireyde stres yaratabilecek kariyer gelişim görevleriyle başa çıkmada uyum ve yılmazlık koruyucu faktörler olabilir.

Kişilerin yaşamlarını etkileyen faktörler, sadece bireysel faktörlerle sınırlı değildir. Çevresel faktörler de bireyin yaşamını oldukça etkilemektedir ve bu faktörlerin başında aile gelmektedir. Ebeveynler, çocuklarının kariyer gelişimlerine ilişkin destekleyici tutum ve davranışlarıyla onların kariyer gelişim süreçlerini etkilemektedir. Anne babalar davranışlarıyla çocuklarının kariyer gelişimlerine yardımcı olabilir (Solmaz, 2015). Ergenler, anne ve babalarının desteğinin, öğretmenleri, arkadaşları ve okul psikolojik danışmanlarının desteğine kıyasla kariyer ve gelecek beklentilerini daha çok etkilediğini belirtmişlerdir (Paa ve McWhirter, 2000). Kariyer gelişim süreçlerinde ebeveyn katılımını hissetmeyen ergenler, kariyer gelişim sürecini yavaşlatma eğilimi göstermişlerdir (Mortimer, Zimmer-Gembeck, Holmes ve Shanahan, 2002).

Ebeveyn desteğinin kariyer gelişimi üzerindeki etkisi hem uluslararası literatürde (Helwig, 2008; Kniveton, 2004; Raque-Bogdan ve diğerleri, 2012; Keller ve Whiston, 2008; Whiston ve Keller, 2004) hem de ülkemizde (Altun Çoğalan, 2019; Bacanlı ve Sürücü, 2011; Güneş ve Bacanlı, 2020; Solmaz, 2015) ilgi görmüştür. Türkiye'de gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde, ebeveynlerin çocuklarının kariyer gelişimine ilişkin desteğinin çocukların kariyer gelişimlerini yordayıp yordamadığına ilişkin çalışmaya rastlanmamıştır.

Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimine geniş bir perspektiften bakmayı hedefleyen bu araştırmanın bulgularının literatüre önemli katkılar sunması beklenmektedir. Çünkü öğrencilerin kariyer gelişimlerini anlamak, buna ilişkin müdahaleler geliştirmenin ilk adımıdır. Kariyer gelişiminin kapsamlı ve gelişimsel okul psikolojik danışma programlarının temel kısımlarından biri olduğu ve öğrencilerin eğitim yolculuklarında kariyer danışmanları tarafından desteklenmeleri gerektiği Amerikan Psikolojik Danışmanlar Derneği (ASCA, 2019) tarafından da belirtilmiştir. Öğrencilere çıktıkları bu eğitim yolculuğunda eşlik edebilmek, erken dönemden itibaren (Magnuson ve Starr, 2000) kariyer gelişimlerini her açıdan desteklemek okul psikolojik danışmanlarının görevidir (MEB, 2020). Çocuklukta kariyer gelişiminin yetişkinlikte kariyer gelişimiyle ilişkili olduğu düşünüldüğünde (Watson ve McMahon, 2005) çocukların kariyer gelişimleri ile ilişkili kavramların ele alınmasının önemli olduğu söylenebilmektedir.

Özetle mevcut çalışmanın, yaşamının erken döneminde olan öğrencilerin sahip oldukları kariyer gelişimlerini daha iyi anlamak, kariyer gelişimi ile ilgili kavramları ortaya koyabilmek amacıyla gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Bu çalışmayla birlikte yaş grubuyla ilgili literatürdeki boşluğu belli oranda da olsa doldurmak, yine uygulama alanında müdahalelere temel oluşturmak hedeflenmiştir. Bu anlamda araştırmanın problemini, umudun, yılmazlığın ve kariyere ilişkin ebeveyn desteğinin öğrencilerin kariyer gelişimleriyle ilişkisinin incelenmesi oluşturmaktadır.

Amaç

Bu çalışmanın amacı yukarıda bahsedilen bilgileri temel alarak, umut, yılmazlık ve kariyere ilişkin ebeveyn desteğinin kariyer gelişimiyle ilişkisini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Bu amaçla araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Umudun, yılmazlık ve kariyere ilişkin ebeveyn desteği birlikte ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerini yordamakta mıdır?
2. Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerini ölçmek üzere geliştirilen ölçek geçerli ve güvenilir midir?

3. Öğrencilerin kariyer gelişim düzeyleri;

- a) Cinsiyete
- b) Sınıf düzeyine
- c) Anne eğitim düzeyine
- d) Baba eğitim düzeyine
- e) Doğum sırasına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Önem

Kariyer gelişimine bütüncül bir açıdan bakabilmek için çocuklukta kariyer gelişimi ve ilişkili kavramların araştırılması ve anlaşılması oldukça önemlidir (Hartung ve diğerleri, 2005). Literatür ise bu açıdan oldukça kısıtlı bilgi sunmaktadır. Özellikle çocukların kariyer hazırlıkları ile ilgili mevcut literatürde oldukça kısıtlı bilgi yer almaktadır. Yetişkinliğe giden süreçte ve yetişkin olduklarında 21. Yüzyılın getirdiği değişen çalışma koşullarına uyumlu olmaları ve kariyer gelişimlerini sağlıklı olarak sürdürmeleri açısından şimdiyi anlamak yani çocukların kariyer gelişim süreçlerini anlamak zorunludur (Schultheiss ve Stead, 2004). Öğrencilerin kariyer gelişim ihtiyaçlarını netleştirmeye ve kariyer gelişimlerini etkileyip gereksinimlerini karşılayan iç ve dış kaynaklarının belirlenmesi gerektiği (Diemer ve Bluestein, 2007) görüşü göz önüne alındığında araştırma, çocukların kariyer gelişimini etkileyen iç ve dış kaynakları belirleyerek literatüre önemli bir katkı sunması beklenmektedir.

Çocuklukta kariyer gelişimi ile ilişkili olabilecek psikolojik kavramları incelemenin önemli olduğu düşünülmektedir. Araştırmada yer alan değişkenlerden umut, yılmazlık gibi ruh sağlığının olumlu yanını yansıtan psikolojik yapılar kariyer gelişimiyle ilişkilidir. Öte yandan, bireylerin kariyer gelişim sürecinde karşılaştıkları sorunları, gelişimsel olarak anlamının ve bu problemleri gidermenin onların iyilik hallerini destekleyeceği ifade edilebilir (Eryılmaz ve Mutlu, 2017).

Bu çalışmayla birlikte çocukların kariyer gelişimini yordayan faktörlere ilişkin literatüre katkı sunulması umulmaktadır. Bireyler, kariyerleriyle ilgili problemleri koruyucu etmenlerin az olduğu risk etmenlerinin fazla olduğu durumlarda yaşamaktadır (Vondracek, 1998). Bu çalışmada incelenen ve çocukların kariyer gelişimini etkileyen faktörler dikkate alınarak çocukların kariyer gelişimini destekleyecek okul temelli

müdahale programları geliştirilebilecektir. Bu da çalışmanın önemini arttıran bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışmanın amaçlarından biri de ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimini değerlendirmeye yönelik ölçek geliştirmektir. Çocuklar için geliştirilmiş kariyere ilişkin ölçme araçlarının sınırlılığı bu dönemdeki araştırmaları yetersiz kılmaktadır (Schulteiss, 2008). Bu nedenle geçerli ve güvenilir ölçme aracı geliştirmek de bu çalışmayı önemli kılmaktadır.

Türkiye’de geliştirilen veya Türk kültürüne uyarlanan çocukluk dönemi kariyer özelliklerini ölçen ölçme aracı sayısı son dönemde artsa da (Özaydın, 2021) ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimini ölçmek amacıyla yalnızca bir ölçeğe ulaşılabilmektedir. Ölçek Bacanlı, Özer ve Sürücü (2006) tarafından Türk kültürüne uyarlanmıştır. Ölçek geliştirildikten sonra Türkiye’de çocukların kariyer gelişimi üzerine yapılan çalışmaların arttığı görülmektedir (Bacanlı ve Sürücü, 2011; Bakır ve Büyükgöze-Kavas, 2021; Işık, 2014). 8 faktörlü yapıda olan Çocuklar için Kariyer Gelişimi Ölçeği, 52 maddeden oluşmaktadır. Ölçeklerdeki madde sayısı ölçeğin kullanımında belirleyici unsurlardan birisi olduğundan (Robinson, 2018), bu yaş grubundaki öğrencilere daha kolay uygulanabilir bir ölçme aracına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı (2018) tarafından yayınlanan MEB 2023 vizyonunda da çocukların kariyer gelişimlerini değerlendirmek amacıyla Türk kültürü dikkate alınarak ölçülmesine yönelik araçlar geliştirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Sayıtlar

Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin, Çocuklarda Umut Ölçeğine, Çocuklarda Kariyer Gelişimi Ölçeğine, Ortaokul Öğrencileri için Yılmazlık Ölçeğine, Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeğine içten ve yansız bir biçimde yanıt verecekleri varsayılacaktır.

Araştırmada yararlanılan veri toplama araçları, ölçmeyi amaçladıkları yapıları ölçebilme gücüne sahiptir.

Sınırlılıklar

1. Araştırmada ortaokul öğrencilerinin umut düzeylerini ölçmek için Çocuklarda Umut Ölçeği kullanılacaktır. Bu sebeple umut sözü edilen ölçeğin ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır.
2. Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerini ölçmek amacıyla Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişimi Ölçeği (OKG) kullanılacaktır. Bu sebeple kariyer gelişimi bahsi geçen ölçeğin ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır.
3. Araştırmada ortaokul öğrencilerinin yılmazlık düzeylerini ölçmek için Ortaokul Öğrencileri için Yılmazlık Ölçeği kullanılacaktır. Bu sebeple yılmazlık sözü edilen ölçeğin ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır.
4. Araştırmada ortaokul öğrencilerinin kariyere yönelik ebeveyn desteği düzeylerini ölçmek için Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği kullanılmıştır. Bu sebeple kariyere ilişkin ebeveyn desteği sözü edilen ölçeğin ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır.
5. Araştırma verileri İstanbul ilinde Bağcılar ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda öğrenim gören ortaokul öğrencilerine ulaşılarak toplanmıştır. Bu sebeple araştırmadan elde edilecek sonuçlar benzer gruplara genellenebilecektir.

Tanımlar

Çocukluk: Çocukluk çağının hangi yaş dilimine denk geldiği konusunda çeşitli görüşler mevcuttur. Özellikle bu araştırmada ele alınan yaş grubu olan ortaokul dönemini kimi araştırmacılar geç çocukluk, erken veya ön ergenlik şeklinde ifade edebilmektedirler (Oliveira, Taveira ve Porfeli, 2014). Çocuklukta kariyer gelişimiyle ilgili mevcut literatüre dayanarak (Hartung ve diğerleri, 2005) bu araştırma, çocukluğun 3-14 yaş arasını kapsadığını varsaymaktadır. Bu çalışmanın hedef kitlesi 10-14 yaş aralığında olarak ortaokul öğrencileridir.

Kariyer Gelişimi: Kariyer gelişimi, çocuklukta başlayıp tüm yaşam döngüsü boyunca gerçekleşen, gelişimsel görevleri, geçişleri ve değişimi içeren bir süreçtir (Hartung, Porfeli ve Vondracek, 2008).

Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği: Eğitsel ve mesleki gelişim hususunda bireyin ebeveynlerinden algıladığı destektir (Turner ve diğerleri, 2003).

Umut: Bireyin belirlemiş olduğu amaçlara ulaşmaya yönelik motivasyonu ve bu amaçlara ulaşmanın yollarını düşünme sürecidir (Snyder, 1995).

Yılmazlık: Bireyin zorluklarla ve belirsizliklerle karşılaşmasına rağmen olumlu sonuçlar elde ettiği dinamik ve çok boyutlu bir süreç olarak kabul edilmektedir (Luthar ve diğerleri, 2000; Sapienza ve Masten, 2011). “*Resilience*” kavramının Türkçedeki çeviri karşılığı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bu kavramın Türkçe çeviri karşılığı olarak “*psikolojik sağlamlık, kendini toparlama gücü, psikolojik dayanıklılık ve yılmazlık*” kavramları kullanılmaktadır (Işık, 2016). Bu araştırmada ‘*yılmazlık*’ kavramı kullanılacaktır.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde, kariyer gelişimi, umut, yılmazlık ve aile desteğine ilişkin kuramsal açıklamalara ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Kariyer Gelişimi

Kariyer, kişinin yaşamı boyunca yaşadığı olaylar dizisi; çalışma hayatında sahip olduğu mesleklerin, yaptığı işlerin ve diğer yaşam rollerinin birbirini takip etmesi neticesinde meydana gelen genel durum ve kariyer gelişimi çizgisinde gerileme, duraklama ve ilerlemeleri içeren bir kavramdır (Kuzgun, 2000). Super'a (1980) göre kariyer, bir kişinin yaşamı boyunca oynadığı rollerin birleşimi olarak tanımlanmıştır. Bireyin hayatı boyunca karşısına çıkan karar noktalarını ve farklı gelişimsel görevleri de içeren bu süreç bir dizi yaşam aşamasıdır. Bu nedenle yaşamın bir noktasında olup bitmez. Aksine dinamik bir süreç olup yaşam boyu devam eder (Kuzgun, 2000). Meslek seçiminden söz edilebilirken kariyer seçimi kavramından söz edilemez. Çünkü kariyer bireye sunulan ve seçilen bir seçenek değil, kişinin kendisi tarafından sorumluluklarla oluşturulan bir şeydir. (Yeşilyaprak, 2011).

Kariyer kavramına tek boyutlu olarak bireyin sürdürmekte olduğu meslekte “yükselmesi” olarak bakmak hatalı olacaktır (Super, 1975). Oysa kariyer, bir kişinin iş ve işle ilgili yaşamı boyunca işgal ettiği pozisyonların dizisidir. Çoğu insanın kariyerleri boyunca birkaç kez meslek değiştirdiği ve birçok insan için mesleki hareketliliğin dikey değil yatay olduğu gerçeğini hesaba katmak önemlidir (Super, 1975). Oldukça geniş ve kapsayıcı olan bu kavram, yanlış algılanabilmekte ve kariyerin yalnızca mesleki statüsü yüksek alanları kapsadığı düşünülmektedir (Özaydın, 2021). Ancak bu düşüncenin aksine kariyer kavramı, mesleki statü fark etmeksizin tüm bireyleri ve onların yaşam içerisinde karşısına çıkan seçimleri ve rolleri barındırmaktadır.

Kariyer gelişimi; duygusal, fiziksel ve zihinsel gelişimi içinde barındıran, bireyin kişilik özelliklerinden, içinde bulunduğu sosyoekonomik yapıdan, sosyokültürel koşullardan etkilenen (Schoon ve Parsons, 2002) kişilerin çalışma hayatı ve hayattaki

rolleri ile ilişkili olarak kendilerini tanıma ve anlama sürecidir (Zunker, 2000). Gelişimsel görevler değişse de süreç yaşam boyu devam etmektedir (Seligman, 1980).

“Büyünce ne olacaksın?” sorusu her bireye yöneltilen sorulardan biridir. Başlarda çocuklar bu soruyu hayali olarak yanıtlarken biraz büyüyünce bu soruyu yanıtlarken daha gerçekçi değerlendirmeler yapmaları gerektiğini fark ederler (Yeşilyaprak, 2011). Kariyer gelişim süreci çok boyutlu karmaşık bir süreçtir. Pek çok araştırmacı tarafından farklı teorilerle ele alınan bu sürecin daha iyi anlaşılması için kariyer psikolojik danışmanlığı kavramına ardından bazı kariyer gelişim kuramlarına detaylı olarak değinilecektir.

Kariyer Psikolojik Danışmanlığı

Kariyer danışmanlığı kavramı 1950'li yıllarda, Super'in çalışmalarıyla daha yaygın olarak kullanılmaya başlasa da meslek seçimine ilişkin yardım hizmetlerinin kavramsal çerçevesini ilk çizen kişi Parsons olmuştur (Brown, 2002). İnsanlara meslek seçimi konusunda yardımcı olma ve kişilerin kariyer gelişimlerini desteklemeye yönelik çalışmalara 15 yüzyılda çeşitli kaynaklarda yer verilmektedir (Zytowski, 1972). 15. Yüzyıldan itibaren geçen yıllar içerisinde farklı yazarlar meslek seçme konusuna değinse de kariyer gelişimi teorisinin köklerinin Frank Parsons'un üç adımlı “formülü” geliştirmesiyle ortaya çıktığı genel olarak kabul edilmektedir. Parsons'un başarılı bir kariyer seçimine ilişkin şeması, kariyer kararı vermenin ilk kavramsal çerçevesiydi ve kariyer danışmanları için ilk rehber oldu (Brown, 2002; Pişkin, 2012).

Parsons, Boston'da açmış olduğu Mesleki Büro ile iş arayan ve bir iş konusunda spesifik olarak eğitilmemiş bireyleri onlar için uygun olan işlere yerleştirmeyi hedeflemiştir. Parsons'ın bu bürolardaki çalışma prensibi olan üç adımlı formülü hala geçerliliğini korumaktadır. Bu aşamalar şu şekildedir (Brown, 2002):

1. Bireylerin kendi yetenekleri, ilgi alanları, kişilik özelliklerinin incelenmesi ve değerlendirilmesi,
2. Farklı çalışma alanları ve mesleklerin gereksinimleri, başarı koşulları, avantaj ve dezavantajlarının araştırılması
3. Bu iki farklı kaynaktan elde edilen veriler arasındaki ilişkiler konusunda akıl yürütme ve eşleme yapma.

Parsons ile başlayan bu çalışmalar; zamanla psikolojik danışmayı içine alan bir uzmanlık alanına dönüşmüştür. Super (1955) kariyer danışmanlığı kavramını öne süren teorisyendir. Herr ve Cramer (1996) danışmanın teknik ve yöntemlerden oluşan bir yaklaşımla çalışarak, kendi seçimlerinden sorumlu olan kişilere karar verme ve kendini tanıma gibi süreçlerde yardımcı olduğu işbirliği içerisinde geçen süreç olarak kariyer danışmanlığını tanımlamıştır. Kariyer psikolojik danışmanlığı çoğunlukla kariyer kararı verme sürecine destek olmak amacıyla yapılmaktadır (Krumboltz, 2009). Fakat kariyer danışmanlığını yalnızca meslek seçimi sürecinde verilen bir hizmet olarak düşünmek hatalı olacaktır. Aksine kariyer danışmanları, bireyin yaşam boyu kariyer gelişimini destekleyerek bireyin içinde bulunduğu kültürel koşulları göz önünde bulundurarak bireylerin yaşam boyu iyi oluşlarını desteklemeyi amaçlar (Yeşilyaprak, 2011).

Kariyer Gelişimi Kuramları ve Modelleri

Kariyer gelişimi kuramları bireylerde meslek fikrinin nasıl geliştiği, meslek seçimi yapma kararının nasıl oluştuğunu ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklayan bilimsel görüşlerdir (Yeşilyaprak, 2011). Süreci değerlendirme yolunda önemli bir çerçeve sağlayan kuramların sayısı bir haylidir. Bu durum göz korkutmamalıdır. Çünkü kuram büyük resmi görmeyi kolaylaştırmanın bir yoludur. Fakat resmin kendisi değil, araştırmacının yorumlayış şeklidir (Krumboltz, 2013). Bu çalışmada özellikle 10-14 yaş grubuna ilişkin sistematik görüş açıklayan gelişimsel kuramlara yer verilmeye çalışılmıştır.

Ginzberg, Ginsburg, Axelrad ve Herma (1951)'nın Kariyer Gelişimi Kuramı. Meslek seçimini gelişimsel ve multidisipliner bir bakış açısıyla ele alan ilk kuramdır. Farklı mesleklerden gelen ekip üyeleri; ekonomist, psikiyatrist, sosyolog ve psikologdur (Siyez, 2011). Kuram geliştirilirken mesleklerini seçme özgürlüğü olan Anglo-sakson kökenli Protestan ya da Katolik ailelere sahip, eğitim seviyeleri 6. Sınıf ve lise mezunu arasında değişiklik gösteren orta-üst sınıf beyaz erkeklerden veriler toplanmıştır (Siyez, 2011; Sharf, 2017). Ginzberg ve arkadaşları meslek seçimini, yaşamın belli bir anına özgü olmayıp ilk 20-22 yılında gelişen, geri döndürülemez bir süreç olarak ele almışlardır. Bu süreçte bireyin istekleri ve ona sağlanan olanakları uzlaştırması beklenir (Kuzgun, 2014). Ginzberg 1972 yılında yazdığı bir makalede mesleki gelişimin geri döndürülemez

olduğunu dair görüşlerini değiştirmiştir. Mesleki gelişimin bazen geri döndürülebilir bir süreç olduğunu belirtmiştir (Kuzgun, 2000).

Ginzberg ve arkadaşları meslek gelişimi sürecini bazı dönemlere ayırmıştır. Her dönemin kendi içinde basamakları mevcuttur. Bu dönemler:

1)Hayal Dönemi. Bu dönem 11 yaş öncesindeki çocukları kapsamaktadır. Ginzberg ve arkadaşlarına göre çocuklar küçük yaşlardan beri mesleki arzuları açık yüreklilikle ifade eder. Bu tercihler ise çocukların hoşlandıkları şeyleri yapmak istemesi yani zevk ilkesi ile ilgilidir. Bu noktada çocuğun umursadığı şey yetişkinlerin görüşleri veya başka değişkenler değil kendisinin duyduğu mutluluktur. Fakat dönemin sonunda doğru başka ihtiyaçlar çocukların tercihlerine etki etmektedir (Kuzgun, 2000).

Fantezi döneminde oyunlar aracılığıyla çocuklar çeşitli mesleki rolleri denemektedir. Böylelikle çalışma hayatı ve iş dünyası hakkındaki ilk fikirler olgunlaşmaya başlar. Bu dönemdeki tercihler yetişkin rolleriyle özdeşim sonucunda da ortaya çıkabilir. Bu dönem çocukların ilgili rolleri risksiz ve eğlenerek deneyimlediği dönemdir (Siyez, 2011).

2)Deneme Dönemi. Geçiş süreci özelliği gösteren dönemdeki çocuklar, ilgileri, yeteneklerini ve değerlerini belirginleştirip mesleki karar vermenin önemini fark ederler. Bu dönemde 4 basamak vardır. Bu basamaklar:

İlgi Basamağı(11-12 yaş). Hayal dönemindeki çocuklar bu basamağa geldiklerinde hayali seçimler yapmayı bırakıp ilgilerinin farkına varırlar. Bu ilgilere yönelik seçimler yapmaya başlarlar. Çocuklar ilgilerini anlayabilmek için hoşlandıkları veya hoşlanmadıkları şeyler üzerine kafa yorarlara (Kuzgun, 2000). Bu basamaktaki çocukların neler yapabildiklerini ve nelerden hoşlandıklarını anlamak için farklı deneyimler yaşamaları onlara fırsat sağlar. Fakat hayal dönemindeki çocukların aksine bu dönemde reddetme sık görülür (Kuzgun, 2014).

Yetenek Basamağı(13-14 yaş). Güçlü yetişkin figürleriyle özdeşimin azaldığı dönemde çocuklar ilgilerinden ziyade yeteneklerine odaklanmaya başlar. Sadece

yapmaktan hoşlandığı şeyleri değil, bu konuda yeteneği olup olmadığını da düşünür (Siyez, 2011; Kuzgun, 2000).

Değer Basamağı(15-16 yaş). 15-16 yaşlarındaki ergenlerin aklında topluma hizmet etme fikri belirir. Mesleğin sağlayabileceği doyum ihtimallerini farklı açılardan görmeye başlayan ergen kariyer kararı verirken değerlerini de göz önüne alır. Yaşamın gelecek yıllarını da göz önünde bulundurmaya başlayan ergenler dünyaya katkıda bulunmayı önemsemeye başlarlar (Siyez, 2011, Kuzgun, 2000).

Geçiş Basamağı(17 yaş). 17-18 yaşlarındaki bireyin gerçekliğin farkında olduğu süreçtir. Artık yaptığı seçimlerin daha somut ve gerçekçi olması gerektiğini idrak eder. Bu dönemde birey odağını öznel faktörlerden dış dünyanın gerçekliğine doğru kaydırmaya başlar. Fakat birey kendisini belirli bir kariyere adanmak için henüz yeterli bilgi veya deneyime sahip değildir (White, 1968). Kendini, mesleki çevreleri tanımak konusunda denemeler yapmaya hazır olur (Kuzgun,2014).

3)Gerçekçi Dönem. Ergenliğin sonu ve yetişkinliğin başlarını kapsayan dönemde bireyler, ilgileri ve yeteneklerini bütüncül olarak değerlendirirler. Kişisel değerler ve toplumsal değerler arasındaki uyumu sorgularlar (Patton ve McMahon, 2006). Bu dönem 3 alt basamaktan oluşur:

Keşfetme Basamağı. Üniversiteyle giriş ile başlayan araştırmaların sürdüğü basamaktır (Kuzgun, 2000). Keşif döneminde birey, iş dünyasına ilişkin anlayışını genişletmeye ve derinleştirmeye çalışırken aynı zamanda kendini sınamaya çalışır (White, 1968). Artık bireyler kariyer tercihlerini 2-3 olasılığa indirmiştir. Bu dönem aynı zamanda mesleklerin kazanç düzeyinin araştırıldığı dönemdir (Siyez, 2011). Bu dönem oldukça kıymetlidir çünkü bireyin bu dönemde farklı deneyimler için ne kadar fırsatı olursa seçtiği alandan memnun kalması ihtimali artacaktır (White, 1968).

Billurlaşma Basamağı. Kararların kesinleştiği ve spesifik bir kariyer tercihinin yapıldığı aşamadır (Kuzgun, 2014; Siyez, 2011). Birey seçim yapmaktan korkuyor veya

seçim yapması yönünde baskı görüyorsa üzerine düşünmeden bir tercih yapabilir. Bu durum sahte billrlaşma olarak adlandırılır (White, 1968).

Belirleme Basamağı. Bir nceki dönemde yapılan kariyer tercihiyle ilgili profesyonel olarak eğitimin alındığı dönemdir. Bu dönemdeki bireyler çalışma alanını seçer (Siyez, 2011).

Super’ın Yaşam Boyu Yaşam Alanı Kuramı. Donald Super (1953, 1970, 1996) tarafından ortaya konan kuram, kariyer danışmanlığı terminolojisinde kendisine Benlik Kavramı Kuramı olarak da yer bulmaktadır (Kuzgun, 2000). Super (1969) başlarda kendi kuramını “farklılıklar-gelişimsel-sosyal-fenomenolojik kariyer kuramı” olarak isimlendirmiştir (Niles ve Bowlsbey, 2013). Bu isimlendirmenin altında kuramını oluştururken faydalandığı farklı disiplinler yatmaktadır. Donald Super kariyeri gelişimsel bir bakış açısıyla ele alan kuramcılardan kuşkusuz katkısı en büyük olandır. Super’in bu alandaki en temel katkılarında biri de meslek ve kariyer kavramlarına ilişkin yaptığı ayrımdır. Bu katkılarıyla kariyer danışmanlığının nn açmıştır (Patton ve McMahon, 2006; Pişkin, 2014).

Ginzberg’in doktora ğrencisi olan Super, hocasının görüşlerini temel almış fakat kendi kuramına başka kavramları da ekleyerek perspektifini genişletmiştir (Siyez, 2011). Super kuramını zaman içinde sürekli geliştirmiş, farklı kavramlarla destekleyerek en iyi haline getirmeye çalışmıştır. 1953 yılında ortaya koyduğu 10 varsayımı, zaman içinde 14’e çıkarmıştır (Super, 1990). Aslında Super kuramını bir bütün ortaya koymak yerine parça parça sunmuştur (Niles ve Bowlsbey, 2013) ve sundukları ile kariyer gelişimine dair 3 temel yn açıklamaktadır: yaşam boyu, yaşam alanı ve benlik kavramı.

Yaşam Boyu. Yaşam boyu kavramı bireyin hayatı süresince devam eden kariyer gelişim sürecini tanımlamaktadır. Kariyer gelişimi, yaşam boyu sürerken psikososyal gelişimden ve toplumun beklentilerinden etkilenmektedir. Yaşamın erken dönemlerinde bütün bireyler kariyer gelişimlerinde benzer aşamalardan benzer srelerde geçerler. Fakat zamanla gençler gelişim görevlerini gerçekleştirirken içinde bulundukları koşulların etkisi yansıtılır (Niles ve Bowlsbey, 2013)

Super kariyer gelişimini meslek seçimi yapıp sonrasında o işte ömür boyu çalışmaktan başka bir yere taşımış ve yaşam boyu devam ettiğini ileri srmştir. Super

yaşam boyu süren kariyer gelişimini bazı dönemler ve alt basamaklarla tanımlamıştır (Kuzgun, 2000). Her gelişimsel dönem kendisine ait gelişimsel görevleri barındırmaktadır. Bu görevlerin yerine getirildiği durumlar bireyin yaşam rollerini etkili şekilde ortaya koymasını ve bir sonraki dönem hazır olmasını sağlamaktadır. Bireyin bir dönemden, bir döneme geçişi maksî döngü kavramı ile ifade edilmektedir. Fakat unutulmamalıdır ki her birey aynı anda bu dönemlerden geçmemektedir. Dönemler bazı durumlarda tekrar edilebilmektedir. Bu durum mini döngü olarak kuramda kendine yer bulmaktadır (Siyez, 2011).

Super'a göre kariyer gelişimi şu dönemlere ayrılmaktadır:

Büyüme Dönemi. Çocuğun hem fiziksel hem psikolojik olarak büyüdüğü dönemdir. Çeşitli sosyal ortamlara dâhil olarak hem çevresi hem kendisine ait özellikler hakkında yeni öğrenmeler edinmektedir. İş kavramı hakkında fikri oluşmaya başlar. Ailesi ve etrafındakilerin sahip olduğu meslekler üzerine akıl yürütür. Dönemin görevleri arasında gelecekle ilgilenmek, başarabileceğine inanmak, çalışma alışkanlıkları kazanmak vardır (Siyez, 2011; Kuzgun, 2000). Çocuklar alt basamaklarda ilerlemeyi doğal bir merak duygusuyla gerçekleştirmektedir (Niles ve Bowsbey, 2013) Bu dönem 4 alt basamaktan oluşmaktadır (Kuzgun, 2000):

Hayal Basamağı: Bu basamaktaki çocuk hayaller ve oyunlar aracılığıyla denemeler yapar.

İlgi Basamağı: Bu basamaktaki çocuk için artık neyi sevip neyi sevmediği önem kazanmıştır. Meslekleri hoşlandıklarım ve hoşlanmadıklarım olarak değerlendirebilmektedir.

Yetenek Basamağı: Birey hangi konularda yetenekli olduğu üzerine düşünmeye başlar. Mesleklerin gerektirdiği nitelikler değerlendirilmeye alınır.

Keşfetme Dönemi. Ergenlik dönemine rast gelen dönem, çocuklar düşünme becerilerinin de gelişmesiyle bugün ve gelecek arasında bağlantı kurmaya başlarlar. Yoğun bir araştırma yapılmaktadır. Başlangıçta yetişkin rollerine ilişkin denemeler acemiceyken zamanla ustalaşır. Bu dönemde rol denemeleri, kendini tanıma ve mesleklere ilişkin bilgiler toplama gibi görevler sürdürülmektedir (Siyez, 2011; Kuzgun, 2000). Bu dönem 3 alt basamaktan oluşmaktadır (Kuzgun, 2000).

Billurlaşma Basamağı: 14-18 yaş arasındaki geniş bir aralığı kapsayan bu basamakta bol bol denemeler yapılmaktadır. İlgi, yetenek ve değerlerini göz önüne alan ergen bazı denemeler yapar ve bu denemelerin geçerliliği sınar.

Belirleme Basamağı: Geçici tercihlerin ortaya çıktığı, bireyin iş dünyasını içine girdiği dönemdir.

Sinama Basamağı: Birey bir iş alanını seçer ve bu seçimi sınamaya başlarlar.

Yerleşme Dönemi. 25-44 yaş arasını yani bireyin yetişkin olduğu dönemi kapsamaktadır. Bireyin kendisine uygun bir alan bulması ve o alanda kararlı bir işin bulması olarak betimlenmektedir. (Siyez, 2011; Kuzgun, 2000). Karar Kılma, Sağlamaştırma ve Devam Ettirme bu dönemde yer alan üç basamaktır. Birey ilk basamakta işine ve gerekliliklerine uyum sağlamaya çalışırken yeni şeyler öğrenmektedir. İkinci basamak olan Sağlamaştırma basamağıyla birlikte birey daha rahat hissetmeye başlamaktadır. Bireyin üretken olduğu yıllardır. Üçüncü basamak olan Devam ettirme basamağında iş dünyasında elde ettiği yeri elinde tutmaya veya geliştirmeye çalışmaktadır (Kuzgun, 2000).

Sürdürme Dönemi. Bireyin çalışma hayatında artık pek fazla güncellemenin olmadığı statünün korunmasını hedeflediği dönemdir. Bu dönemde mini döngüler yaşanabilmektedir. İçinde inişler çıkışlar barındırmaktadır. Bu dönemde Koruma, Güncelleme ve Yenilik olmak üzere 3 alt basamaktan söz edilmektedir. *Koruma* basamağında birey değişen iş gerekliliklerini karşılayabilmek amacıyla yeni şeyler öğrenmektedir. *Güncelleme* basamağında mesleki statüyü koruyabilmek için çeşitli eğitimlere katılmaktadır. Yenilik basamağında birey iş yaşamında ilerleme kaydetmektedir (Siyez, 2011).

Çöküş Dönemi. Fiziksel ve zihinsel kapasitenin azaldığı yaşlılık yıllarını kapsayan bu dönemde bireylerin iş hayatına ve mesleğine olan ilgisi de azalmaktadır. Bu dönem üç alt basamağa ayrılmıştır: Yavaşlama, Emeklilik planı, Emeklilik. Yavaşlama alt basamağında bireyin iş temposu yavaşlamaktadır. *Emeklilik Planı* alt basamağında emekliliğe ilişkin ekonomik planlama gerçekleştirilmektedir. Son alt basamak olan *Emeklilik* alt basamağında birey işi tamamen bırakmak ve emekli olmak istemektedir. Bu

alt basamak bazı bireylerde daha erken gerçekleşebilmektedir (Siyez, 2011; Kuzgun, 2000).

Yaşam Alanı. Yaşam alanı kavramı kişinin hayatı boyunca sahip olduğu rolleri ifade etmektedir. Super kariyeri yaşamdan ayırmamıştır çünkü bireyler çalışırken de bir hayatı yaşamakla meşguldür (Super ve diğerleri, 1996). Kariyer seçiminde bu yaşam rollerinin de etkisi yadsınamaz (Siyez, 2011). Bireyler yaşamları boyunca pek çok rol oynamaktadır. Bu roller; evlat, öğrenci, serbest zaman, vatandaş, çalışan, eş, ev işleri, ebeveyn ve emeklidir. Hangi rolün seçileceği veya hayatta bu role ne kadar zaman ayrılacağı kişiden kişiye hatta kişinin yaşamı boyunca değişiklik göstermektedir (Siyez, 2011). Bu rollerin birbiriyle olan ilişkisi ve etkileşimi kişinin kariyerini oluşturmaktadır (Super, 1980). Bireyin sahibi olduğu yaşam rollerinin birlikte eş zamanlı birleşimi yaşam stilini oluşturur. Bu rollerin peş peşe olan kombinasyonu yaşam alanını ortaya çıkarmaktadır. Bu ortaya çıkan yapıların birleşimine ise kariyer örüntüsü ismi verilmektedir (Super, 1980).

Benlik Kavramı. Super'ın kuramında kendisine önemli bir yer edinen Benlik kavramı, bireyin kendi perspektifinden niteliklerinin, kabiliyetlerinin, değerlerinin, hedeflerinin ve ideallerinin ilişkisinin dinamik bir yansımasıdır (Niles ve Bowlsbey, 2013; Siyez, 2011). Super'a göre meslek seçimi bireyin benliğine ilişkin düşüncelerinin mesleki terimler halinde dışarı yansımasıdır (Kuzgun, 2000).

Kavram hem nesnel (mesleki kimlik) hem öznel (mesleki benlik) bir değerlendirmeyi içermektedir. Mesleki kimlik, bireyin gözlemlediği ya da test sonucunda elde ettiği somut verilerden yola çıkılarak elde edilmektedir. Mesleki benlikte ise birey yaşam öykülerine ve biricikliğine odaklanmaktadır (Niles ve Bowlsbey, 2013).

Super'ın Çocuklukta Kariyer Gelişim Modeli. Super(1990) çocukların kariyer gelişimine yönelik bir model ileri sürmüştür. Model birbiriyle etkileşimi olan dokuz boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlardaki başarılı gelişimin, bireyin problemleri etkin şekilde çözebilmesine ve bağımsız karar verebilmesine yardımcı olacağı ileri sürülmektedir (Schultheiss ve Stead, 2004). Bu boyutlar:

Merak: Meraklı davranışa yol açan ihtiyaç durumunu ifade etmektedir. Bilgi edinme isteğidir.

Keşfetme: Bireyin merak ihtiyacını gidermek üzere kendisi ya da çevresindekiler hakkında bilgi toplamaya ya da araştırmaya yönelik faaliyetleridir. Çocuklar duydukları merakı keşif yoluyla giderirler. Oynan oyunlar ve aktiviteler keşfetmenin dışavurumudur.

Bilgi: Mesleklere ve kariyere ilişkin sahip olunan fikirler ve bunların kullanımının önemini ifade etmektedir. Keşifle ilgili olaylar bilginin elde edilmesini sağlamaktadır.

Kilit Figürler: Kişilerin hayatında önemli rol oynayan modellerdir. Genellikle ebeveynler, akranlar, öğretmenler ve ünlülerdir.

İlgiler: Bireyin sevdiği veya sevmediği durumlara yönelik farkındalığıdır. Bu farkındalığın gelişmesinde bireyin çevresindeki bireyler ve koşullar önemlidir.

Kontrol odağı: Bireyin şimdiki zamana ya da geleceğine yönelik kontrolün kendisinde olduğunu hissetme durumudur. Yaş büyüdükçe davranışlar üzerindeki kontrol artmaktadır.

Zaman Perspektifi: Geçmişin, şimdinin ve geleceğin nasıl kullanılabileceğine ilişkin farkındalık durumudur. Kariyer kararının verileceği durumlarda sahip olunması gereken önemli bir beceridir.

Benlik Kavramı: Bireyin sahip olduğu rol, durum veya konumlarda benliğine ilişkin farkındalığıdır.

Planlılık: Planlı davranmanın önemini ifade etmektedir.

Gottfredson'un Daraltma ve Uzlaşma Kuramı. Gottfredson (1981) çocukluk ve ergenlikteki mesleki hedeflerin gelişimini açıkladığı kuramında kariyer gelişim sürecini multidisipliner bir bakış açısıyla değerlendirmiştir. Gottfredson kuramını oluştururken çıkış noktası olarak “Neden çocuklar kendi yollarını çizmek yerine ebeveynlerin yaşadığı örüntüyü tekrar yaratıyor gibi görünüyor?” sorusunu kabul etmiştir (Gottfredson, 2002). Farklı sosyal sınıflardaki ve etnik gruplardaki kadın ve erkeklerin yaşadığı bu mesleki ayrılığın temelini çocukluktan alması Gottfredson'un oldukça ilgisini çekmiş ve kuramını sosyal faktörlere dayandırmıştır (Kuzgun, 2000). Gottfredson'a (1981, 1996)'a göre bütün bireyler saygın meslekleri yapmak istemekte ama bazı kişiler daha çok engel ile yüz yüze gelmektedir. Bu engellerin alan uzmanları tarafından incelenmesi gerekmektedir. Özetle teori, kariyer seçiminin sosyal benliğin, ikincil olarak da psikolojik benliğin bir ifadesi olduğunu ve bireylerin kariyer yolunu seçerken ilgi alanları ve kişilik gibi kişisel özelliklerden ziyade cinsiyet stereotipleri ve mesleklerin

sosyal statüsü gibi sosyal kriterleri kullandıklarını ileri sürmektedir (Blanchard ve Lichtenberg, 2003).

Gottfredson'un (1996) gelişimsel bir bakış açısıyla ortaya koyduğu teorisinin dört ana varsayımı mevcuttur:

- 1) Çocukluk dönemi kariyer gelişim sürecinin başladığı dönemdir.
- 2) Bireylerin sahip olduğu kariyer hedefleri, bireylerin benlik kavramını yansıtmaya yönelik girişimleridir.
- 3) Bireyin benlik algısı ve kariyeri arasındaki tutarlılık bireyin kariyerinden duyduğu memnuniyeti etkiler.
- 4) Zaman içinde bireyler kariyer seçim sürecinde kullanacakları bazı mesleki kalıp yargılar üretirler.

Gottfredson kuramında 4 gelişimsel süreçten söz etmektedir:

Bilişsel Büyüme. Bilişsel büyüme yaşa bağlı olarak bilişsel becerilerde gelişme durumudur. Çocukların ve ergenlerin bilişsel becerileri yaşa bağlı olarak artmaktadır. Okul öncesi çocuklar sezgisel düşünürken ergenler ise soyut düşünebilme becerilerini edinirler. Yani yaş ile birlikte karmaşık bilgileri daha iyi anlayıp analiz edebilirler (Siyez, 2011).

Öz Yaratım. Gottfredson özyaratım kavramını derinlemesine bir şekilde ele almıştır. Önceleri genetik etkilerin bireyi daha çok etkilediğini savunsa da sonraları bu konu da görüşleri değişiklik göstermiştir. Bireyin sahip olduğu pek çok özelliğin yaptığı seçimlerin bir sonucu olduğunu belirtmiştir Zaman içinde sahip olunan genetik etki, sahip olunan deneyimler ve diğerleriyle etkileşim sonucunda bireyin benlik kavramı şekillenir (Siyez, 2011). Benliğin iki farklı yapıdan oluştuğunu belirten Gottfredson (1981, 1996), bu yapıları sosyal benlik ve psikolojik benlik olarak adlandırmıştır. Psikolojik benlik değerler ve kişilikle ilişkiliyken sosyal benlik sosyal statü cinsiyet rolleri ile ilişkilidir. Mesleki hedeflerin belirlenmesinde ise sosyal benlik çok daha etkindir.

Daraltma. Gottfredson'a (1996) göre daraltma süreci mesleki seçimin ilk adımıdır. Bu adımda bireyler kendi benlik kavramları ile uyuşmayan mesleki alternatifleri elerler.

Daraltma sürecinin bazı ilkeleri şunlardır:

- 1) Çocuklar yaşları büyüdükçe kendilerine ve çevrelerine ilişkin bilgileri daha iyi analiz ederler.
- 2) Benlik kavramı ve mesleki tercihler etkileşim halindedir.
- 3) Çocuklar benlikleri ve meslekler hakkındaki bilgileri karmaşıklık düzeyine göre özümserler.
- 4) Çocuklar önce cinsiyetlerini göz önüne alarak daha sonra sınıflarını değerlendirerek son olarak öz kavramını da işin içine katarak bazı meslekleri elerler.
- 5) Süreç o kadar yavaş ve aşamalıdır ki bireyler kendiliğinden oldu sanır ve ifade etmekte zorlanırlar.

İlkelerinden bahsedilen daraltma sürecinin 4 aşaması mevcuttur. Bütün çocuklar bu aşamalardan geçer. Bu noktada aşamaların ne kadar vakit alacağı çocukların bilişsel becerilerine bağlıdır (Siyez, 2011).

Aşama 1: Büyüklük ve Güce Yönelim. Okul öncesi(3-5 yaş) döneme tekabül eden bu aşamada çocuklar sezgisel düşünme evresindedir. Bu dönemdeki çocuklar tutarlı bir cinsiyet kavramına sahip olmamakla birlikte farklı cinsiyetlerdeki bireylerin değişen özelliklerini fark edebilmektedir (Kuzgun, 2000). Yine mesleklerin fark edilmeye başlandığı bu dönemde yetişkinlerin sahip olduğu gücün bir kısmının iş sahibi olmakla ilgili olduğunu düşünürler (Vandier ve Bowman, 1996 Akt. Siyez, 2011).

Aşama 2: Cinsiyet Rollerine Yönelim. Somut düşünmenin başladığı bu dönem çocukların okula başladığı yıllara tekabül eder (6-8 yaş). Bu aşamadaki çocuklar toplumdaki mesleklerin daha çok farkına varır. Daha çok etkileşime girdiği meslekler ya da üniformalı meslekler daha çok ilgisini çeker. Bu noktada çocuğun dikkate aldığı ölçüt mesleğin cinsiyetine uygun olup olmadığıdır. Cinsiyet rollerinin farkına varan çocuklar bu rolleri daha çok ebeveynlerinden öğrenirler. İçselleştirilen cinsiyet rolleri sabit kalır ve mesleki tercihler daraltılırken ilk sınırlar cinsiyete göre çizilir (Gottfredson 1981, 1996; Siyez, 2011).

Aşama 3: Sosyal Değerlere Yönelim. Soyut düşünme becerisinin kazanıldığı 9-13 yaş arasındaki yılları kapsayan bu aşamada çocukların mesleklere ilişkin bilgileri iyiden iyiye artmaya başlar. Sosyal statülerin farkına varan çocuk bu konuda duyarlılaşmaya başlar. Bu noktada çocuk mesleki tercihlerinde iki kritere sahip olmuş olur: Cinsiyet ve prestij. Bu dönemde çocuklar ebeveynlerinin kendilerinden mesleki beklentilerine ilişkin de fikir yürütmeye başlarlar. Bu evrenin sonuna gelinmesiyle birlikte çocuklar mesleklerin prestijini, mesleklerin zorluğunu, cinsiyetine uygunluğunu değerlendirip mesleki haritalarını oluştururlar (Gottfredson 1981, 1996; Siyez, 2011; Kuzgun, 2000).

Aşama 4: İçsellikçe Yönelim. Ergenlerin kendilerine toplumda yer edinmeye çalıştıkları, “Ben kimim?” sorusuna yanıt aradıkları aşamadır. Bundan önceki aşamalarda mesleki elemeler yapan birey, bu elemeleri farkında olarak yapmamaktadır. Bu aşamayla birlikte farkındalık artmaktadır. Bilinçli bir şekilde akıl yürüten birey, mesleklerin ilgi ve yeteneklerini uygunluğunu değerlendirmektedir (Gottfredson 1981, 1996; Siyez, 2011).

Uzlaşma. Bireyin hedeflediği mesleki alternatiften, bireyin sahip olduğu özelliklerle daha az uyum sağlayan fakat daha kolay ulaşılabilir olan alternatifler için vazgeçmesiyle uzlaşma süreci başlar (Siyez, 2011). Bireyler bu aşamada en çok arzulanan seçeneklerle dış gerçekliğin uyuşmasını sağlamaya çalışır (Kuzgun, 2000). Gottfredson (1981) bu razı olma sürecinde geriye doğru bir süreç izlendiğini ifade etmektedir. Yani bireyler ilgilerine uygun, sosyal statüsü yüksek ve cinsiyetlerine uygun meslekler arasında birinden vazgeçmesi gerekirse önce ilgi alanına uygun mesleklerden vazgeçecektir. Uzlaşma hala gerçekleşmemişse prestij, son durumda ise cinsiyet rolüne uygun genişletme yapılmaktadır.

Literatür incelendiğinde görülmektedir ki kariyer gelişimiyle ilgili araştırmalar daha çok lise ve üniversite öğrencilerine odaklanmaktadır. Buna rağmen son yıllarda çocukların ve ön ergenlerin kariyer gelişimlerine duyulan merak artmaktadır. Bu kısımda çerçeve çizilirken öncelikle yurtiçinde yapılan çalışmalara ardından yurtdışında yapılan çalışmalara yer verilecektir.

Türkiye’de ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimine ilişkin ilk araştırmalardan biri Akbalık’a (1991) aittir. Çalışmanın amacı ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin mesleki olgunlarını belirlemek ve mesleki olgunluk düzeyiyle ilişkili faktörleri ortaya koymaktır. Araştırmanın sonucuna göre kız öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri daha yüksek

bulunurken mesleki olgunluk ve sosyoekonomik düzey arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Şahin (2007) çalışmasında 8. Sınıf öğrencilerinin okul tercihlerini ve mesleki olgunluk düzeylerini incelemiştir. Çalışmadan elde edilen sonuca göre erkek öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri kız öğrencilere göre daha düşüktür. Mesleki olgunluğun öğrencinin gelir düzeyine göre farklılaşması araştırmanın ortaya koyduğu bir diğer sonuçtur.

Can ve Taylı (2014) tarafından yapılan çalışmada ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre sınıf seviyesi, öğrencinin algıladığı sosyoekonomik düzey, ebeveynlerin eğitim düzeyi ve akademik başarı arttıkça öğrencilerin kariyer gelişim düzeyi artmaktadır. Çelik (2018) tarafından yapılan çalışmada ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerinin hangi faktörlere göre farklılaştığı ortaya konmak istenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin kariyer gelişim düzeyleri, aile içi şiddet görüp görmeme, algılanan sosyoekonomik düzey, kardeş sayısı, baba eğitim düzeyi, cinsiyet değişkenlerine göre anlamlı olarak farklılaşırken anne eğitim düzeyi ve kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır. Işıklar ve Bozgeyikli (2010) tarafından yapılan çalışmada 8. Sınıfa devam eden öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerinin demografik faktörlerle ilişkisi incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre cinsiyet, ebeveynlerin eğitim düzeyi ve sosyoekonomik düzey öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerini etkileyen etmenlerdir. Kariyer gelişim düzeyiyle ilgili çalışmalarda aile yapısı ile ilgili demografik faktörlerin sıklıkla araştırıldığı göze çarpmaktadır.

Işık (2014) tarafından yapılan çalışmada çocukların kariyer gelişim düzeyleriyle durumluk kaygı ile yaşam doyumu düzeyleri arasındaki bağlantıların araştırılması amaçlanmıştır. Çalışılan grup 5. ve 8. sınıf düzeyleri arasında eğitim gören öğrenciler oluşmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre ortaokul öğrencilerin kariyer gelişim düzeyleri ile durumluk kaygı arasında negatif ilişkiliyken doyumu ile pozitif ilişkilidir. Araştırmanın sonucu kariyer gelişim düzeyi ile bireye ait özellikleri araştırması bakımından önem taşımaktadır.

Balçın ve Yavuzoğlu-Topal (2018) tarafından yapılan çalışmada ortaokul öğrencilerinin gelecekte seçmek istedikleri meslekler üzerine görüşleri belirlenmek istenmiştir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseni tercih edilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğrenciler günlük hayatta daha sık rastladığı meslekleri daha çok tercih etmekte olup diğer meslekler hakkında bilgileri oldukça kısıtlıdır. Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimine yönelik yapılan bir diğer nitel

araştırma Nazlı'ya (2014) aittir. Nazlı (2014) yapmış olduğu çalışmada ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerini ortaya koymayı hedeflemiştir. Sonuçlar, öğrencilerin kendi bireysel niteliklerini belirli kariyerlerle ilişkilendirebildiklerini ve ilişkilendirdikleri kariyerin özelliklerini bildiklerini ortaya koymuştur.

Bozgeyikli, Bacanlı ve Doğan (2009) yapmış oldukları çalışmada ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimi düzeylerinin ve cinsiyetlerinin, mesleki karar verme ve öz yetkinlik algılarını yordayıp yordamadığını araştırmıştır. Araştırmanın sonucuna göre öğrencilerin mesleki karar verme ve öz yetkinlik algıları, kariyer gelişimi ve cinsiyeti tarafından yordanmaktadır.

Sapmaz (2010) yapmış olduğu araştırmada ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerini çeşitli değişkenler bakımından incelemiştir. Sosyoekonomik durumu orta olan öğrencilerin kariyer gelişim düzeyleri, sosyoekonomik düzeyleri düşük olan öğrencilerden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Bireylerin yaşları büyüdükçe kariyer gelişim düzeyleri de artmaktadır. Araştırmada incelenen bir diğer durum ise ilgi ve yeteneklerin kariyer gelişimin yordayıp yordamadığıdır. Sosyal yardım ilgisi, sosyal bilim ilgisi, sözel ve sayısal yetenekler kariyer gelişimini anlamlı olarak yordamaktadır.

Yayla ve Bacanlı (2011) 8. sınıf öğrencileriyle yapmış oldukları çalışmada kariyer gelişimi ve karar verme stilleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Kariyer gelişiminin en güçlü yordayıcısının karar verme stillerinden ihtiyatlı seçicilik olduğu bulunmuştur. Ek olarak bu çalışmada çocukların yaşları, sosyoekonomik düzeyleri ve algılanan akademik başarıları ile kariyer gelişim düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur.

Bacanlı ve Sürücü (2011) yapmış oldukları araştırmada ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimini, ebeveyne bağlanma ve cinsiyet değişkenleri bakımından incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre kariyer gelişimin en güçlü yordayıcısı anneye güvenli bağlanmadır. Cinsiyetler açısından bir farklılık olup olmadığı incelendiğinde kız olmanın kariyer gelişimini yordadığı görülmüştür. Araştırmanın bir diğer sonucu ise sınıf düzeyi ve kariyer gelişimi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olmasıdır.

Kırdök (2018) ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimini yordamada olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçiliğin rolünü incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre pozitif mükemmeliyetçilik altı boyutlu (merak/keşif, bilgi, önemli figürler, zaman perspektifleri, planlama ve benlik kavramı) kariyer gelişimi toplam puanının yordayıcısıdır. Kariyer gelişimi ve olumsuz mükemmeliyetçilik arasında ilişki bulunamadığı ifade edilmiştir.

Şavluk (2019) tarafından yapılan çalışmada ortaokul öğrencilerinin kariyer seçiminde aile etkisi, benlik saygısı ve cinsiyetin birlikte kariyer gelişimlerini yordayıp

yordamadığı araştırılmıştır. Kariyer seçiminde aile etkisi, cinsiyet ve benlik saygısının kariyer gelişimine ilişkin varyansın %25'ini açıkladığı, benlik saygısının ise kariyer gelişiminin en güçlü yordayıcısı olduğu belirlenmiştir.

Özel yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimi araştırmacılar tarafından ilgi çeken başka bir konudur. Sürücü, Kontaş ve Bacanlı (2015) yapmış oldukları araştırmada 12-15 yaşları arasındaki özel yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimlerini belirlemek istemişlerdir. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğrenciler Bilim ve Sanat Merkezlerine devam etmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuca göre merak-araştırma alt boyutlarında kız öğrencilerin puanları erkek öğrencilerden yüksektir. Ayrıca Bilim ve Sanat merkezinde resim alanında eğitim gören öğrencilerin kariyer gelişim düzeyleri genel zihinsel yetenek alanında eğitim gören öğrencilere göre daha yüksektir. Bozgeyikli, Doğan ve Işıklar (2010) ise özel yetenekli öğrencilerin mesleki olgunlukları ve algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu ise lisede eğitim gören özel yetenekli öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmadan elde edilen sonuca göre öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasında korelasyon mevcuttur. Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç ise cinsiyet farklılıklarına yöneliktir. Özel yetenekli kız öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin özel yetenekli erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Kariyer gelişimine yönelik etki araştırmaları, yurtiçi literatürde oldukça kısıtlı olmasına rağmen son yıllarda yapılan araştırmaların sayısının arttığı görülmektedir. Seçer, Gülbahçe ve Ateş (2013) tarafından yapılan çalışmada, 8. Sınıf öğrencilerinin mesleki yetkinlik düzeylerine etkisini görebilmek amacıyla mesleki grup rehberlik programı geliştirilmiştir. Deney grubuna 8 hafta boyunca mesleki rehberlik programı uygulanmış olup kontrol grubuna uygulama yapılmamıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin mesleki yetkinlikleri yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey gibi faktörlerden bağımsız artış göstermiştir. Gök (2018) yapmış olduğu araştırmasında 8. Sınıf öğrencilerine “Kariyer Karar Verme Programı” uygulamış ve etkililiğini test etmiştir. Araştırmanın sonucunda ilgili programın öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini arttırırken kariyer kararı verme güçlüklerini azalttığı tespit edilmiştir. Özkan(2019) ise yapmış olduğu çalışmada 5. Sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimi ve kariyer düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla kariyer gelişimi psikoeğitim programı geliştirmiştir. Araştırmanın sonucuna göre geliştirilen program öğrencilerin kariyer gelişimi ve kariyer karar verme düzeyleri üzerinde etkilidir. İzleme testi sonuçlarında da bu etkinin sürdüğü görülmüştür.

Özaydın (2021) yapmış olduğu çalışmada, 4. Sınıf öğrencilerine yönelik geliştirdiği öyküsel kariyer psikolojik danışmanlığı temelli kariyer gelişimini destekleme psikoğitim programının öğrencilerin kariyer gelişimleri, kariyer keşfi ve kariyer ve yetenek gelişimi özyeterlikleri üzerindeki etkililiğini sınamıştır. Kontrol grubuna uygulama yapılmazken deney grubuna sekiz hafta süreyle psikoeğitim programı uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre çalışma kapsamında geliştirilen program, öğrencilerin kariyer keşfi ve kariyer ve yetenek gelişimi öz yeterlik düzeyleri üzerinde etkilidir. Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç ise geliştirilen psikoeğitim programının içerik olarak yeterli olduğu, ilgi çekici özellik gösterdiği ve öğrencilerin bilgi ve becerilerini geliştirdiğidir. Karalar (2023) tarafından yapılan çalışmada; ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerini desteklemek amacıyla web tabanlı, çevrimiçi ve sınıf düzeylerine göre ayrılmış bir program oluşturmak ve bu programın etkililiğini test etmek hedeflenmiştir. Altı farklı modülden oluşan programın içeriği oyunlardan ve animasyonlardan oluşmaktadır. Etkililiğin değerlendirmesine yönelik yapılan analizlerin sonucunda geliştiren programın tüm sınıf düzeylerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Karalar'ın (2023) araştırması hem deneysel bir araştırma olması hem teknolojik gelişmeleri ilgili yaş grubu açısından kariyer danışmanlığı alanına taşınması bakımından oldukça önemlidir.

Kariyer gelişimi araştırılırken önem verilen faktörlerden biri sosyoekonomik düzeydir. Brook, Whiteman, Peisach ve Deutsch (1974) tarafından yapılan araştırmada 1. sınıfa ve 5. sınıfa devam eden öğrencilerin ve ebeveynlerinin mesleki isteklerinin hangi faktörlerle ilişkili olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre sosyoekonomik düzey çocukların ve ailelerin mesleki istekleriyle ilişkilidir. Bu konuyla ilgili bir diğer önemli araştırma da Bandura, Barbaranelli, Caprara ve Pastorelli (2001) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bandura ve diğerleri (2001) yapmış oldukları çalışmada çocukların kariyer isteklerini şekillendiren faktörleri araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre sosyoekonomik durum ailelerin kariyer istekleri konusunda aracı etki göstermektedir. Çocuklarda ise durum değişmektedir. Sosyoekonomik durum çocukların kariyer isteklerini doğrudan etkilemektedir.

Phipps (1995) ergenlik öncesi dönemdeki çocukların kariyer hayalleri ve kariyere ilişkin sahip oldukları bilginin etnik köken, sosyoekonomik durum, cinsiyet gibi değişkenlere bağlı olarak nasıl değiştiğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre öğrenciler kariyer hayallerini ifade ederken cinsiyetlerine ilişkin kalıp yargılara dayalı seçimler yapmaktadır. Örnek olarak erkek öğrenciler tamirciliğe

ilgiliyken, kız öğrenciler hemşirelik veya öğretmenlik mesleğiyle ilgilendiklerini belirtmişlerdir.

Schultheiss, Kress ve Manzi (2001) ebeveynlerin, kardeşlerin ve yaşamlarında önemli rolü olan diğer bireylerin çocukların kariyer gelişim sürecindeki etkisini incelemişlerdir. Veriler, bireysel görüşme yoluyla toplanmış ve nitel araştırma yöntemleriyle analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre kariyer kararı verme güçlükleriyle başa çıkma konusunda özellikle ebeveynlerden alınan sosyal destek çok önemlidir. Öğrenciler kariyerle ilgili süreçleri anneleriyle daha çok paylaşmaktadır. Howard, Ferrari, Nota, Solberg ve Soresi (2009) destekleyici ilişkilerin (ebeveynler, öğretmen ve akranlar) kariyer kararı üzerindeki rolünü incelemiştir. Araştırma sonuçlarında destekleyici ilişkilerin rolünün cinsiyete ve bölgeye göre farklılık gösterdiği görülmüştür.

Schultheiss ve Stead (2010) 4. ve 7. Sınıf düzeyleri arasında eğitim ve öğretime devam eden öğrencilerin katılmış oldukları çalışmada kariyer gelişimiyle öz benlik, kontrol odağı ve ilgiler arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre içsel denetimli çocukların kariyer gelişim düzeyleri daha yüksek bulunmuştur.

Gillies, McMahon ve Carroll (1998), araştırmaları kapsamında geliştirmiş oldukları kariyer eğitimi programını 6. sınıfa devam eden öğrencilere uygulamışlardır. Araştırma kapsamında geliştirilen bu program, öğrencilerin yaşamda sahip olunan rollerle ilgili görüş geliştirmelerini, kendilerini kariyere ilişkin durumlarda daha iyi anlamalarını sağlamaya yönelik olarak çeşitlendirilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuca göre programın uygulandığı deney grubundaki öğrenciler, meslekleri tanıma ve öğrendikleriyle meslekler arasında ilişki kurma gibi konularda daha başarılı olmuşlardır. Dodd, Hanson ve Hooley (2021) İngiltere’de eğitim gören ortaokul öğrencilerine yönelik yapılan kariyer müdahaleleriyle kariyer hazırlığı arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre öğrenciler kariyer rehberliği faaliyetlerine daha çok katıldıkça kariyer hazırlıkları artmaktadır. Choi, Kim ve Kim (2015) Güney Kore’de liseye devam eden öğrencilerin kariyer eğitim programlarına katılma durumunun okul başarı ve kariyer gelişimi becerileri üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmadan elde edilen sonuca göre okuldaki kariyer eğitimi programlarına iki yıl içinde bir veya iki kez katılan öğrencilerin hem akademik hem de kariyer gelişimi bakımından daha başarılı oldukları saptanmıştır. Babarović, Dević ve Blazev (2020) yapmış oldukları çalışmada ortaokul öğrencilerine yönelik gerçekleştirilen kariyer odaklı grupla psikolojik danışma

programının etkililiğini incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre program kariyer bilgisini arttırma ve kariyer kararı verme bağımsızlığını arttırmada etkili bulunmuştur.

Rainey ve Borders (1997) 7. ve 8. Sınıfa devam eden kız öğrencilerin kariyer yönelimlerini ve kariyer hedeflerini etkileyen faktörleri ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar göstermektedir ki kız öğrencilerin kariyer hedefleri ve kariyer yönelimleri annelerin eğitim düzeyinden, kişilik özelliklerinden ve cinsiyet rolü tutumlarından etkilenmektedir.

Inamdar (2009) tarafından yapılan çalışmada, Amerika Birleşik Devletlerinde 7. sınıfa devam eden öğrencilerin meslek seçme algılarını ve liseye devam etme durumlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin liseden mezun olup olmayacaklarına yönelik düşünceleri, anne eğitim durumu, babanın sahip olduğu meslek ve öğrencilerin ebeveynleriyle birlikte yaşayıp yaşamama durumlarından etkilenmektedir. Nasir ve Lin (2012) kariyer farkındalığı ve benlik kavramı arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışma grubu ortaokul öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmanın sonucuna göre kariyer farkındalığı ile benlik kavramı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki mevcuttur.

Park, Rojewski ve Lee (2017) tarafından Güney Kore'deki ortaokul öğrencileriyle yapılan çalışmada, ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimi yeterliliklerini nelerin belirlediği ortaya konmak istenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuca göre akademik başarı düşük olması ve ailenin maddi gelirinin düşük olması öğrencileri kariyer gelişiminde dezavantajlı konuma getirmektedir.

Ortaokul dönemi öğrencilerin hem gelişim görevleriyle hem kariyer gelişim görevleriyle karşılaştığı yıllardır. Sunulan bilgiler ve mevcut araştırma sonuçları ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin bireysel ve çevresel faktörlerden etkilendiğini göstermektedir. Sosyoekonomik durum, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, sosyal destek kaynakları ve kardeş sayısı gibi çevresel faktörlerin öğrencilerin kariyer gelişimlerini etkileyen çevresel faktörler olduğu görülmüştür. İçsel kontrol odağı, benlik algısı, kaygı, yaşam doyumu, umut ve yılmazlık ise öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerinin arttırılmasında güçlü etkenlerdir. Öğrencilerin yaşamlarındaki pek çok faktörler iç içe olan kariyer gelişiminin iyice anlaşılması ancak kariyer gelişimiyle ilişkili olan faktörleri ortaya koymakla olacaktır. Bahsi geçen araştırma sonuçlarından hareketle çevresel ve bireysel özelliklerin kariyer gelişimiyle ilişkili olduğu ve geliştirici güçler olabileceği görülmektedir. Kavramsal çerçevenin devam eden kısmında kariyer

gelişimiyle ilişkisinin ele alınacağı umut, yılmazlık ve kariyere ilişkin ebeveyn desteğine yönelik kuramsal açıklamalara ve çalışma bulgularına yer verilmiştir.

Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği

Kuramsal olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerin kariyer gelişimine katkıda bulunan birçok farklı faktör vardır. Teorik bilgiye ve daha önceki araştırma sonuçlarına göre bu faktörler psikolojik faktörler, sosyolojik faktörler, cinsiyet, ekonomik-politik faktörler olarak gruplandırılabilir (Pişkin, 2011). Bireylerin hayatlarını etkileyen şeyler yalnızca içsel faktörlerle sınırlı tutulamaz. Çevresel faktörler de bireylerin yaşamını şekillendirmektedir. Bireyin yaşamını şekillendiren çevresel faktörler göz önüne alındığında ise aile en önemli değişkenlerden biridir (Hou, 2004). En temel sosyal destek kaynağı olan ailenin, çocukların kariyer gelişimi ve karar verme süreçlerinde önemli bir rolü vardır (Whiston ve Keller, 2004).

Leong, Hardin ve Gupta (2010), kariyer danışmanlığında odağı bireycilik ve toplulukçuluk kavramlarına çekmiştir. Bireyci kültürlerde yaşayan kişiler kararlarını bağımsız ve özerk bir şekilde alırken toplulukçu kültürlerden gelen bireyler bağlamdan ve ilişkilerden etkilenmektedir. Yakın kişilerarası ilişkiye ve akrabalığa önem veren Türk kültüründe (Kağıtçıbaşı, 1984), bireyler yaşamları süresince ebeveynlerinin teşvikine önem verirler. Toplulukçu kültürlerde çocukların ve ergenlerin kariyere ilişkin seçim süreçlerinde ebeveynler daha kritik bir rol oynamaktadır (Wan, 2013). Ebeveynler çocukları için spesifik bir kariyer planlamasalar da, çocukların kariyerle ilgili kişisel özelliklerini (örneğin, ilgi ve beceriler), değerlerini ve inançlarını geliştirirler; ve çocuklarının geleceğin yetişkinleri olarak imajının oluşmasına katkıda bulunurlar (Anureet ve Kaur, 2022).

Vondracek, Lerner ve Schulenberg (1986), birey ve bağlam devamlı bir değişim içerisinde olduğundan kariyer gelişiminin dinamik, etkileşimsel ve gelişimsel bir bakış ile en iyi şekilde ortaya konulabileceğini ileri sürmüştür. Gelişimsel bağlamsal bakış açısıyla bakıldığında görülmektedir ki bağlam yalnızca bireyde değişiklik yaratmamaktadır. Aynı zamanda bağlamın kendisi de bireyin özelliklerinden etkilenmektedir. Bu nedenle kariyer gelişimi; kişinin çevresinin sosyal, kültürel ve fiziksel özelliklerini hem etkilediği hem de onlardan etkilendiği etkileşimli dinamik bir süreçtir. Ayrıca Vondracek, Lerner ve Schulenberg (1986), yeterince karmaşık olan

kariyer gelişimini anlamlandırmada aile etkisinin anlaşılmasının oldukça elzem olduğunu ifade etmektedir.

Çocukları kariyer hedeflerini keşfetme ve uygun yolları planlama konusunda teşvik eden birincil etken anne babalar olup kariyer yolunun neredeyse bütün noktalarında, kariyer gelişimini başarılı olarak sürdürmede bireyleri etkileyen önemli faktörlerden biridir (Young, 1994). Kariyer gelişimine ilişkin teoriler incelendiğinde (Savickas, 2005; Schultheiss, 2003) ebeveynlerin aile ilişkileri vasıtasıyla çocuklarının kariyer gelişimi için destek ve rehberlik sağladığı ve çocukların kariyer gelişiminde yadsınamayacak bir etkisi olduğu kabul edilmiştir (Kenny ve Medvide, 2013). Psikanalistler bireyin meslek seçiminin altından yatan bilinçdışı etkenlerin aile geçmişi ve bireysel geçmişle ilgili olduğunu öne sürmüştür (Kuzgun, 2014). Ann Roe ise kariyer seçimini ele alırken özellikle çocukluk dönemindeki anne baba tutumunun etkisini vurgulamıştır (Niles ve Harris-Bowlsbey, 2013). Adler'e göre çocuklar çalışma hayatına ve çalışan rollerine ilişkin ilk algılarını ailede geliştirir ve yaşam tarzı, çocuğun doğum sırası gibi olgular çocuğun kariyerini etkiler (Watkins, 1993).

Lent, Brown ve Hackett (2000) kariyer seçim sürecini bilişsel, bağlamsal ve kişisel değişkenlerin etkileşimi olarak görmektedir. Bu değişkenler arasındaki etkileşim ise gençlerin kariyer seçimlerine yön verir. Bağlamsal değişkenler arasından sosyal destek bireylerin kariyer fırsatlarına erişimini kolaylaştırmakta olup birincil sosyal destek kaynağı olan ebeveynler ise çocuklarının kariyer ilgilerini, niyetlerini ve hedeflerini etkilemektedir. (Kenny ve Medvide, 2013). Ön ergenlik döneminde olan bireyler ise yaşamdaki pek çok değişimin etkilerine duyarlı kritik bir gelişim basamağındadır (Białecka-Pikul, Szpak, Zubek, Bosacki ve Kołodziejczyk, 2020). Bu duyarlı süreç ise onları kariyer gelişiminde bağlamsal faktörlerin yardımına daha açık hale getirmektedir. Bu noktada gözden kaçırılmaması gereken çocuğun ebeveyn desteğini yorumlama biçimidir. Halihazırda ergenler ebeveynlerin hangi davranışlarının destekleyici olduğu konusunda farklı görüşlerde olabilir (Lent ve diğerleri, 2000). İzleme davranışı olarak adlandırılan çocuğun nerede ne zaman hangi faaliyetleri gerçekleştirdiğini bilmek, çocuğun öğretmenleriyle ve diğer çocukların ebeveynleriyle iletişimde kalarak çocuğun genel takibini yapma durumu en faydalı destek yöntemidir (Aksoy, Kahraman ve Kılıç, 2008). Kariyer gelişimi sürecinde ebeveynler pek çok farklı alanda ve yöntemle çocuklarına destek olabilmektedir. Young, Friesen ve Dillabough (1991) kariyer gelişiminde ebeveyn etkisini beş yapıyla açıklamıştır. Bu yapılar; ebeveynler ve gençler arasında açık iletişim, sorumluluğun geliştirilmesi, ebeveynlerin gençlerin yaşamlarına

aktif katılımı, özerkliğin teşvik edilmesi ve ebeveynlerin sağlayabileceği özel yönlendirme ve rehberliktir. Yapıların birbirinden ayrı düşünmek yerine etkileşimli olarak düşünmek daha doğru olacaktır. Her yapı kendine özel faydalar sağlamaktadır.

Ebeveynlerin çocuklarının kariyer gelişim süreçlerine olumlu etkide bulunabilmeleri için süreçte gerçekleşen durumlara ve değişimlere hakim olmaları gerekmekte olup (Can, 2012) ülkemizde anne ve babaların bu konuda gerekli düzeyde bilgi sahibi olmadığı ve sürecin takipçisi olmadığı görülmektedir (Bakır, 2018). Bu sebeple bu konuda daha fazla çalışmanın ortaya konulması ve müdahale çalışmalarının gerçekleştirilmesi oldukça önemlidir.

Ebeveynlerin, bireylerin kariyer gelişimlerine olan etkisi uzun zamandır incelenen bir konudur. Önceleri yapılan araştırmalarda daha çok ebeveynlerin sahip olduğu özelliklere (ebeveynlerin mesleki düzeyleri, annenin çalışması) odaklanmıştır. Sonraki yıllarda ise araştırmacılar ilişkisel tarzlar ve tutumlar gibi süreçle ilgili değişkenlere odaklanmıştır (Keller ve Whiston, 2008). Kariyere ilişkin ebeveyn desteği de ilişkisel bir kavram olmanın yanında süreçle ilgili bir değişkendir.

Bacanlı ve Sürücü (2011) yapmış oldukları çalışmada, ortaokul düzeyinde öğrenim gören öğrencilerinin kariyer gelişimleri ve anne-babaya bağlanmaları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırmadan elde edilen sonuca göre öğrencilerin kariyer gelişim düzeyleri sınıf düzeyine, akademik başarıya ve ebeveynlerin eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç ise anneye bağlanmanın ve kız olmanın kariyer gelişimini yordadığıdır. Kutlu ve Apaydın (2019) ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin algıladıkları anne ve baba tutumu tarafından yordanıp yordanmadığını incelemiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre algılanan anne baba tutumu, ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişiminin anlamlı bir yordayıcısıdır. Bu noktada ebeveyne bağlanma veya algılanan anne ve baba tutumu kavramları, kariyere ilişkin ebeveyn desteğiyle aynı kavram olmasa da sürece vurgu yapılması yönünden benzerdir. Bu nedenle ilgili çalışmaların sonucunun yol gösterici olduğu düşünülmüştür.

Bakır (2018) ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerinin ebeveyn desteği ve demografik faktörlerle ilişkisini ortaya koymuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre erkek öğrencilerin anahtar figür ve kariyere ilişkin modelleme düzeyleri, kız öğrencilere kıyasla daha yüksektir. Kız öğrencilerin bilgi, merak, denetim odağı, zaman algısı, benlik kavramı, duygusal destek ve sözel teşvik puanları ise erkek öğrencilere kıyasla daha yüksektir.

Duru ve Gültekin (2023), ortaokul öğrencilerinde kariyer gelişimi ve kariyere ilişkin ebeveyn desteği arasındaki ilişkide kendine yönelik mükemmeliyetçiliğin aracı rolü test edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre ebeveyn desteği ile kariyer gelişimi arasındaki ilişkide kendine yönelik mükemmeliyetçiliğin aracılık rolü bulunmaktadır.

Schulenberg, Vondracek ve Crouter (1984), ailelerin sosyal bağlamdaki konumu, yapısal özellikleri ve süreç odaklı özelliklerinin mesleki gelişim üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Araştırmacılar, ailenin sahip olduğu özelliklerin ve bireye sağladığı fırsatların kariyer gelişimini etkilediğini belirtmiştir.

Fisher ve Griggs (1995), öğrencilerin kariyer gelişimlerini etkileyen etmenleri ortaya koyabilmek amacıyla üniversite öğrencileriyle görüşmeler gerçekleştirmiştir. Görüşmeler sonucunda bazı ortak faktörler belirlenmesine rağmen, en önemli faktörün ebeveyn desteği olduğunu ifade etmişlerdir. Faydalı ebeveynlik davranışlarını ise öğrenme isteğini arttırmak, imkanlar sağlamak, beklenti ve hedefler oluşturmak ve hedeflerin ulaşılabilir olduğunu göstermek olarak ifade etmişlerdir.

Palmer ve Cochran (1988) ergenlik dönemindeki çocuklarına kariyer planlamasında destek olmak üzere ebeveynler için hazırlanan programın etkililiğini test etmiştir. Araştırmanın sonucuna göre ebeveynlere yapılandırılmış bir program sağlandığında, çocuklarının kariyer gelişiminde olumlu bir gelişme olmaktadır. Turner ve Lapan (2002), ortaokul öğrencileriyle yapmış oldukları çalışmada öğrencilerin kariyere yönelik öz yeterliliğini yordayan faktörleri ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmanın sonucuna göre kariyere yönelik ebeveyn desteği öğrencilerin kariyere yönelik öz yeterliliğini önemli oranda yordamaktadır. Alliman-Brisset, Turner ve Skovholt (2004) kızların öz yeterliliğinin birincil yordayıcısının ebeveynlerinin duygusal desteği olduğunu ve erkeklerin öz yeterliliğinin birincil yordayıcısının ebeveynlerinin kariyerle ilgili modellemesi olduğunu ileri sürmüştür.

Keller ve Whiston (2008) ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimi ile ebeveyn davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmadan elde edilen sonuca göre ebeveyn davranışları, ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimleriyle ilişkilidir. Ebeveyn davranışları kariyer olgunluğuna kıyasla kariyer kararı verme öz yeterliliğiyle daha fazla ilişkilidir.

Dietrich ve Kracke (2009), ebeveynlerin kariyere ilişkin desteği ile kariyer keşfi ve kariyer kararı verme zorluklarının ilişkisini incelemiştir. Ebeveynlerden algılanan destek kariyer keşfi ile pozitif korelasyon gösterirken, ebeveynin müdahale eksikliği ise kariyer kararı verme güçlükleriyle ilişkilidir. Perry, Liu ve Pabian(2010) yapmış oldukları

çalışmada, kariyer hazırlığının öğretmen desteği ve ebeveyn kariyer desteğinin okul bağlılığı üzerindeki etkisine aracılık ettiğini belirlemişlerdir.

Wan (2013), Hong Kong’da eğitim gören ortaokul öğrencilerinin kariyer kararı verme öz yeterliliğinin ebeveynlerinden aldığı destekle ilişkisini ortaya koymuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre anneden algılanan destek öğrencilerin kariyer kararı verme öz yeterliliğiyle ilişkilidir. Babadan algılanan destek ise kariyer değişkenleriyle ilişkili bulunmamıştır. Ginevra, Nota ve Ferrari(2015) yapmış oldukları çalışmada çocukların ve anne ve babaların ebeveyn desteği algılarının öğrencilerin kariyer seçimlerindeki rolünü incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre ergenlerin kariyer seçimi, ebeveyn desteği ve kariyer öz yeterliliği aracılığıyla hem annelerin hem de babaların destek algıları tarafından yordanmaktadır.

Anureet ve Kaur (2022) ortaokul öğrencileri üzerinde gerçekleştirdikleri bir çalışmada ebeveynlerin kariyer ile ilgili davranışlarını ve teşvik yollarının kariyer kararı verme üzerindeki rolünü incelemişlerdir. Sonuçlar, ebeveynlerin genel psikososyal teşvikinin kariyer kararı verme benlik kavramını yordamada anlamlı bir faktör olduğunu göstermiştir. Zeng ve diğerleri (2022) meslek lisesine devam eden öğrencilerle yapmış olduğu çalışmada gelecekteki kariyer planlarını anne ve babalarıyla sıklıkla konuşabilen öğrencilerin kariyer uyumluluğunun kariyer planlarını aileleriyle ara sıra veya hiç tartışmayan öğrencilerin kariyer uyumuna göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır.

Kariyere ilişkin ebeveyn desteğinin çocukların yaşamında kariyer gelişimlerini sürdürdürebilmelerine yönelik oldukça önemli bir değişken olduğu teorik önermelerde ve araştırma sonuçlarında ifade edilmiştir. Sunulan araştırma sonuçları göstermektedir ki ebeveynler çocuklarının kariyer gelişimine ilişkin süreçlerde aktif katılımcı olduğunda çocukların kariyer gelişimi üzerindeki sonucu olumludur. Bu çalışma kapsamında da kariyere ilişkin ebeveyn desteğinin kariyer gelişimiyle olan ilgisi incelenecektir.

Umut

İkinci Dünya Savaşı'na kadar psikoloji bilimi, ruhsal hastalıkları iyileştirmek, insanların daha üretken ve tatmin edici bir hayata sahip olmalarına yardımcı olmak ve yetenekli bireyleri belirlemek olmak üzere temelde üç farklı role sahipti. Savaşın getirdiği koşullarla birlikte diğer iki rol önemli ölçüde unutulmuş, ruhsal hastalıkları iyileştirmek rolüne odaklanılmıştır ve psikolojinin odağının negatif duygulanıma doğru kaydığı

görülmüştür (Gillham ve Seligman, 1999; Snyder ve Lopez, 2007; Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000). Psikoloji bilimi uzun yıllar boyunca insanın karanlık tarafına odaklanıp insanları iyileştirmeye çalışarak “İnsanların nesi var?” sorusuyla ilerlemiştir. Öte yandan, barış ve refahın artmasıyla birlikte toplumdaki iyileşen koşulların ardından, uzmanlar “İnsanların nesi doğru?” sorusunu yöneltmeye başlamıştır. Bu soru pozitif psikolojinin merkezini oluşturmaktadır (Snyder ve Lopez, 2007).

Ana akım psikolojinin patolojiye odaklanan yönünün aksine pozitif psikoloji, odağı olumsuzdan olumluya, yanlıştan doğruya kaydıran bir davranış analizidir (Hoy ve Tarter, 2011). 1954 yılında Abraham Maslow tarafından kullanılan pozitif psikoloji terimine, Maslow’dan çok sonra Martin Seligman (1999) tekrar vurgu yapmıştır. Seligman (1999) psikolojiyi yarı pişmiş olarak tanımlamış, patoloji ve iyileşme kısmında önemli yollar kat edilmişken insanın zaten sahip olduğu karakter güçleri konusunun ihmal edildiğini belirtmiştir (Akt. Muyan Yılık, 2017). Yıllar içerisinde yapılan çalışmalarda yabancılaşıma, öfke, depresyon, kaygı ve saldırganlık gibi negatif eğilimli kavramlara ağırlık verilirken refah, umut, bilgelik, yaratıcılık, sorumluluk ve iyimserlik gibi kavramlar ise arka planda kalmıştır (Hoy ve Tarter, 2011). Psikolojinin odağına sadece yaşamdaki kötü şeyleri koyması ve onları onarmakla meşgul olmasından ziyade bireyde pozitif ve olumlu özellikler oluşturmaya yönelik bir değişiklik sağlamak pozitif psikolojinin hedefidir (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000).

Hoy ve Tarter(2011)’a göre pozitif psikolojinin en temel varsayımı, insanın sahip olduğu iyilik halinin hastalık, bozukluk ve stres kadar yaygın ve otantik olduğudur. Pozitif psikolojik kavramlar üzerine çalışmalar yürüten uzmanlar, bireyin acının, bencilliğin ve işlevsel olmayan aile sistemlerinin bireye etkisini yadsımazlar. Fakat bu kısımda bir seçim yapıp odağı neşeli olmak, fedakârlık göstermek gibi olumlu duruma çekerler. Problem yerine amacı odağa almak bireyin amacına ulaşma konusunda motive olmasını sağlar (Conoley ve Conoley, 2017). Ek olarak pozitif psikoloji, pozitif psikolojiye ilişkin kavramların yalnızca olumsuz yaşam olaylarına veya stresli durumlara karşın bir tampon olarak değil, kendi başlarına anlaşılmasının oldukça önemli olduğunu belirtmektedir. Çünkü birçok olumlu kavram aslında yaşamımızda çeşitli yerlerde koruyucu faktör görevi yapmaktadır (Gable ve Haidt, 2005). Olumlu ve olumsuz duygulanım arasındaki bu denge hali ruhsal sağlık işleyişinin bir emaresidir (Diener, Sandvik ve Pavot ve Gallagher, 1991). Bu nedenle pozitif psikolojiye ilişkin kavramları ele almak ve başka kavramlarla ilişkilerini ortaya koymak bizi insanı anlamaya daha çok yaklaştıracaktır.

Bireylerin iyi oluşlarının devamını sağlamada ve onların ruh sağlıklarını desteklemede önleyici çalışmaların önemi büyüktür. Çocukların ve gençlerin sahip olduğu cesaret, geleceğe yönelik düşünceler, iyimserlik ve azim bu güçlerden bazılarıdır. Umut da gençlerde geliştirilmesi gereken güçlerden birisidir (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2014). Umut, insanlık tarihi kadar eski mitolojik kaynaklarda da kendisine yer edinmiş bir kavramdır. Hikâyeye göre Pandora'nın kutusu açılmış ve dünyaya türlü kötülükler ve hastalıklar yayılmıştır. Kutu kapandığında ise sandığın içinde kalan son şey umuttur. Umut bir panzehir midir yoksa acının kaynağı mıdır? İşte cevaplanması gereken soru budur (Snyder, 2000).

Bireyin mutluluğa ulaşma kapasitesi ile doğrudan ilişkili faktörlerden bir olan umut (Seligman, 2002), dilimizde geleceğe ilişkin pozitif anlamda beklentide olmakla ilişkilendirilmekte olup kuramsal açıdan ise günlük kullanımdakini anlamından ayrılmaktadır (Kemer ve Atik, 2005). Umut geçmişte pek çok araştırmacı tarafından tanımlanmaya çalışılmıştır. Miller ve Powers (1988) umudu, bireyin algıladığı olumsuzluklardan kurtulması ve iyilik halinin devam etmesi için geleceğe yönelik duyduğu olumlu beklentiler olarak tanımlamıştır. Park, Peterson ve Seligman(2004) umudu gelecekte en iyisini beklemek ve bunu gerçekleştirmek için çalışmak; iyi bir geleceğin gerçekleştirilebilecek bir şey olduğuna inanmak olarak tanımlamıştır. Staats (1987) ise umudu gerçekleşmesi arzu edilen olayların beklentisi olarak tanımlamıştır.

Umut etmek, gelecekte gerçekleşmesi istenen bir olayın, sonucuna yönelik bir kesinlik durumu olmadan olumlu olarak gerçekleşeceğine yönelik tahmin yürütmek anlamına gelmektedir. (TenHouten, 2022). Dufault ve Martocchio'ya (1985) göre umut, bireysel anlamda önemli ve ulaşılması mümkün bir hedefe ulaşma konusunda kendisinden emin ancak belirsiz bir beklenti içeren çok boyutlu bir yaşam gücüdür (Akt. Davis, 2005). Dixon, Worrell ve Mello (2017) ise umudu varsayılan yol haritalarına istenilen gelecek hedeflerine ulaştırma yeteneği olarak tanımlamıştır. Snyder (1995), bir bireyin hedefleri üzerine düşünmesiyle birlikte bu hedefleri gerçekleştirmeye yönelik hareket etmeye motivasyonu ve bu hedeflere ulaşmanın alternatif yollarını üretmesini umut olarak tanımlanmaktadır. Umutla ilgili diğer tanımlar incelendiğinde tanımların bilişsel bir süreç, duygusal bir süreç, kişilik özelliği, baş etme mekanizması, manevi süreç ve kişilerarası süreci içerdiği görülmektedir (Bergin ve Walsh, 2005). Birbirinden ayrıışan bu tanımların ortak noktası, umudun doğası gereği uyumlu ve olumlu olduğu düşüncesidir (Babits, 2001).

Erikson (1950) umudu gelişimsel bir bağlam içerisinde ele alıp umutlu olmayı hayatın ilk aşamasındaki güven deneyimine bağlamaktadır. Erikson'a göre, bireyin en derin arzularının elde edilebilirliğine dair kalıcı bir inancı doğuran hayatın ilk yıllarında kazandığı bu temel güvendir (Akt. Scioli, 2020). Edey ve Jevne (2007) umudun, her birimiz için seçtiğimiz kıyafetler kadar kişisel bir şey olduğunu belirtmişlerdir. Hakkında bu kadar fazla tanımlama öne sürülen umut kavramının temel özellikleri, umut tanımlarındaki ortak temalar saptanarak aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Larsen, Edey ve Lemay, 2007):

- Çok boyutludur.
- Dinamiktir.
- Yaşamın anlamını ve amacını oluşturur yani yaşam umut olmadan amacını kaybeder.
- Geleceğe ve hedefe yöneliktir.
- Kişisel anlam taşır ve anlaşılardır.

Umutla ilgili yapılan tanımlamalar ve literatür incelendiğinde umudun hem bilişsel bir boyutu hem de duygusal bir boyutu olduğu görülmektedir. Bilişsel boyutu gerçekleşmesi olası olan gelecekteki bir olaya ilişkin beklenti durumu ve hedefe yönelik davranışların planlanması olarak betimlenirken duygusal boyut ise umulan şeylere veya iyi sonuçlara ulaşmaya yönelik enerji ve sebatkârlık olarak tasvir edilmektedir (Staats, 1987; TenHouten, 2022; Nazir, 2020; Snyder, Irving ve Anderson, 1991). Umut ile ilgili çalışma yapan araştırmacılardan çoğu umudu bilişsel bir kavram olarak değerlendirirken (Stotland, 1969; Snyder ve diğerleri, 1991; Snyder, 2000, 2002) çok azı umudu bir duygu olarak ele almaktadır (Averill ve diğerleri, 1990). Edebi literatürde umut genellikle kişinin zor durumlarda inancını sürdürmesine olanak tanıyan özel bir duygu olarak ele alınır. Fakat umut ile ilgili yapılan bilimsel araştırmalarda umudun bilişsel yönünün daha fazla ilgi gördüğü göze çarpmaktadır (Lopez, Snyder ve Pedrotti, 2003). Umudu biliş olarak ele alan görüşlerden; Folkman (2010) umudun bilgi ve hedeflere içerisinde yer veren bilişsel bir temele sahip duygusal tonlara sahip bir zihin durumu olduğunu ileri sürmektedir. Umut, değerlendirmeye dayalıdır, artar ve azalır, bağlamsaldır ve karmaşıktır. Gottschalk'a (1974) göre ise umut, olumlu bir beklentiye ifade etmektedir.

Umudu duygu olarak ele alan görüşlerden ilki Averill, Catlin ve Chon (1990)'a aittir. Averill, Catlin ve Chon (1990) umudu sahip olunan bilişler tarafından aktive edilen ve çevresel koşulların etkisiyle şekillenen bir duygu şeklinde ifade etmişlerdir. Çevresel

koşullara yapılan vurgu kıymetlidir. Hedefler ulaşılabilir, kontrollü ve elzem görüldüğünde ve sosyal çevre tarafından kabul gördüğünde umut etmek uygun olarak algılanmaktadır. Büyük resme bakıldığında bireyin geçmişinde gerçekleşen veya boşa çıkan her umut, bireyin umudu koruma kabiliyetine katkıda bulunmaktadır (Bergin ve Walsh, 2005).

Snyder (2002), umudun öğrenilebilir bir kavram olduğunu ve çevresel faktörlerden etkilendiğini belirtmiştir. Bu sebeple çocukluk yaşantıları ve umut ilişkili görülmektedir. Çocukluk döneminde ihtiyaçları karşılanmayan bir çocuk umut etmeyi bilemekte yetişkinlikte bunun yansımaları sürmektedir. Umut, hem öğrenilebilen hem de geliştirilebilen bir kavramdır. Zor hedefler koyan ve bu hedeflere ulaşmak için engelleri aşmaya çalışan insanları içeren biyografiler çocuklara umut gelişimi için iyi bir model olmaktadır (Snyder, 2000). Uygun ortamlarda gelişim gösterebilen umudu geliştirmek için çocukluktan itibaren aile içinde ve okul ortamında umutlu düşünce yapısını oluşturmak için çaba gösterilmesi, faaliyet ve uygulamalar yapılması gerekmektedir (Konuk, 2020).

Umut ile İlgili Kuramlar

Snyder' in Umut Teorisi. Snyder'ın Umut Teorisi (Snyder, 1994, 2002), diğer umut teorileri ile karşılaştırıldığında üzerine en çok araştırma yürütülen teorik çerçevedir. Umudu kavramsallaştırmak için pek çok çalışma gerçekleştiren Snyder (2000) bireylerle görüşmeler yaparak umutlu olmaya ilişkin düşünce süreçlerine anlamaya çalışmıştır. Yapılan bu çalışmalar meyvesini vermiş ve üzerine pek çok araştırmanın yürütüldüğü teorik bir yapı ortaya konulmuştur.

Snyder (2002) modelde, umudu üç temel bileşenle açıklamaktadır. Bu bileşenler:

- a. Amaçlar (Goals)
- b. Alternatif yollar düşüncesi (Pathways thinking)
- c. Eyleyici düşünce (Agency thinking)

Umut, modelde bireyin hedefleri üzerine aktif olarak düşünmesi, bu hedefleri gerçekleştirmeye yönelik hareket etmeye motive olması ve bu hedeflere ulaşmanın yollarını ortaya koyması olarak tanımlanmaktadır (Snyder, 1995). Tanımda görüldüğü üzere hedefler, hedeflere ulaşmanın yolları ve hedeflere ulaşmak için hareket etme güdüsü umudun çekirdeğini oluşturur. Umut teorisinde, hedefler insan eylemlerinin

temelinde yer almaktadır. Hedefler, düşünce süreçlerini uyandırmak için yeterli değere veya öneme sahip olmalıdır. Bu açıdan; hedefler, umut teorisinin bilişsel boyutunu içermektedir (Snyder, 1994). Belirlenen hedefler kısa veya uzun vadeli olabilmekle birlikte içinde bir miktar belirsizlik taşıması gerekmektedir. Belirsizlik gereklidir çünkü gerçekleşmesi kesin olan hedeflerin umut etmeyi gerektirmemektedir (Snyder, Rand ve Sigmon, 2002).

Belirlenen hedeflere ulaşmak için hedeflere giden yolların belirlenmesi yani rotanın çizilmesi gereklidir. Yol düşüncesi, kişinin hedeflerine giderken makul yollar oluşturma konusundaki algılanan yeteneğini yansıtır. Birey engellerle karşılaştığında yeniden farklı şekillerde denemesi alternatif yollar düşüncesinin önemini yansıtmaktadır (Snyder, 2002). “Bunu yapmanın bir yolunu bulacağım.”, benzeri içsel konuşmalar alternatif yollar bileşeninin bir parçasını oluşturmaktadır (Snyder, Lapointe, Crowson ve Early, 1998).

İnsanları hayal ettikleri rotalarda hedeflere doğru ilerletmek için motive edici bir unsura ihtiyaç vardır. Harekete geçme güdüsü, kişinin hedeflere giden yollar boyunca ilk adımı atabileceği ve hareketi sürdürebileceği inancını yansıtmaktadır (Snyder, 2002). Bu inanç ve motivasyonel düşünce teorisinin üçüncü bileşeni olan eyleyici düşüncedir. “Bunun üstesinden gelebilirim”, “Bu problemle başa çıkabilirim.” tarzı düşünceler bireylerin motivasyonunu arttırmakta ve bireyleri alternatif yollara yönlendirmektedir (Snyder, Lapointe, Crowson ve Early, 1998). Bu nedenle birey zorluklarla karşılaştığında ayrı bir önem kazanmaktadır (Snyder, 2002). Alternatif yollar düşüncesi ve eyleyici düşünme pozitif olarak ilişkili olmakla birlikte eş anlamlı değildir. Ayrıca bu üç bileşenden hiçbirisi tek başına umudu tanımlamamaktadır (Marques ve Lopez, 2018). Bu noktada bileşenlerin birlikte birbirini karşılıklı etkileyerek umutlu olmayı ortaya çıkardığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Averill, Caitlin ve Chon’un Umut Teorisi. Averill, Caitlin ve Chon (1990) tarafından oluşturulan bu model umudun duyuşsal yönünü vurgulamış ve umudu doğuştan gelen bir tepki olarak değil, sosyal olarak oluşturulmuş davranış kalıbı olarak görmüştür. Amaçlar umut gelişimde büyük önem taşımak olup amaçların ulaşılabilir olarak belirlenmesi kritiktir. Amaçlar belirlenirken toplumsal kabul de önemlidir. Umut ancak bu şartlar altında bir duygu olarak bireyde var olabilir. Umudu dört ana kural etrafında yapılandırmış ve açıklamıştır. İhtiyati kurallar, umudun belirsizlik

içerebileceğini fakat makul bir değerlendirmeye gerçekçi başarı şansı altında umudun ortaya çıkacağını belirtir. İhtiyat kuralları, ahlaki kurallar, öncelik kuralları ve eylem kuralları gibi prototipik kuralları ile bir duygu olarak kabul edilmiştir. Ahlaki kurallar ise insanların ancak bireysel ve toplumsal olarak kabul edilebilir olan koşullarda umut edeceğini belirtir. Öncelik kurallarıyla tasvir edilen umut etmekte önemli olanın olaylar ve sonuçları olduğudur. Eylem kuralları ise bireylerin hedeflerini ulaşmak doğrultusunda ihtiyaç duyulan eylemleri gerçekleştirmeye gönüllü olmaları gerektiğini belirtir. Sosyal-yapılandırmacı bir arka plandan temel alan bu bakış açısı, umudun gerçek anlamını tanımlarken toplumun normlarını ve kurallarını gözden çıkarmaz. Bu nedenle Averill ve arkadaşları, umudun yalnızca sosyal ve kültürel bağlamda anlaşılabilmesine inanmaktadır.

Umut düzeyi yüksek olan bireyler önem attıkları hedeflerine giden yolda güçlü bir temsil düşüncesine sahip olan, kendilerini güvende hissederek ve alternatif yolları öngörüp devam eden bireylerdir (Snyder, 2002). Kariyer gelişimi benzer şekilde içinde farklı farklı gelişimsel görevler barındıran bireyin aktif sorumluluk alıp kendisi için uygun alternatifleri araştırdığı, kişisel hedefleri üzerine düşündüğü ve ulaşma yolları hakkında bilgi topladığı bir süreçtir (Super, 1990). Her ikisi de kişisel ve sosyal bağlamsal faktörlerle bağlantılıdır (Hirschi, Abessolo ve Froidevaux, 2015). Bu nedenle kavramsal olarak ilişkili iki kavram arasında ilişki olmasını beklemek yanlış olmayacaktır. Teorik olarak, aktif olarak farklı seçenekler üzerinde düşünebilen umut düzeyi yüksek bireyler, birden fazla kariyer seçeneğini ve yolunu hayal etmeyi ve keşfetmeyi; kişisel tercihler ve güçlü yönler üzerinde düşünmeyi daha kolay becerirler (Hirschi, 2014).

Son yıllarda kariyer danışmanlığı alanındaki araştırmacılar umudun tüm mesleki arayışlar için kritik olabileceğini (Diemer ve Blustein, 2007; Juntunen ve Wettersten, 2006; Niles, 2011; Kim, Carney, Guo, ve Prescod, 2022; Korkmaz ve Cenkseven Önder, 2019; Yoon ve diğerleri, 2015) özellikle belirsizliğin yüksek olduğu ve dayanıklılık gerektiren mevcut kariyer ortamında kritik rol oynayabileceğini belirtmişlerdir. Fakat literatür incelendiğinde umudu kariyer gelişimiyle ilişkilendiren ampirik çalışmaların oldukça az olduğu göze çarpmaktadır. Bu tür araştırmaların yapılması kariyer gelişimi sürecinde umudun işlevine yönelik bilimizi derinleştirmek konusunda gereklidir (Hirschi, Abessolo ve Froidevaux, 2015). Yapılan çalışmalar incelendiğinde umut ve kariyerle ilişkili kavramlar daha çok yetişkin bireylerle, üniversite öğrencileriyle ve lise öğrencileriyle çalışılmıştır. Çalışmanın hedef grubu olan ortaokul öğrencileriyle

yürütülen çalışma sayısı oldukça azdır. Bu nedenle üniversite ve lise öğrencileriyle ilgili yapılan önemli araştırmalara da bu bölümde yer verilecektir.

Akalın (2006) Türkiye’de umudu meslek psikolojisi ile birlikte ele alan ilk araştırmacılardan biridir. Araştırma kapsamında lise ve üniversite öğrencilerinin meslek algıları ve geleceğe yönelik umut düzeyleri incelenmiştir. Araştırmaya dahil edilen lise öğrencileri çocuk gelişimi bölümünde okurken üniversite öğrencileri okul öncesi öğretmenliği bölümünde öğrenimlerine devam etmektedir. Araştırmanın sonucunda göre geleceğe yönelik umut düzeyleri ve meslek algıları arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişki olduğu saptanmıştır.

Büyükgöze Kavas (2016) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada pozitif psikolojik özelliklerin kariyer uyumunu yordayıp yordamadığı araştırılmıştır. Araştırma sonuçları umut düzeyi yüksek öğrencilerin kendilerini kariyerlerinde daha uyumlu olarak algılama olasılıklarının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Çoklu regresyon analizi sonucuna göre ise kariyer uyumu umut, yılmazlık ve iyimserlik tarafından anlamlı şekilde yordanmaktadır. Büyükgöze-Kavas (2014) yapmış olduğu bir diğer çalışmada ise lise ve lisans eğitime devam eden bireylerle çalışmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre kariyer uyumu ve umut birbiriyle yüksek düzeyde ilişkilidir.

Arslan (2022) üniversiteye devam eden öğrencilerle yaptığı çalışmada öğrencilerin öznel iyi oluşları ve kariyer kararı vermeleri arasındaki ilişkide umudun rolünü araştırmıştır. Yapılan model testi sonucunda umudun ve kariyer kararının öznel iyi oluş üzerinde doğrudan bir etkisinin olduğu, umudun kariyer kararı ile öznel iyi oluş arasında aracılık rolü üstlendiği belirlenmiştir. Yırtıcı (2020) tarafından yürütülen çalışmada lisans öğrencilerinin umut ve algılanan sosyal destek düzeylerinin kariyer kararı verme yetkinlik beklentileri üzerindeki yordayıcı rolü incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre umut ve algılanan sosyal destek kariyer karar verme öz-yeterlik üzerinde yordayıcı role sahiptir.

Kepir (2011) tarafından yapılan çalışmada lise son sınıf öğrencilerinin ve mezun üniversite hazırlık öğrencilerinin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları, mesleki olgunluk ve umut düzeyleri farklı demografik özelliklere göre incelenmiştir. Öğrencilerin umut düzeyi ve okul türünün meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar üzerindeki birlikte etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Lise öğrencileriyle yürütülen bir diğer çalışma ise Konate’ye (2022) aittir. Konate (2022) araştırması kapsamında meslek lisesi öğrencilerinin 21. yy. becerileri, kariyer kararı verme güçlüğü

düzeyi ve umut düzeyinin birbirleri ile olan ilişkisini incelemiştir. Öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleri ile umut düzeyleri arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Akbulut-Kılıçoğlu ve Demir (2023) tarafından yapılan çalışmada 12. Sınıf öğrencilerinin mesleki olgunlukları ve umutsuzlukları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin mesleki olgunluk ve umutsuzluk düzeyleri arasında negatif yönlü manidar bir ilişki bulunmaktadır. Korkmaz ve Cenkseven Önder (2019) tarafından yapılan çalışmada, lise öğrencilerinin kariyer uyum yetenekleri ile yaşam amaçları arasında umudum aracı rolü araştırılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre umu kariyer ve beden-duyum amaçları ile kariyer uyum yetenekleri arasındaki ilişkide kısmi aracılık rolü oynamaktadır.

Şeker (2022)'in ortaokul sekizinci sınıf öğrencileriyle gerçekleştirmiş olduğu umut ve kariyere ilişkin aile desteğinin öğrencilerin kariyer planlamaya verdikleri önemi yordayıp yordamadığı araştırılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre kariyer planlama, aile desteği ve umut arasında pozitif yönde bir ilişki söz konusudur. Bulgular göstermektedir ki umut ve kariyere ilişkin aile desteği sekizinci sınıf öğrencilerinin kariyer planlama davranışlarına attığı önemin anlamlı bir yordayıcısıdır. Umud ise aile desteğine kıyasla daha önemli bir yordayıcıdır.

Turan (2021) tarafından yürütülen çalışmada ergenlerin kontrol odağı ile umut düzeyi ilişkisinde kariyer ve yetenek geliştirme öz yeterliliğinin aracılık rolü araştırılmıştır. Yaş ortalaması 14.3 olan 354 ergen üzerinde yapılan bu çalışmada, çocukların umut düzeyi ile kontrol odağı arasındaki ilişkide kariyer ve yetenek geliştirme öz yeterliliğinin aracı rolünün olduğu belirlenmiştir.

Son yıllarda umut ve kariyere ilişkin kavramların ilişkisine yurtdışı merkezli çalışmalarda da yer verilmektedir. Hirschi (2014) üniversite öğrencileri ve çalışanlardan oluşan iki bağımsız örneklem ile araştırmalar gerçekleştirmiştir. Çalışmayı gerçekleştirirken umudun kariyer kararlığı, kariyer planlaması ve kariyer öz yeterlik inancıyla ilişkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre umudun kısmen daha fazla kariyer planlamasının aracılık ettiği proaktif kariyer davranışları üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Sonuçlar, umudun farklı kariyer aşamalarında proaktif kariyer gelişimi için önemli bir kaynak olduğunu ortaya koymuştur.

Santilli ve diğerleri (2016) kariyer uyumunun ve geleceğe yönelik olumlu yönelimin (umut ve iyimserlik) yaşam doyumunu etkilemedeki rolünü incelemiştir. Çalışmaya yaşları 12 ile 16 arasında değişen 533 İsviçreli, 726 İtalyan ergen katılmıştır.

Geleceğe yönelik olumlu bir yönelim (umut ve iyimserlik) yoluyla, kariyer uyumu ile yaşam doyumu arasında kısmi bir aracılık modeli test edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre model İtalyan öğrencilerde desteklenmişken İsviçreli öğrencilerde tam aracılık sağlamıştır.

Valero, Hirschi ve Strauss (2015) tarafından mesleki eğitime devam eden 590 İsviçreli ergen üzerinde gerçekleştirilen araştırmanın sonuçlarına göre umut yönetici tarafından derecelendirilen iş performansı ile pozitif, işten ayrılma niyetiyle ise negatif ilişkilidir. Bu sonuçlara göre çalışanların refahı ve kurumsal hedefler açısından umut oldukça önemlidir.

Kim ve diğerleri (2022) tarafından yapılan çalışmada okul bağlılığı ve kariyer gelişimi arasındaki ilişkide umudun aracı rolü incelenmiştir. Çalışma grubunu 4. 5. ve 6. Sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre okul bağlılığı hem doğrudan hem de dolaylı olarak umut aracılığıyla kariyer gelişimini yordamaktadır. Araştırmaya göre çocukların okula bağlılıkları arttığında umut düzeyleri yükselmekte ve bu da kariyer gelişiminin artmasına yol açmaktadır.

İnsanlık tarihi kadar eski bir kavram olan umut, kariyer danışmanlığı literatüründe oldukça yeni bir kavramdır. Sunulan alanyazın ve ilgili araştırmalar göstermektedir ki umut özellikle son yirmi yılda kariyer danışmanlığı alanındaki çalışmalara konu olmaya başlamıştır. Yapılan araştırmalar umutlu bireylerin kariyer uyumlarının, kariyer olgunluklarının ve kariyer planlama becerilerinin yüksek olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda umutlu bireylerin, okul, iş ve çalışma hayatında karşılarına çıkan zorluklara karşı daha esnek, belirsizliklere karşı öngörülü kariyer problemlerini çözme becerileri yüksek olan kişiler oldukları söylenebilir. Bu bağlamda mevcut araştırma ile umut ve kariyer gelişiminin ilişkisinin ortaya konulması kariyer danışmanlığı literatürüne katkı sunabilir.

Yılmazlık

“Resilience” kavramı köklerini geri tepmek anlamına gelen Latince “resilire” fiilinden almaktadır. Kelime anlamı olarak esnekliğe atıfta bulunmaktadır (Masten, 2015). Kavramın Türkçe kullanımında araştırmacılar arasındaki çeviri farklılıkları göze çarpmaktadır. Kavram Türkçe literatürde yılmazlık (Öğülmüş, 2001), psikolojik dayanıklılık (Sürücü ve Bacanlı, 2010), psikolojik sağlamlık (Gizir, 2007) ve kendini

toparlama gücü (Işık, 2016) isimlendirilmeleriyle yer bulmuştur. Öğülmüş (2001) tarafından ilk defa yılmazlık olarak kullanılan kavram bu araştırmada da yılmazlık olarak kendisine yer bulacaktır.

Bireyler yaşamları boyunca zorluklarla ve problemlerle karşı karşıya kalırlar. Çocuklar sağlıklı ve işlevsel olmayan evlerde büyüseler bile sağlıklı yetişkinler olabilirler. Kimi bireyler bazı engellere takılırken kimi bireylerse bu engelleri aşarak hayatlarına devam ederler. Hayatta kalanlar, başarılı olan kişilerin hepsi yılmazdır (Donaghey, 2013). Zorlu yaşam olaylarıyla başa çıkmayı kolaylaştıran etmenler ve yılmazlık araştırmacıların ilgisini çekmiş ve çekmeye devam etmektedir (Bonanno, 2005). 1970'lerde yılmazlığa ilişkin ilk araştırmalar ruhsal hastalıkları anlamak, önlemek ve tedavi etmek isteyen araştırmacıların görüşleriyle şekillenmiştir. Araştırmacılar çalışma yaptıkları bireylerin hayatlarında risk altında olmasına rağmen beklenmedik şekilde olumlu adaptasyon veya olumsuzluktan sonra iyiye doğru gidişin önemini fark etmişlerdir (Masten, 2007). Hayat içinde güzellikler barındığı gibi tehlikelerde barındırır. Yaşamın normal seyri sırasında bireyler bir veya daha fazla travmatik potansiyeli olan olayla karşılaşmaktadır (Bonanno, 2005). Kimi insanlar yaşamlarında zorlayıcı yaşam olaylarıyla karşılaşır. Bazı bireyler karşılaştıkları durumlara uyumsuz bir şekilde tepki verip aşırı düşünerek hissettikleri sıkıntıyı içinden çıkılmaz hale getirirler. Bazı bireylerse bu yaşam olaylarıyla yüzleşirler ve üstesinden gelirler (Leary, 2004; Akt. Leary, Tate, Adams, Batts Allen ve Hancock 2007). Kimine dayanılmaz gelen ve büyük acı veren şiddet durumlarına bazı insanların dayandığı görülmektedir (Harvey, 2007). Yaklaşık 30 yıl öncesine kadar, zorlayıcı yaşam olayıyla yüzleşmek ve ardından işlevselliğin korunması yeterince ilgi görmemiştir (Bonanno, 2005). 'Risk altındaki çocukların, yaşamlarında fark yaratan şeyleri öğrenmek için belli bir potansiyelleri vardır.' görüşü bu grup hakkında araştırmalara ilham olmuştur. Masten (2001) yılmazlık özelliği gösteren çocukların fark edilmesi ve araştırılmasının, dezavantajlı koşullarda ve tehdit altında büyüyen çocukların gelişimine dair birçok olumsuz varsayımı çürüttüğünü öne sürmektedir.

Yılmazlık kavramıyla ilgili araştırma yapan pek çok teorisyen oldukça kapsayıcı bir kavram olan yılmazlığı değişik yönleriyle tanımlamıştır. Yılmazlık, bireylerin yaşadığı zorlayıcı yaşam olaylarına karşın işlevsel bir şekilde hayatını sürdürmesine imkan sağlayan kişisel nitelik ve becerileri ifade etmektedir (Masten ve Obradovic, 2006). Garmezy (1991) kavramı tanımlarken kırılgan olmama, güçlü olma ve sağlıklı koşullar altından sağlıklı gelişim gösterme özelliklerini sıralamıştır. Block ve Kremen

(1996) kişinin zorlayıcı yaşantılar sonucunda ortaya koyduğu başa çıkma ve uyumsama kabiliyeti olarak betimlemektedir. Yılmazlık sabit özellik gösterip kolayca tanımlanabilen bir kavram değildir, zamanla değişiklik gösteren çeşitli beceri ve tutumların bir birleşimidir (Donaghey, 2013). Ginsburg'a (2011) göre yılmazlık, zor durumların üstesinden gelme kapasitesidir; hayatımızı sürdürürken mükemmel olmayan dünyada yaşamaya devam etmemizi sağlayan özelliktir (Haggard, 2016). Earvolino-Ramirez (2007) yılmazlığı değişimlerden veya olumsuz durumların ardından veya incindikten sonra kendini toparlayabilme ve eski haline dönebilme olarak betimlemektedir. Wangnild ve Young (1993) yılmazlığı, yaşanan stresli durumun olumsuz sonuçlarını azaltmak ve zorlu şartlara uyum sağlamak olarak ifade etmiştir. Kırılganlığın karşıtı olan yılmazlık, riskli olayların neden olabileceği olumsuz durumlara karşı direnme ve gelişimi sürdürme eğilimidir (Engle, Castle ve Menon, 1996).

Masten ve Coatsworth (1998) yılmazlığı önemli risk veya sıkıntının olduğu durumlarda bireyin olumlu sonuç geliştirmesi olarak tarif etmektedir. Bu noktada yılmazlıktan söz edebilmek için iki temel duruma vurgu yapmaktadır: Bireyin iyi durumda olması ve geçmişte veya şu anda aşılması gereken risk durumunun varlığı. Luthar ve diğerleri (2000) yılmazlığı benzer bir bakış açısıyla açıklamıştır. Yılmazlık olumsuz yaşam olayları karşısında olumlu uyumu kapsayan dinamik bir süreçtir. İki önemli durumun varlığı gereklidir: Tehdit veya probleme maruz kalma ve maruz kalınan probleme rağmen gelişimin aksamaması.

Tanımlar incelendiğinde görülmektedir ki tanımlamada tam bir fikir birliği yoktur. Fakat temelde bütün tanımlar bireylerin zorluk yaşadktan sonra işlevselliğini korumasına ve dinamik özellik göstermesine vurgu yapmaktadır.

Masten, Best ve Garmezy (1990) yılmazlığı üç temel unsuru olduğunu belirtmişlerdir. Bunlar:

- 1) Bireylerin yüksek riskli koşullarda yaşamalarına karşı umulandan daha iyi gelişim ve başarı gösterme özelliğidir.
- 2) Stres faktörleriyle (boşanma, aile içi çatışma) birlikte yaşamasına karşı bireylerin olumlu uyum göstermesi ve işlevselliğinin devam etmesidir.
- 3) Travmatik durumu (ebeveynlerin veya kardeşin kaybı) aşmaktır. Bu gibi zorlayıcı durumlardan sonra bireyin işlevselliğine dönmesidir.

Bu noktada yılmazlık özelliği gösteren bireylerin süper kahraman olmadığı unutulmamalıdır. Hiçbir birey hayatın getirdikleri karşısında incinmez değildir. Her birey

az veya çok etkilenebilir. Önemli olan yaşanan bu zorlayıcı durumu atlatabilecek güce ve niteliklere sahip olmaktır (Masten ve diğerleri, 1990).

Krovetz (1999) yılmaz bireylerin dört temel özellik gösterdiğini belirtmiştir:

- *Sosyal Yeterlilik*: Etkileşim süresince diğerlerinden olumlu tepkiler alma ve bireylerle etkileşim kurma yeteneğidir.
- *Problem Çözme Becerileri*: Bireyin olayları kontrol altında tutabilmesi ve gerektiğinde başkalarından yardım istemesini kapsayan beceridir.
- *Özerklik*: Kişinin kendi bağımsız kimliğine sahip olup onu ortaya koyabilmesi özelliğidir.
- *Geleceğe ilişkin amaçlara sahip olunması*: Geleceğe yönelik amaçlara beklentilere sahip olup bu doğrultuda sebat edip umutlu olma becerisidir.

Yılmazlık genellikle gelişimsel süreçte zarar verme potansiyeli olan olumsuz yaşam olaylarına maruz kalma sırasında veya sonrasında bireyin geçirdiği olumlu adaptasyonu ifade eder (Masten, 2007). Araştırmacılar genellikle yılmazlık kavramını çalışırken bireylere ve bireylerin kişisel özelliklere odaklanmış (Masten ve Garnezy, 1985) fakat yılmazlığın aileler (Patterson, 2002) veya okullar gibi sistemler için de söz konusu olabileceğini ihmal etmişlerdir (Wang ve Gordon, 1994). Modern yılmazlık tanımları, yılmazlığı bir sistem içerisinde ele almaktadır (Masten, 2011). Yılmazlık sadece bireysel bir özellik olarak ele alınmamakta bireyin sosyal deneyimleri ve sosyal kaynaklarıyla birlikte değerlendirilmektedir (Charokopaki ve diğerleri, 2019). Yılmazlık aile, dışsal durumlar, çevresel şartlar, akranlar, öğretmenler gibi çocuğun çevresindeki bireylerle olan ilişkilerini de içermektedir (Onat, 2010). Zaman geçtikçe araştırmacılar geçmişte göz ardı ettikleri çocuğun dışındaki faktörleri daha fazla vurgulamaya başlamıştır. Çocuğun ve ailenin sahip olduğu nitelikler ve daha geniş sosyal çevrenin nitelikleri yılmazlığın gelişiminde rol oynayan faktörler olarak ileri sürülmüştür (Masten ve Garnezy, 1985). Özetle yılmazlık, sadece bireysel özelliklerin bir sonucu değil aynı zamanda bireyin çevresiyle etkileşimin bir sonucudur (Ungar, 2004). Masten (2001) yılmazlığı tanımlarken hem içsel perspektifi hem dışsal perspektifi vurgulamıştır. Dışsal destek, sağlıklı ve yakın ilişkiler yoluyla destekleyici ve şefkatli ortamı barındırır. İçsel yılmazlık nitelikleri ise özyeterlilik, esneklik, iyimserlik, azim gibi özellikleri barındırmaktadır (Henderson, 2007; Akt. Donaghey, 2013). Yılmazlık, hem kişinin içsel özelliklerinin hem de dışsal faktörlerin birleşimidir (Masten, 2001; Masten ve Obradovic, 2006).

Yılmazlığı nadir ortaya çıkan ve mucizevi gibi kabul eden genel kanaatin aksine yılmazlık pek çok bireyin sahip olduğu bir özelliktir. Yılmazlık “sıradan insan kaynaklarının gündelik sihrinden” gelmektedir (Masten, 2001). Masten’e (2001) göre her bireyde yılmazlık doğuştan vardır ve çevresindeki bireylerden aldığı yardımlarla gelişir. Robinson (2000) yılmazlığın kalıtsal bir özellik olmadığını ve deneyimleri sonucunda öğrendiğini ifade etmiştir. Yılmazlık doğuştan getirdiğimiz bir özellik değildir aksine yılmazlık yaşam boyu geliştirilmekte ve etkileşimler vasıtasıyla öğrenilmektedir (Patton, 2017). Çocuklara yılmazlığı çeşitli etkinlikler yoluyla kazandırabileceği, bunun için yaşantı imkanı tanınmasının önemi vurgulanmıştır (Masten ve Gewirtz, 2006). Yılmazlık üzerine uzun süredir yapılan çalışmalar göstermektedir ki yılmazlığın yaşam boyu gelişmesinde insan ve sosyal sermayenin önemi büyüktür (Masten, 2014). Özetle aile, okul, akranlar gibi bireyin etkileşimde olduğu sistemler özellikle çocukluk ve ergenlik döneminde yılmazlığın gelişimine etki etmektedir. Bireyler farkındalık göstererek ve çabalayarak yılmazlığı artırma yeteneğine sahiptir (Masten, 2001).

Yılmazlığın geniş şemsiyesiyle oldukça kapsamlı bir olgu olması, insan yaşamının karmaşıklığı ve kavramdaki belirsizlik de dahil olmak üzere birçok nedenden dolayı yılmazlık kavramını tam olarak anlamak güçtür (Masten, 2007). Yılmazlık kavramına bireyin sahip olduğu bir kişilik özelliği gibi bakmak hatalı olacaktır. Yani bir kişiyi “yılmaz” olarak tanımlamak literatüre göre pek doğru değildir. “Bu birey yılmaz bir yapıya sahip” ya da “bu birey yılmazlık özelliklerini taşıyor” gibi ifadeler daha doğru olacaktır. Çünkü kişiler hayatlarının bir bölümünde yılmazlık özelliklerini karşılayabilirken yaşam boyu her an iyi olma özelliği gösteremeyebilirler. Yılmazlık bireylerin hayatı yaşayışlarında ve davranışlarında kendini gösterir. Sahip olunan bir kişilik özelliği değildir, süreçtir (Rutter, 2013). Yılmazlık bağlam farklılıklarında ve gelişimsel süreçteki farklı aşamalarda değişiklik gösteren dinamik bir süreçtir (Tusaie ve Dyer, 2004). Şartların farklılaşması yılmazlığında değişmesine sebep olmaktadır (Rutter, 1987).

Yılmazlık kavramına ilişkin yapılan araştırmalar, betimlemeler yılmazlık özelliği gösteren bireylerin değişimle, zor olaylarla, problem durumlarıyla başa çıkabilmekte olduklarını ya da bütün zorluklara karşın başarılı olurken stresi yönetebildiklerini göstermektedir (Masten, 2001; Masten ve Obradovic, 2006). Yılmazlık özelliği gösteren bireyler zor olayların ardından önceleri biraz sıkıntı hissedebilir (Bonanno, Moskowitz, Papa ve Folkman, 2005), uykuya dalmakta zorluk çekebilir veya konsantre olmakta zorluk yaşayabilirler, fakat yaşadıkları bu zorluklar işlevselliklerini bozacak düzeyde

değildir. Günlük hayatlarına devam edebilmektedirler. (Bonanno, 2005). Yılmazlık, temel insan adaptasyon sistemlerinin işleyişinden kaynaklanan yaygın bir olgu gibi görünmektedir. İlgili sistemler korunursa ve çalışmaya devam ederse yaşanan olumsuz durumlara rağmen bireyin gelişimi sekteye uğramaz. Bu sistemlerin zara gördüğü durumlarda, çevresel tehlikeler de uzun süre devam ederse gelişimsel sorunlar ortaya çıkar (Masten, 2001). Özetle yılmazlık birey zorlayıcı olaylar yaşadığında ve gelecekte belirsiz durumlarla mücadele etmesi gerektiğinde kritik bir koruyucu faktördür. Hafifletici koşullar altında uyum sağlamanın olumlu yanısıdır (Masten, 1989).

Yılmazlık, koruyucu faktörlerin ve risk faktörlerinin bir arada bulunduğu ortamlarda ve birbirleriyle olan etkileşimi sonucunda var olmaktadır (Günel ve Çakar, 2020; Rutter, 1999). Bireyin zarar görmesine neden olan faktörler risk faktörleri olarak adlandırılırken olumsuz sonuçların ihtimalini azaltmak amacıyla stresli durumlarda işlevini gerçekleştiren faktörler ise koruyucu faktörlerdir. Risk faktörleri bireyin zarar görmesine neden olan stresli yaşam ve zararlı çevresel etkenlerden oluşmaktadır (Steinhardt ve Dolbier, 2008). Risk hali bireyin uyumsuzluğunun artmasına etki eden genetik, biyolojik, psikolojik, çevresel veya sosyoekonomik faktörleri içermektedir (Luthar ve diğerleri, 2000). Risklerin ya da yaşanan zorlayıcı durumun etkisini azaltan veya ortadan kaldıran, bireyin uyumunu arttıran durumlar ise koruyucu faktörlerdir (Masten, 1994).

Koruyucu faktörler bireylerde yılmazlığın gelişmesinde anahtar rol oynamaktadır. Araştırmacılar, yılmazlık özelliği gösteren çocukların, iç kontrol odağına, destekleyici ilişkilere, gerçekçi planlara, sağlıklı öz yeterliliğe, iletişim ve problem çözme becerilerine sahip olduklarını belirlemişlerdir (Donaghey, 2013). Bazı araştırmacılar çocukların yetenekli olduklarına ve yaptıklarının birileri için değerli olduğuna inandıklarında yılmazlık düzeylerinin gelişeceğini öne sürmüşlerdir (Masten, 2001; Masten ve Obradovic, 2006).

Koruyucu faktörler, bireylerin iyileşmelerine ve uyum sağlamalarına imkan tanıyan kaynaklardır (Donaghey, 2013). Krovetz (1999) ailenin, okulun ve yakın çevrenin sahip olması gereken anahtar koruyucu faktörleri şöyle tanımlamıştır:

- *İlgili bir ortam:* Çocuğun çevresinde olup çocuğu yakından tanıyan ve onun iyilik halinin devamını önemseyen en az bir yetişkinin olması.
- *Olumlu beklentiler:* Çocuktan gerçekleştirmesi beklenen açık bir şekilde tanımlanmış beklentiler vardır ve çocuğa bu beklentilerin karşılanması yönünde destek verilir.

- *Katılım*: Çocuğun başka bireylerle anlamlı etkileşime girebileceği bir ortamın olması.

İçinde bulunduğumuz asır zorlu rekabetin hayatın her alanında kendini gösterdiği bir dönem olarak ifade edilmektedir (Erhan, Karagöz ve Uzunbacak, 2021). Çalışma grubunu da oluşturan son çocukluk, ön ergenlik olarak da ifade edilen bu dönemdeki çocukların önceki dönemlerden farklı olarak geleceklerini planlamaya dahil olmaya, değişen iş dünyası gerekliliklerini göz önünde bulundurmaya ve beklenmedik zorluklarla karşılaşmaya hazır olmaları gerekecektir. (Savickas ve diğerleri, 2009; Nota, Soresi, Ferrari ve Ginevra, 2014). Kariyer gelişimi sürecinde çocuklar; sahip oldukları özellikler, toplumsal nedenler gibi sebeplerle sorun yaşayabilmektedir (Vondracek, 1998). Yılmazlık olgusu çocukların kariyerle ilişkili davranışlarında yılmadan denemeye devam etmesini, bir zorlukla karşılaştıklarında iyilik halini sürdürmelerini destekleyici işlev görmektedir. Kariyer danışmanlığı alanında yılmazlığın, kariyer uyumluluğu (Barto ve diğerleri, 2015; Santilli ve diğerleri, 2019; Santilli ve diğerleri, 2015), kariyer kararı verme öz yeterliliği (Charokopaki ve diğerleri, 2019) kariyer olgunluğu (Xiao, Yongyan ve Huazen, 2015) ile ilişkili olduğu ifade edilmiştir. Çalışmalar yılmazlık kavramını daha çok kariyer uyumuyla ele alırken, kariyer gelişimi ve yılmazlık arasındaki ilişkiyi temel alan çalışmaya rastlanmamıştır. Aşağıda yılmazlık ve kariyere ilişkin kavramların birlikte incelendiği bazı araştırmalara yer verilmiştir.

Yılmazlık ve kariyere ilişkin kavramları araştırmanın hedef grubu olan ortaokul öğrencileriyle çalışan nadir araştırmalardan biri Santilli ve diğerleri'ne (2019) aittir. İtalyan ve Belçikalı ortaokul öğrencileriyle yapmış oldukları çalışmada kariyer uyumu, yılmazlık ve yaşam doyumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonucuna göre hem İtalyan hem Belçikalı ortaokul öğrencilerinde kariyer uyumluluğu yılmazlık aracılığıyla doğrudan ve dolaylı olarak öğrencilerin yaşam doyumuyla ilişkilidir.

Fusco ve diğerleri(2018) lise öğrencileriyle yapmış oldukları çalışmada mesleki kimlik, geleceğe yönelim ve yılmazlık arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre yılmazlık, mesleki kimliğin alt faktörlerinden taahhütte bulunmayla pozitif yönde, kendinden şüphe duymayla ise negatif yönde ilişkilidir. Shin ve Kelly (2015) çalışmalarında yılmazlık ve karar verme stratejilerinin kariyer kararı verme güçlüklerinin yordayıcısı olup olmadığını incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma grubunu üniversite öğrencileri oluşturduğu bu araştırmanın sonuçlarına göre yılmazlık ve karar verme stratejileri, kariyer kararı güçlüklerini yordamaktadır. Sonuçlar, karar vermenin

zorluklarıyla başa çıkabilmek için yılmazlığı artırmanın önemini göstermiştir. Charokopaki ve diğerleri (2019) tarafından 19-29 yaş arasında olup çalışmayan veya eğitim öğretime devam etmeyen gençler üzerinde yapılan çalışmada kariyer kararı verme öz yeterliliğinin yılmazlık tarafından yordayıp yordanmadığı araştırılmış, yılmazlığın kariyer kararı verme özyeterliliğinin anlamlı bir yordayıcısıdır.

Büyüköze Kavas (2016) tarafından yapılan bir çalışmada pozitif psikolojik özelliklerin kariyer uyumunu yordayıp yordamadığı araştırılmıştır. Çalışma grubunu lisans öğrencilerinin oluşturduğu bu araştırmanın sonuçlarına göre, yılmazlık düzeyi yüksek olan öğrenciler kendilerini kariyerlerinde daha uyumlu olarak algılamaktadır. Kariyer uyumu umut, yılmazlık ve iyimserlik tarafından yordanmaktadır. Yalçın ve diğerleri (2022) tarafından yürütülen araştırmada Türk üniversite öğrencilerinde yılmazlığın, kariyer uyumu ile yaşam doyumu arasındaki aracı rolü incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre yılmazlık, kariyer uyumu ile yaşam doyumu arasındaki ilişkide kısmi aracılık rolü oynamaktadır.

Erhan ve diğerleri (2021) lisansüstü öğrencilerle yapmış oldukları çalışmada kariyer kararlılığının psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisinde yılmazlığı rolünü araştırmıştır. Bu çalışmada kariyer kararlılığının psikolojik iyi oluş üzerindeki etkisinde psikolojik sağlamlığın aracılık rolü üstlendiği belirlenmiştir. Kalafat (2019) tarafından yaşları 21-30 arasında değişen gençler üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada, kariyer uyumu, kariyer iyimserliği, yılmazlık ve benlik saygısı arasındaki ilişkileri incelenmiş, yılmazlığın kariyer uyumunu etkilediği belirlenmiştir.

İlgili literatür ve araştırmalar göstermektedir ki bireylerin yılmazlıklarının yüksek olması kariyer gelişimlerini olumlu yönde etkilemektedir. Fakat bu iki kavram arasındaki ilişki çalışırken ortaokul dönemindeki öğrenciler ihmal edilmiştir. Bu çalışmanın ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimleri ve yılmazlıkları arasındaki ilişki konusunda literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubu, araştırmada kullanılan ve araştırma kapsamında geliştirilen veri toplama araçları, verilerin toplanması ve çözümlenmesine ilişkin bilgiler bulunmaktadır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerini yordamada umut, yılmazlık ve kariyere ilişkin ebeveyn desteğinin rolünü incelemektedir. Araştırmanın bir diğer amacı ise ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin demografik değişkenlerle olan ilişkisini ortaya koymaktır. Bu kapsamda araştırmanın modeli, ilişkisel tarama modelidir. Tarama modelleri, belirli bir durumu değişiklik yapmadan olduğu haliyle tasvir etmeyi amaçlayan yöntemlerdir. İlişkisel tarama modeli ise tarama modeli türlerinden biridir. İlişkisel tarama modeli, değişkenler arasındaki ilişkinin var olup olmadığı ve ilişkinin düzeyi hakkında bilgi vermektedir (Karasar, 2007). Bu araştırmanın bağımlı değişkeni kariyer gelişimi, bağımsız değişkenleri ise umut, yılmazlık, kariyere ilişkin ebeveyn desteğidir.

Çalışma Grubu

Bu araştırma birkaç farklı çalışma grubundan veri toplanarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubundaki bireyleri Bağcılar'da dokuz farklı ortaokulda öğrenim gören ortaokul öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmanın çalışma grubu belirlenirken seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Kazara örnekleme olarak da adlandırılan bu örnekleme yönteminde zaman ve para da göz önünde bulundurularak kolay ulaşılabilirlik ölçütü olarak alınmaktadır. Bu yöntem, araştırmacıya çevresindekilerden veri toplama imkanı vermektedir (Coşkun, Bayraktaroğlu, Yıldırım ve Altunışık, 2012; Balcı, 2013). Çalışma

gruplarından veriler sınıf ortamında toplanmıştır. İlgili çalışma grupları aşağıda tanıtılmıştır.

Çalışma Grubu 1

Araştırmanın amaçlarından biri olan Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişimi Ölçeğinin geliştirilmesi sürecinde ölçeğin pilot çalışmasını yapmak üzere ulaşılan gruptur. Veriler, 2022-2023 eğitim öğretim yılı bahar döneminde toplanmıştır. Elde edilen veriler faktör analizi aşamasından önce madde havuzunu son kez şekillendirmek için kullanılmıştır. Bu çalışma grubu; Bağcılar'da Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okulunda 5. 6. 7. ve 8. sınıflara devam eden 122 öğrenciden oluşmuştur. Katılımcıların 56'sı kız, 66'sı ise erkek öğrencidir. Katılımcıların yaşları 10 ile 15 arasında değişiklik göstermektedir.

Çalışma Grubu 2

Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişim Ölçeğinin yapı geçerliğini test etmek amacıyla açımlayıcı faktör analizi için ulaşılan gruptur. Veriler, 2022-2023 eğitim öğretim yılı bahar döneminde toplanmıştır. Çalışma grubu; Bağcılar'da Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okulunun 5. 6. 7. ve 8. sınıflarında devam eden öğrencilerden oluşmuştur. Öğrencilerin %47.8'i kız öğrenci (n=318), %51.4'ü erkek öğrencilerden (n=342) oluşmaktadır. 5 öğrenci işaretleme yapmamıştır. Katılımcıların demografik özelliklere göre dağılımı Tablo1'de yer almaktadır.

Tablo 1

Çalışma Grubu 2'nin Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

Değişkenler		n	%	Toplam
Cinsiyet	Kız	318	47.8	665
	Erkek	342	51.4	%100
	Belirtmemiş	5	0.8	
Yaş	10	54	8.1	
	11	154	23.2	
	12	184	27.7	665
	13	184	27.7	%100
	14	87	13.1	
	15	2	0.3	

(Devam ediyor)

Tablo 1 (Devam)

Çalışma Grubu 2'nin Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

<i>Değişkenler</i>		<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Toplam</i>
Sınıf	5	170	25.6	665
	6	163	24.5	%100
	7	168	25.3	
	8	164	24.7	

Çalışma Grubu 3

Bu çalışma grubu, Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişim Ölçeğinin geliştirilmesi sürecinde doğrulayıcı faktör analizini gerçekleştirmek üzere ulaşılan gruptur. Veriler 2022-2023 bahar yarıyılında, Bağcılar'da 4 farklı ortaokulun 5. 6. 7. ve 8. Sınıflarında okuyan 224 öğrenciden veriler toplanmıştır. Çalışmaya katılan bireylerden 97'si erkek, 127'si ise kız öğrencidir. Öğrencilerden 49'u 5. Sınıfa, 47'si 6. Sınıfa, 55'i 7. Sınıfa ve 73'ü 8. Sınıfta öğrenim görmektedir. Katılımcıların demografik özelliklere göre dağılımı Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2

Çalışma Grubu 3'ün Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

<i>Değişkenler</i>		<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Toplam</i>
Cinsiyet	Kız	127	56.7	224
	Erkek	97	43.3	%100
Yaş	10	20	8.9	
	11	36	16.1	
	12	67	29.9	224
	13	54	24.1	%100
	14	43	19.2	
	15	4	1.8	
Sınıf	5	49	21.9	224
	6	47	21.0	%100
	7	55	24.6	
	8	73	32.6	

Çalışma Grubu 4

Ölçeğin ölçüt geçerliğini sınamak amacıyla gerçekleştirilen analizler için ulaşılan 113 öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcıların 61'i kız, 52'si erkek öğrencidir. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3

Çalışma Grubu 4'ün Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

<i>Değişkenler</i>		<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Toplam</i>
Cinsiyet	Kız	61	54.0	113
	Erkek	52	46.0	%100
Yaş	10	18	15.9	
	11	38	33.6	
	12	27	23.9	113
	13	29	25.7	%100
	14	1	0.9	
Sınıf	5	30	26.5	113
	6	31	27.4	%100
	7	31	27.4	
	8	21	18.6	

Çalışma Grubu 5

Araştırmanın ana çalışma verileri, bu gruptan toplanmıştır. Veriler, 2023-2024 güz yarıyılında Bağcılar'da Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarında öğrenim gören 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinden elde edilmiştir. Bu çalışma grubundaki okullar, önceki çalışma grubundaki öğrencilerin devam ettiği okullardan farklıdır. Araştırma kapsamında 728 öğrenciye ulaşılmıştır. Fakat bazı ölçeklerin boş bırakıldığı ve bazı işaretlemelerin okunmadan yapıldığı tespit edilmiş ve ilgili çalışmalar veri setinden çıkarılmıştır. Geriye 676 kişi kalmıştır. Analiz gereklerine göre de 9 veri çıkarıldıktan sonra 667 kişi Çalışma Grubu 5'i oluşturmuştur. Katılımcıların 346'sı 7. Sınıfa, 321'i ise 8. Sınıfa devam etmektedir. Bu noktada iki sınıf düzeyinin oranlarının yaklaşık olduğu görülmektedir. Çalışma grubunun %50.8'i kız öğrencilerden %49.2'si erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Katılımcıların yaşları incelendiğinde, yaşların 11 ile 15 arasında değiştiği görülmüştür. Araştırmaya katılan bireylerin yaş ortalaması 12.6'dır. Katılımcıların demografik özelliklere göre dağılımı Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4

Çalışma Grubu 5'in Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

<i>Değişkenler</i>		<i>n</i>	<i>%</i>	<i>Toplam</i>
Cinsiyet	Kız	339	50.8	667
	Erkek	328	49.2	%100
Yaş	11	29	4.3	
	12	251	37.6	
	13	326	48.9	667
	14	51	7.6	%100
	15	10	1.5	
Sınıf Düzeyi	7.sınıf	346	51.9	667
	8.sınıf	321	48.1	%100
Doğum Sırası	En büyük çocuk	218	32.7	
	Ortanca çocuk	217	32.5	667
	En küçük çocuk	202	30.3	%100
	Tek çocuk	30	4.5	
Anne Eğitim Düzeyi	Yükseköğrenim	36	5.4	
	Lise	125	18.7	667
	Ortaokul	169	25.3	%100
	İlkokul	268	40.2	
	Hiçbir okul mezunu değil	69	10.3	
Baba Eğitim Düzeyi	Yükseköğrenim	50	7.5	
	Lise	171	25.6	667
	Ortaokul	196	29.4	%100
	İlkokul	216	32.4	
	Hiçbir okul mezunu değil	34	5.1	

Verilerin Toplanması

Çalışma kapsamında kullanılacak veri toplama araçlarına ilişkin izinler ölçekleri geliştiren veya uyarlayan araştırmacılara elektronik posta yoluyla ulaşılarak alınmıştır. İlgili izin belgeleri Ek 9'da yer almaktadır. Veri toplama sürecinin hemen öncesinde Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurul Başkanlığı'ndan (Ek 10) ve İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden (Ek 11) veri toplanabilmesi için izin alınmıştır. Veriler sınıf ortamında toplanmıştır. Katılımcılar çalışmanın öncesinde bilgilendirilmiş, sözlü onaylarının ardından Bilgilendirilmiş Onam Formu dağıtılmıştır. Araştırma kapsamında gerekli olan verileri toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişim Ölçeği, Çocuklar için Kariyer Gelişim Ölçeği, Çocuklar için Yılmazlık Ölçeği, Çocuklarda Umut Ölçeği ve Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği kullanılmıştır. Çalışma kapsamında kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin detaylı bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırma kapsamında araştırmacı tarafından hazırlanan formda sınıf, cinsiyet, yaş, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi gibi sorulara yanıt aranmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan Kişisel Bilgi Formu Ek 3'te yer almaktadır.

Çocuklar için Kariyer Gelişim Ölçeği

Schultheiss ve Stead(2004) tarafından çocukların kariyer gelişim düzeylerini belirleyebilmek amacıyla geliştirilen ölçek Bacanlı, Özer ve Sürücü (2006) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek teorik temellerini Super'in (1990) Çocuklukta Kariyer Gelişim Modelinden almaktadır. Üç basamaklı likert tipi olan ölçek, 52 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan puanlar yükseldikçe öğrencilerin kariyer gelişim düzeyleri artmaktadır. Ölçek 8 alt ölçekten oluşmakta olup hem orijinal ölçeğin yapısıyla hem de Super'in (1990) ortaya koyduğu modelle uyumaktadır. Ölçeğin alt ölçekleri planlama, benlik kavramı, bilgi, ilgiler, denetim odağı, merak ve araştırma, anahtar figürler, zaman perspektifidir. Hem alt ölçek puanları hem toplam puan hesaplanabilen ölçekten en yüksek 156 puan, en düşük 52 puan alınabilmektedir. Çocuklar için Kariyer Gelişim Ölçeği'nin alt ölçekleri ve ölçeğin tümü için Cronbach Alpha katsayıları, ölçeğin tümü ($\alpha=.78$), zaman perspektifi alt boyutunda ($\alpha=.65$), ilgiler alt boyutunda ($\alpha=.64$), denetim odağı alt boyutunda ($\alpha=.76$), merak/araştırma alt boyutunda ($\alpha=.60$), anahtar figürler alt boyutunda ($\alpha=.49$), planlama alt boyutunda ($\alpha=.81$), bilgi alt boyutunda ($\alpha=.64$) ve benlik kavramı alt boyutunda ($\alpha=.73$) olarak hesaplanmıştır. Çocuklar için Kariyer Gelişim Ölçeği kararlılık katsayısı ise ölçeğin tamamı için $r=.71$ olarak bulunmuştur. Bu ölçek, bu çalışma kapsamında geliştirilen Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişim Ölçeğinin (OKG) ölçüt bağıntılı geçerliğini değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır. Ölçekte yer alan örnek maddeler Ek 8'de yer almaktadır.

Çocuklarda Umut Ölçeği

Snyder ve diğerleri(1997) tarafından çocukların umut düzeylerini belirleyebilmek amacıyla geliştirilen ölçek Atik ve Kemer (2009) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçekte 6 madde bulunmaktadır. 6'lı likert tipinde olan ölçekten en düşük 6 puan, en

yüksek 36 puan alınabilmektedir. Ölçekten alınan puanlar yükseldikçe öğrencilerin umut düzeyleri artmaktadır. Ölçek, orijinal ölçeğe benzer şekilde iki boyutlu bir yapı göstermektedir. 8-16 yaş arasındaki çocuklara uygulanabilmektedir. Ölçeğin tümü için Cronbach alfa iç-tutarlık katsayısı .74 bulunmuştur. Ölçeğin tümü için test-tekrar test korelasyon katsayısı ise .57'dir.

Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin umut düzeylerini ölçmek için kullanılmıştır. Çalışmada Çocuklarda Umut Ölçeği toplam puanı için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .76 olarak belirlenmiştir. Bu ölçeğe ilişkin örnek maddeler Ek 5'te yer almaktadır.

Çocuklar için Yılmazlık Ölçeği

Baltacı-Şahin ve Karataş (2014) tarafından çocukların yılmazlık düzeylerinin belirlenmesi amacıyla geliştirilmiştir. Çocuklar için Yılmazlık Ölçeği, 23 maddeden oluşmaktadır ve 4'lü likert yapıdadır. Ölçekten en düşük 23 puan alınabilirken en yüksek 92 puan alınabilmektedir. Kendinden kaynaklanan yılmazlık, aileden kaynaklanan yılmazlık, arkadaştan kaynaklanan yılmazlık ve okul-öğretmenden kaynaklanan yılmazlık olarak adlandırılan 4 alt boyutu mevcuttur. Hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları ölçeğin tümü için .85, kendinden kaynaklan yılmazlık alt boyutu için .75, aileden kaynaklanan yılmazlık alt boyutu için .78, arkadaştan kaynaklan yılmazlık alt boyutu için .72, okul-öğretmenden kaynaklanan yılmazlık alt boyutu için ise .73 olarak bulunmuştur. Test-tekrar yöntemiyle hesaplanan güvenirlik katsayısı ise ölçeğin tümü için .85 olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmada ortaokul öğrencilerinin yılmazlık düzeylerini ölçmek için kullanılmıştır. Çalışmada Çocuklar için Yılmazlık Ölçeği toplam puanı için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .87 olarak belirlenmiştir. Ek 6'da örnek maddeler yer almaktadır.

Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği

Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği, Turner ve diğerleri (2003) tarafından çocukların kariyer gelişiminde ebeveynlerin desteğini belirlemek hedefiyle geliştirilmiş olup Türkçe uyarlaması ise Güneş ve Bacanlı (2020) tarafından gerçekleştirilmiştir. 27 maddeden oluşan ölçek, 5'li likert yapıdadır. Ölçekten en yüksek 135 puan alınabilirken en düşük 27 puan alınabilmektedir. Ölçekte araşsal yardım, kariyere ilişkin modelleme,

duygusal destek ve sözel teşvik olarak adlandırılan dört alt ölçek bulunmaktadır. Ölçekten alınan puanlar yükseldikçe kariyere ilişkin ebeveyn desteği düzeyinin arttığı söylenebilmektedir. Ölçeğin güvenirliğini belirlemek amacıyla hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ölçeğin tümü için .93, sözel teşvik alt boyutu için .82, araçsal yardım alt boyutu için .81, kariyere ilişkin modelleme alt boyutu için .87, duygusal destek alt boyutu için ise .83 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin tümü için test-tekrar test yoluyla belirlenen kararlılık katsayısı ise .90'dır. Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucunda ulaşılan uyum katsayılarının ise iyi düzeyde uyum gösterdiği ifade edilmektedir ($\chi^2/sd = 2.46$, RMSEA = 0.05, SRMR = 0.05, AGFI = 0.98).

Mevcut araştırmada ortaokul öğrencilerinin kariyere ilişkin ebeveyn desteği düzeylerini ölçmek için kullanılmıştır. Araştırmada Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği toplam puanı için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .94 olarak hesaplanmıştır. Bu ölçeğe ilişkin örnek maddeler Ek 7'de sunulmuştur.

Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişimi Ölçeği

Çalışma kapsamında hazırlanan 'Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişimi Ölçeği' çocukların kariyer gelişim düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişimi Ölçeği geliştirilirken, sırasıyla ölçülen özelliğin kavramsallaştırılması, ilgili literatürün gözden geçirilmesi, öğelerin, göstergelerin ve yanıt formlarının oluşturulması, içerik analizi ve pilot uygulamanın gerçekleştirilmesi, örneklemden veri toplanması, gerekli görüldüğünde çevrilmesi, ölçeğin psikometrik özelliklerinin test edilmesi basamakları takip edilmiştir (Heppner, Wampold ve Kivlighan, 2008).

Ölçülen Özelliği Kavramsallaştırılması: Bu aşama, ilgilenen popülasyon için yeni bir ölçeğin gerekli olup olmadığının değerlendirildiği, ölçülen özelliğin kavramsallaştırıldığı, ölçeğin kullanılabilirliği diğer meslektaşların görüşlerinin alınması aşamalarını içerir (Heppner, Wampold ve Kivlighan, 2008). Bu doğrultuda literatür taranmış, ortaokulda çalışan okul psikolojik danışmanlarıyla görüşülmüş, ortaokul öğrencilerine uygulanabilecek ölçeklerin az olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İlgili Alanyazının Gözden Geçirilmesi: Bu aşamada, çocuklukta kariyer gelişimi ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Kariyer gelişim düzeyi yüksek olan çocukların özellikleri algılanmaya çalışılmıştır. Yurt dışında ve Türkiye'de konuyla ilgili

gerçekleştirilen çalışmalar incelenmiştir. Mevcut durumda kullanılan ölçekler ve ölçeklerin ölçmek istedikleri boyutlar anlaşılmaya çalışılmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda alanyazında yer verilen kariyer gelişim özellikleri temel alınmıştır.

Öğelerin, Göstergelerin ve Yanıt Formlarının Oluşturulması: Bu aşamada yapılan literatür taraması ve belirlenen boyutlara uygun olarak araştırmacı ve danışmanı tarafından madde yazımı yapılmış ve toplam 56 maddeden oluşan madde havuzu oluşturulmuştur. Yazılan maddeler ilgili yaş grubunun özellikleri temel alınarak incelenmiş ve bazı maddeler ölçekten çıkarılmıştır. 36 maddelik ölçek formu elde edilmiştir. 10 – 14 yaş arasındaki öğrencilerin ölçeği doldurulacağı göz önüne alınmış ve maddelerin dörtlü derecelendirme ölçek tipinde ‘tamamen katılıyorum’, ‘katılıyorum’ ‘katılmıyorum’ ve ‘tamamen katılmıyorum’ olarak yanıtlanması uygun görülmüştür.

İçerik Analizi ve Pilot Uygulamanın Yapılması: Oluşturulan madde havuzu, maddelerin bu yaş grubundaki öğrencilerin bilişsel kapasitesine uygun olup olmadığı ve öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerini ölçüp ölçmediğini kontrol edilmesi için uzman görüşüne sunulmuştur. Bunun için madde havuzu 11 uzmanın incelemesine sunulmuştur. Madde havuzunda yer alan maddeler; Ankara Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik anabilim dalından iki, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi’nden Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik anabilim dalından bir öğretim üyesi ile İstanbul ilinde ortaokul düzeyinde çalışan sekiz okul psikolojik danışmanına verilmiş ve görüşleri alınmıştır. İletişime geçilen uzmanlardan alınan dönütlere göre 3 madde ölçekten atılmış ve 6 maddenin ifadesinde değişikliğe gidilmiştir. Alınan dönütlere göre 36 maddelik havuzu 33 maddelik deneme formuna dönüştürülmüştür.

Çalışma Grubu ve Veri Toplama Süreci: Ortaokul 5. 6. 7. ve 8. Sınıf düzeyinde dört farklı çalışma grubuyla çalışılmıştır. Çalışma grupları ile ilgili detaylı bilgiye çalışma grupları başlığı altında yer verilmiştir. Bu grupların özelliklerinin özeti sırasıyla aşağıda verilmiştir.

1.Çalışma Grubu: Pilot çalışma için ölçeğin deneme formunu uygulamak üzere 2022-20223 eğitim-öğretim yılında İstanbul Bağcılar’da bir devlet okuluna gidilmiştir. Öğrencilerden alınan dönütler doğrultusunda ölçek maddeleri gözden geçirilmiştir. Herhangi bir değişikliğe ihtiyaç duyulmamıştır.

2. Çalışma Grubu: Bu çalışma grubu Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişim Ölçeği’nin geliştirilmesi çalışmasında açılımlayıcı faktör analizi yapmak amacıyla ulaşılan gruptur. Veriler 2022-2023 yılının bahar döneminde, İstanbul ili Bağcılar ilçesinde yer alan 3 ortaokulda, sınıf ortamında, araştırmacı tarafından toplanmıştır.

3. Çalışma Grubu: Bu çalışma grubu Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişim Ölçeği'nin geliştirilmesi çalışmasında doğrulayıcı faktör analizi yapmak için ulaşılan gruptur.

4. Çalışma Grubu: Bu çalışma grubu Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişim Ölçeği'nin geliştirilmesi sürecinde ölçüt geçerliği yapmak üzere ulaşılan gruptur.

Gerekli ise Ölçeği Çevirmek ve Tekrar Çevirmek: Ölçek bir uyarlama çalışması olmadığından bu aşamaya gerek duyulmamıştır.

Faktör Analizinin Yapılması Ölçeğin Psikometrik Özelliklerinin Test Edilmesi: Bu aşamaya ilişkin detaylı bilgilere Bulgular bölümünde yer verilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Bu kısımda araştırmada işlenecek olan verilerin analize hazırlanması ve çözümlemesi sürecine değinilecektir.

Verilerin Analize Hazırlanması ve Varsayımların İncelenmesi

Verilerin toplandığı süreçte 728 öğrenciye ulaşılmıştır. Fakat veriler incelendiğinde bazı sayfaların atlanıldığı, bazı ölçeklerin kasıtlı bir şekilde desen oluşturur yönde doldurulduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle çoklu işaretleme yapan ya da ölçeğin bir bölümünü boş bırakan katılımcıların verileri analiz dışı tutulmuştur. Bu aşamadan sonra 676 katılımcı ile analize devam edilmiştir.

İlk aşamanın ardından ölçeklere ve alt ölçeklere ilişkin toplam puanlar hesaplanmıştır. Ek olarak uç değerler z puanı hesaplama yoluyla tespit edilmiştir. Verileri analiz etmeden önce uç değerleri belirleyip analiz dışı bırakmak oldukça gerekmektedir (Deniz, 2020). Yapılan analizler sonucunda ∓ 3.29 sınırına (Tabachnick ve Fidell, 2012) riayet edilerek 2 katılımcı analizden çıkarılmıştır. Verilerin tek değişkenli normalliği karşılayıp karşılamadığı hususunda Kolmogorov-Smirnov normallik testi yapılmış ve sonuçları incelenmiştir. Ölçeklerden elde edilen puanların tamamının .05 düzeyinde anlamlı olduğu görülmüş, normal dağılım göstermediği yorumu yapılmıştır. Fakat bu test normallik konusunda katı olduğundan başka testlere bakılmasına karar verilmiştir (Deniz, 2020). Tek yönlü normalliği belirlemek üzere analiz sonuçları incelendiğinde mod, medyan ve ortalamanın birbirine yakın olduğu görülmüş, çarpıklık ve basıklık

katsayılarının ± 1 değerleri arasında değiştiği hesaplanmıştır. Bunlara ek olarak histogram grafikleri incelenmiştir (Deniz, 2020). İncelemelerin sonucunda verilerin tek değişkenlik normallik gerekliliklerine uygun olduğu saptanmıştır.

Araştırmada kariyer gelişiminin umut, kariyere ilişkin ebeveyn desteği ve yılmazlık tarafından yordanıp yordanmadığı incelenmiştir. Bu kısımda çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Regresyon analizi mevcut durumdan yola çıkılarak bilinmeye yönelik bir tahmini ifade etmektedir. Çoklu regresyon analizinde ise bağımsız değişkenlerin arasında ilişki olan başka bir bağımlı değişkeni tahmin etme çalışmasıdır (Deniz, 2020). Analizin bazı gereklilikleri mevcuttur. Çok değişkenli normallik varsayımı incelenmiş ve uç değerler Mahalanobis yöntemiyle tespit edilmiştir. Bu işlemin sonucunda $p < .001$ olan 7 değer veri setinden çıkarılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2012). Bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasında doğrusal ilişkinin bulunması gerekliliği (Büyüköztürk, 2014) saçılma diyagramları vasıtasıyla incelenmiştir. Doğrusal ilişki olduğu görülmüştür. Ek olarak hataların normal dağıldığı gözlemlenmiştir. Yukarıda açıklanan gerekçelerle normallik ve doğrusallık varsayımlarının karşılandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Çoklu bağlantılılık, çoklu doğrusal regresyon analizinin en önemli gerekliliklerindendir. Değişkenler arasındaki ilişkinin .80'den büyük olduğu durumlar çoklu bağlantılılık olabileceğini göstermektedir (Büyüköztürk, 2014). Araştırmanın bağımsız değişkenleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde .69 ve .33 arasında değiştiği gözlemlenmiştir. .80'den büyük ilişki olmadığından çoklu bağlantılılık problemi bulunmamaktadır. Son olarak Durbin Watson katsayısının 1.99 olduğu görülmüştür. Bu katsayının 2'ye yakın olması değişkenler arasında otokorelasyon olmadığını göstermektedir (Tabachnick ve Fidell, 2012).

Veri Analizi Teknikleri

İlk adım olarak çalışmada kullanılan ölçeklerin psikometrik özellikleri belirlenmiştir. Demografik özelliklerin belirlenmesinde betimsel istatistikler, güvenirliğin belirlenmesinde Cronbach α , geçerliğin belirlenmesinde ise açımlayıcı faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve iki ölçek arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile ortaya konulmuştur.

Bir diğ er adım olarak araştırmanın ana çalışma verileri analiz edilmiştir. Ortaokul  ğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerinin kişisel bilgi formunda cevap aranan değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ilişkisiz örneklemler için t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Araştırmanın amaçlarında biri de ortaokul  ğrencilerinin kariyer gelişimlerini yordayan faktörleri ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçları incelenirken .05 anlamlılık düzeyi göz önünde bulundurulmuştur.

Veriler  z mlenirken IBM SPSS Statistics, JASP ve IBM AMOS istatistik paket programlarından yararlanılmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmanın bu kısmında öncelikle ölçeğin geliştirilme sürecinde gerçekleştirilen analizlerden elde edilen bulgulara, sonrasında ise araştırmadan elde edilen bulgulara ve bu bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişimi Ölçeğinin Geliştirilmesine Dair

Bulgular

OKG'nin geliştirilmesi sürecinde kapsam geçerliğine test etmek amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur. Yapı geçerliğini test etmek amacıyla açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Benzer ölçekler geçerliğini test etmek amacıyla Çocuklar için Kariyer Gelişimi Ölçeği kullanılmıştır.

Açımlayıcı Faktör Analizi Bulguları

Verilerin analizi için SPSS kullanılmıştır. Elde edilen verilerin programa girilmesinin ardından veri girişinde yanlışlık yapıp yapılmadığı Betimsel İstatistik tablosunda gözlemlenmiştir. Verilerin 1,00 ile 4,00 arasında değiştiği görülmüştür.

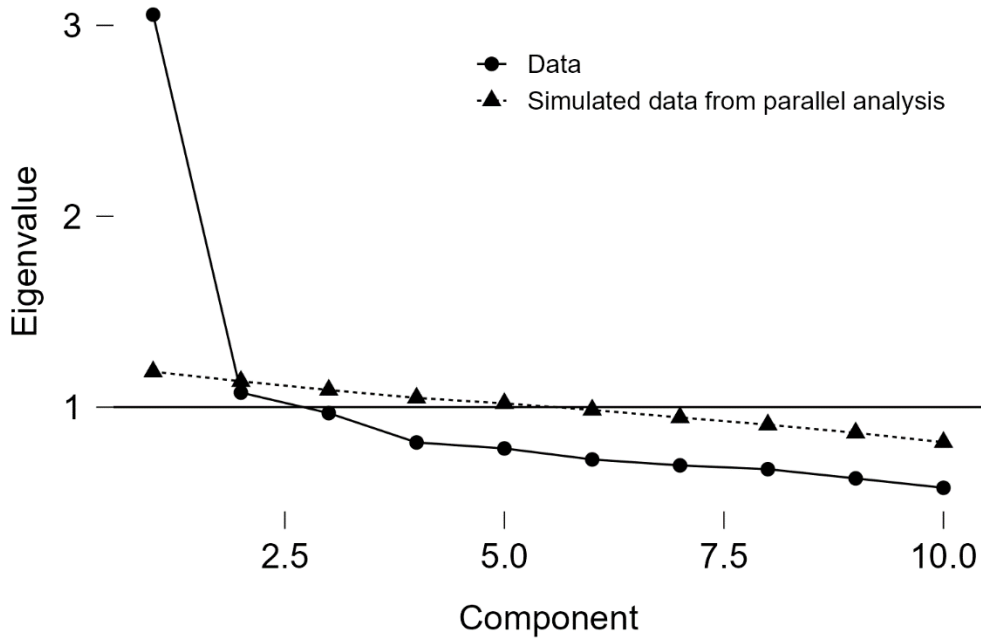
Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişim Ölçeğine ilişkin açımlayıcı faktör analizini gerçekleştirmeden önce sonuçlarının incelenmesi gereken iki önemli test mevcuttur. Bunlardan ilki Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi olup örneklemden elde edilen verilerin evreni temsil etmede yeterli olup olmadığını tespit etmek amacıyla kullanılmaktadır. Diğer bir test olan Barlett's küresellik testi sonuçlarına bakılarak ise verilerin çok değişkenli normal dağılım gösterip göstermediği veya veri setinin faktör oluşturmaya uygun olup olmadığı belirlenir (Yıldırım ve Selvi, 2015). Barlett küresellik testi sonucuna göre geliştirilen ölçeğin maddelerinin arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon olduğu saptanmıştır ($p < .05$). Bartlett küresellik testi sonucuna göre verilerin normal dağılım sergilediği söylenebilir. Diğer taraftan KMO istatistiği .8'in üzerinde olduğu görülmüştür ($KMO = .811 > .8$). Büyüköztürk (2002), .60 ve üzerindeki

KMO değerlerinin faktör analizi için yeterli olduğunu belirtmektedir. Diğer taraftan KMO değerleri 0.50'den az ise yetersiz olduğu, 0.90'larda ise mükemmel, 0.80'lerde ise çok iyi, 0.70'lerde ise iyi, 0.60'larda ise orta, 0.50'lerde ise zayıf olarak kabul edilmektedir (Tavşancıl, 2002). Bu bulgular ışığında, geliştirilen Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişimi ölçeğinin Açımlayıcı Faktör Analizi yapılabilmesi için toplanan veri sayısı açısından yeterli olduğu görülmektedir. Analiz edilecek olan veride çoklu bağlantılılık ve teklik olup olmadığını görmek için determinant katsayısı incelenmiştir. Determinant katsayısının 0.00001'den büyük olması gerekmektedir (Field, 2009). Çalışmada determinant katsayısı .004 olarak bulunmuştur. Böylece AFA gerekliliklerinin karşılandığı görülmüş ve analize geçilmiştir.

Analize başlamadan önce faktör çıkarma yöntemi belirlenmelidir. Her bir yöntemin kendine özgü avantajları ve dezavantajları olduğu bilinmektedir (Karaman, Atar ve Aktan, 2017). Büyüköztürk (2002) temel bileşenler analizinin en sık kullanılan faktör çıkarma yöntemi olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada ise faktör çıkarma yöntemi olarak Temel Bileşenler Analizi (Principal Component Analysis), döndürme tekniği olarak ise dik döndürme tekniklerinden Varimax seçilmiştir.

Ölçekte yer alan 33 madde üzerinden analiz denemeleri gerçekleştirildiğinde çoğunlukla ters maddelerin bir faktör altından bir araya geldikleri görülmüştür. Ters madde kullanımı sistematik hataları önleme konusunda önerilmesine rağmen (Bernstein, 1994), kullanımının zaman zaman sorunlara yol açtığı da belirtilmiştir (Marsh, 1986; Akt. Gelibolu, 2022). Kendi içerisinde bir araya gelip yapay faktörler oluşturan ters maddeler ölçek geçerliliğine zarar vermektedir. Bu nedenle ters puanlanan maddelerin çıkarılmasına karar verilmiştir. Böylece geriye kalan 23 madde üzerinde madde çıkarma denemeleri yapılmıştır. Madde çıkarma işlemi yapılırken ve ölçeğin faktör yapısı belirlenirken bir yönteme veya kritere bağlı kalınması her zaman doğru sonuç vermemektedir. Bunun yerine süreç boyunca çok çeşitli değerlendirmeler ve denemeler yapılmalıdır (Akbaş, Karabay, Yıldırım-Seheryeli, Ayaz ve Demir, 2019). Erkuş (2016) ise bu durumu yapıyı “koklamak” şeklinde betimlemektedir. Ölçekten madde çıkarma işlemi yapılırken öncelikle diğer maddelerle ilişkisi zayıf olan, KMO değeri düşük olan ve madde toplam korelasyonları düşük olan maddeler tespit edilmiştir. İstatistik gerekliliklerin yanı sıra madde çıkarma işleminde dikkat edilmesi gereken noktalardan biri ölçülmek istenen yapıdır. Bu amaçla ölçülmek istenen yapıyı daha iyi ölçtüğü düşünülen maddeler analize dahil edilmiş, ölçülmek istenen yapıyı ölçmekte iyi olmadığı düşünülen bazı maddeler analizden çıkarılmıştır. Yapılan çalışmaların çoğunluğunda

madde çıkarma işlemi sırasında faktör yükü .30'un altında olan maddelerin çıkarılması tercih edilse de daha yüksek faktör yüküne sahip maddelerin de kuramsal yapıya uygun olarak ölçekten çıkarıldığı görülmektedir (Güngör, 2016). En iyi sonuç veren yapıyı keşfetmek amacıyla yapılan çok sayıda denemenin sonucunda ulaşılan tek faktörlü 10 maddeli çözümde karar kılınmıştır. Yapılan Temel Bilişenler Analizi sonucunda özdeğeri 1'in üzerinde olan iki faktör ortaya çıkmıştır. Her ne kadar SPSS programı varsayılan olarak Kaiser kriteri olarak bilinen özdeğeri 1'in üzerindeki faktörleri alma yaklaşımını kullansa da bu kriterin tek başına faktör sayısına karar verme amacıyla kullanılması uygun değildir (Field, 2009). Keza ikinci faktörün özdeğerinin 1'in çok az üstünde olduğu görülmüştür (1.076). Bu nedenle Cattell yamaç testi (Yamaç Birikinti Grafiği) ve Horn Paralel Analizi yöntemleri birlikte kullanılarak faktör sayısının bir olduğuna karar verilmiştir. Horn Paralel Analiz yönteminin faktör sayısını ortaya koymakta en iyi çözüm veren yöntem olduğu belirtilmektedir (Zwick ve Velicer, 1986; Akt. Field, 2009). Pallant (2007) eğitim ve psikoloji alanlarında gerçekleştirilen çalışmaların makaleye dönüştürülmesi aşamasında paralel analiz sonuçlarına yer verilmesi gerektiğini ve "Educational and Psychological Measurement ve Journal of Personality Assessment" gibi dergilerin, bunu bir şart olarak belirttiklerini ifade etmektedir. Aşağıda yamaç testi ve paralel analiz sonucunu gösteren Şekil 1'de görülebileceği gibi tek faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır.

Şekil 1. Yamaç Testi-Paralel Analiz Testi Sonucu

Nihai rotasyon işlemine ait KMO değeri .844 olup, Barlett küresellik testi sonucuna göre ölçeğin maddeleri arasında anlamlı bir korelasyona rastlanmamıştır ($p < 0.05$) Bu durum ölçeğin faktör analizine uygun bir ölçek olduğunu ortaya koymaktadır.

Elde edilen tek faktörlü çözüm toplam varyansın %30,56'sını açıklamaktadır. Büyüköztürk (2014) tek faktörlü ölçeklerde açıklanan varyans oranının %30 ve üzeri olmasının yeterli olduğunu; birden fazla faktör içeren ölçekler için ise daha yüksek olması gerektiğini ifade etmektedir. Açıklanan varyans oranının yüksek olmamakla birlikte yeterli olduğu görülmektedir.

Nihai rotasyon işlemine ait analiz sonuçlarına göre Döndürülmüş Faktör Matrisinde (Rotated Factor Matrix) .40'ın altında değer kalmamıştır. Madde faktör yükleri Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5

OKG AFA Faktör Yükleri, Özdeğerleri

Madde Numarası	1. Faktör
OKG27	,643
OKG8	,604
OKG7	,599
OKG26	,590
OKG17	,557
OKG6	,550
OKG16	,528
OKG11	,513
OKG24	,463
OKG1	,449
Özdeğer	3.056
Cronbach α	,745

Tablo 5'te görüldüğü üzere elde edilen tek faktörde; yük değerleri .643 ile .449 arasında değişmektedir. Madde faktör yükleri için sınırın .40 üzerinde olması gerektiğini belirten kaynaklar vardır (Pedhazur ve Schmelkin, 1991). Analiz sonuçları bu önerilerle uyumlu görünmektedir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi Bulguları

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin tek boyutlu bir ölçek olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişim Ölçeği olarak isimlendirilmesine karar verilmiştir. Açımlayıcı analizi yapılan ölçeğin yapısal geçerliğini sınamak için AMOS programı aracılığıyla doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilen veriler üçüncü çalışma grubundan elde edilen verilerdir. Bu grup 224 kişiden oluşmaktadır. Çalışma grubu 3 ile ilgili detaylı bilgiye ilgili başlık altında yer verilmiştir. Analizi gerçekleştirmeden önce analizin gereklilikleri olan örneklem büyüklüğü, kayıp veri ve normallik gibi durumlar incelenmiştir.

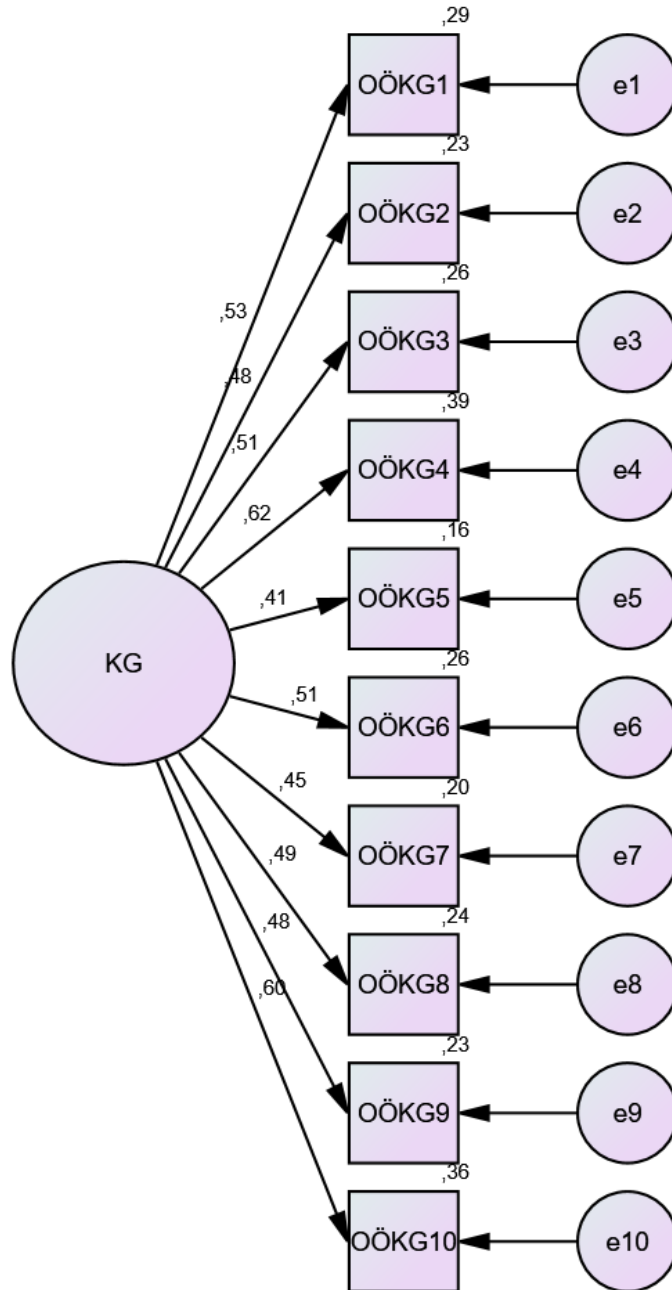
Örneklem büyüklüğü konusunda Kline (2015) 200 üzerindeki sayının uygun olacağını belirtirken Nunnally ve Bernstein (1994) ise değişken sayısının 10 katı kadar veriye ulaşılmasının yeterli olacağını belirtmiştir. Verilerin analiz edilebilmesi için varsayımlardan biri de normal dağılım sergilemesidir (Tabachnick ve Fidell, 2012). Elde edilen verilerin çarpıklık ve basıklık katsayıları hesaplanmıştır. Tablo 6'da ölçeğin çarpıklık ve basıklık katsayıları verilmiştir. Verilere ilişkin basıklık ve çarpıklık katsayıları -1.5 ile +1.5 arasında yer alması normal dağılım için kabul edilebilir (Tabachnick ve Fidel, 2012). Çarpıklık ve basıklık katsayısı değerlerine göre verilerin normal dağılım sergilediği söylenebilir.

Tablo 6

Maddelerin Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları

Madde Numarası	Çarpıklık Katsayısı (Skewness)	Basıklık Katsayısı (Kurtosis)
1	-,813	,652
2	-,441	-,747
3	-,227	-,894
4	-,669	-,406
5	-,895	-,374
6	-,451	-,929
7	,100	-,813
8	-1,147	,398
9	-,294	-,980
10	-,499	-,548

Analiz, ilk önce çok değişkenli normalliğin test edilmesi için AMOS üzerinde çalıştırılmış ve normalliğin sağlandığı görülmüştür. AMOS programından elde edilen çok değişkenli normallik kritik değer sonucu 5,767 olarak çıkmıştır. Kline (2015) normalize çok değişkenli basıklık değeri 8 den büyük ise veri setinin çok değişkenli normal dağılıma uymadığını belirtmiştir. $5,76 < 8$ olduğundan veri setinin çok değişkenli normal dağılıma uyduğu görülmektedir. Gerekliliklerin sağlanmasıın ardından analiz gerçekleştirilmiştir.

CMIN/df:2,496; AGFI: ,881; GFI: ,924; NFI: ,796; CFI: ,864; IFI: ,867; TLI: ,825; RMSEA: ,082

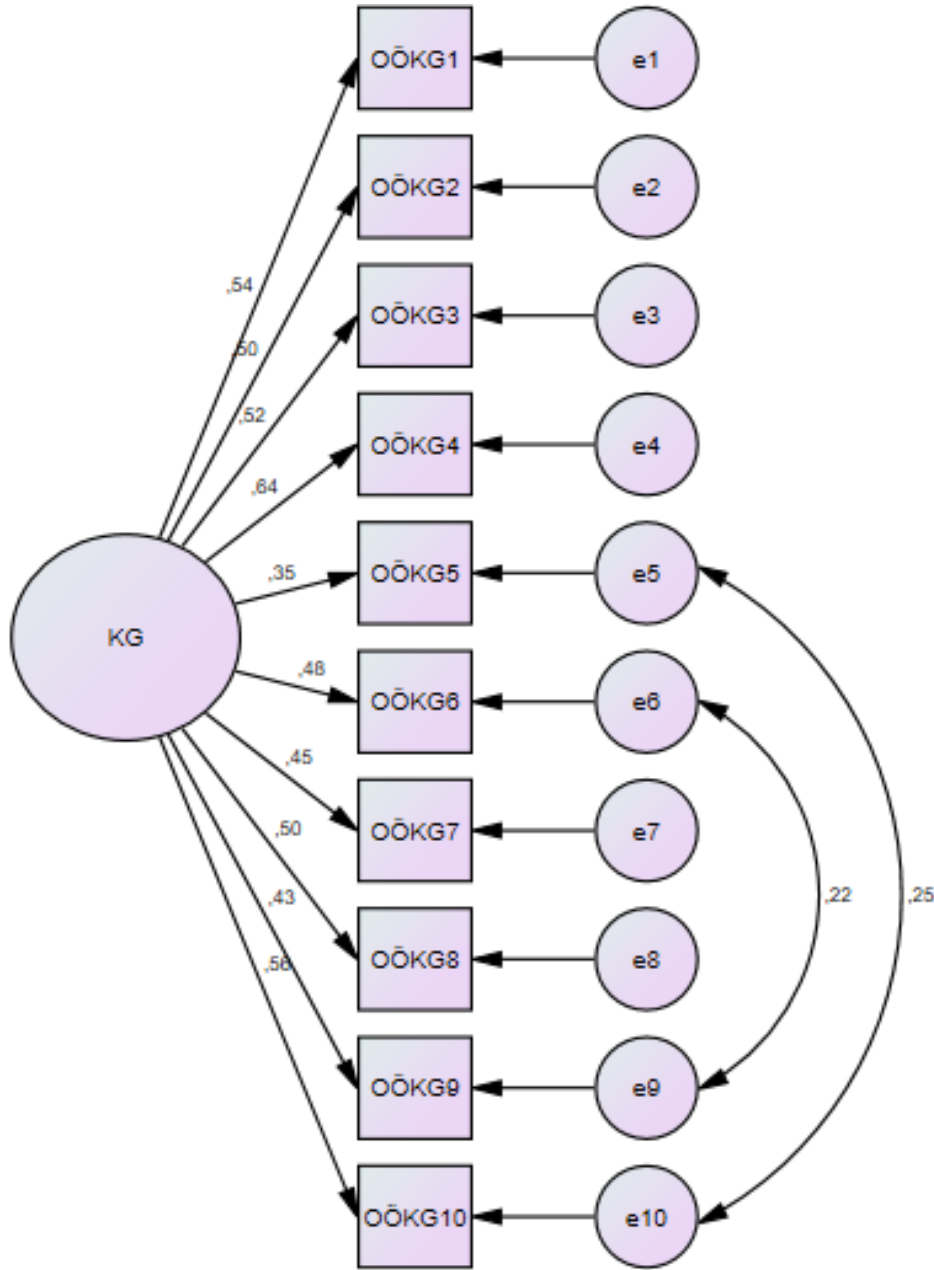
şekil 2. lme Modeli 1

Şekil 2’de yer alan ölçekteki maddeler arasındaki ilişkiler incelendiğinde madde faktör yüklerinin .41- .62 (λ) aralığında değiştiği gözlemlenmiştir. Tabachnick ve Fidell (2012) faktör yüklerinin en az 0.32 olması gerektiğini ifade etmektedir. Maddeler incelendiğinde faktör yüklerinin 0.32’den yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca ölçme modelinin genel uyum katsayıları $\chi^2 = 87,360$; $p=0.00$; GFI = .92; AGFI= .88; CFI= .86; IFI= .86; TLI= .82 ve RMSEA= .08’dir.

Tablo 7

OKG DFA Uyum İyiliği Değerleri

Uyum İndeksi	Elde Edilen Değer	Modelin Uyum
χ^2/sd	2.49	İyi uyum
Karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI)	0.86	Zayıf
Uyum iyiliği indeksi (GFI)	0.92	Kabul Edilebilir
Tucker Lewis indeksi (TLI) /NNFI	0.82	Zayıf
Yaklaşık hataların ortalama karekökü (RMSEA)	0.08	Kabul Edilebilir

Şekil 2. Ölçme Modeli 2

Şekil 3’te yer alan ölçekteki maddeler arasındaki ilişkiler incelendiğinde madde faktör yüklerinin .35- .64 (λ) aralığında değiştiği gözlemlenmiştir. Modifikasyon yapılmamış haliyle uyum değerleri genel geçer kabul değerlerinin bir miktar altında olduğundan ölçeğin yapısı da değerlendirilerek 6. ve 9. Maddeler arası ile 5. ve 10. Maddeler arası hata kovaryansı tanımlanarak analiz tekrar edilmiştir. Teorik yapı göz önünde bulundurularak uyum değerlerini iyileştirmeye yönelik modifikasyonlar yapılabilmektedir (Schreiber Nora, Stage, Barlow ve King, 2006). Analizin sonucuna göre modifikasyon işlemi ile uyum değerleri iyileştirilmiştir. Ayrıca ölçme modelinin

genel uyum katsayıları $\chi^2 = 65,674$; $p=0.001$; GFI = .94; AGFI= .90; CFI= .91; IFI= .91; TLI= .88 ve RMSEA= .06'dır. Uyum iyiliği değerleri ve maddelerin faktör yükleri oluşturulan modelin kabul edilebilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 8

Modifikasyon Yapılmış Uyum İyiliği Değerleri

Uyum İndeksi	Elde Edilen Değer	Modelin Uyum
χ^2/sd	1.99 ^a	Mükemmel Uyum
Karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI)	0.91 ^a	Kabul Edilebilir
Uyum iyiliği indeksi (GFI)	0.94 ^b	Kabul Edilebilir
Tucker Lewis indeksi (TLI)/NNFI	0.88 ^b	Zayıf Uyum
Yaklaşık hataların ortalama karekökü (RMSEA)	0.06 ^c	Kabul Edilebilir

Not: a. (Kline, 2015); b. (Schumacker ve Lomax, 2004); c. (Brown, 2015)

Benzer Ölçüt Geçerliğine İlişkin Bulgular

Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişimi Ölçeği(OKG) ve Çocuklar için Kariyer Gelişimi Ölçeği(ÇKG) arasındaki ilişki ölçüt bağıntılı geçerliği değerlendirmek üzere incelenmiştir. İlgili ölçeklere ilişkin betimsel istatistikler Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9

OKG ve ÇKG'den Elde Edilen Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler

Değişkenler	N	En düşük puan	En yüksek puan	$\bar{X}$	Medyan	Mod	Ss	ÇK	BK
OKG	113	16.00	40.00	30.65	31.00	28.00	4.91	-0.19	-0.29
ÇKG	113	89.00	163.00	132.23	134.00	133.0	13.60	-0.75	0.12

Tablo 9 incelendiğinde öğrencilerin OKG'den aldıkları en düşük puanın 16, en yüksek puanın ise 40 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ölçekten aldığı puanların aritmetik ortalaması($\bar{X}$) 30.65 iken medyanı 31, modu 28, standart sapma (Ss) değeri ise 4.91'dir.

Öğrencilerin ÇKG'den aldığı puanların en düşüğü 89, en yükseği 163, aritmetik ortalaması($\bar{X}$) ise 132,23'tür. Modu 133, medyanı 134 olan puanların standart

sapması(Ss) 13,6'dır. Ölçeklerin her ikisinin de mod, medyan ve aritmetik ortalama gibi değerlerin birbirine yakındır. Çarpıklık basıklık katsayıları ∓ 1 arasında değişiklik göstermektedir. Bu gereklilikler göz önüne alındığında ölçeklerden alınan puanların normal dağılıma uygun şekilde dağıldığı söylenebilmektedir.

Ölçekler arasındaki ilişki ölçek bağıntılı geçerliği ortaya koymak üzere Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı kullanılarak incelenmiştir. Analize ilişkin bulgular Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10

OKG Ve ÇKG Toplam Puanları Arasındaki İlişki

	ÇKG	
	R	p
OKG	.56	0.00

OKG'nin İç Tutarlılık Katsayılarına İlişkin Bulgular

Çalışma Grubu 2'den elde edilen 665 veri, Çalışma Grubu 3'ten elde edilen 224 veri, Çalışma Grubu 4'ten elde edilen 113 veri ve Çalışma Grubu 5'ten elde edilen 667 veri üzerinden OKG'nin iç tutarlılık katsayıları belirlenmiştir. Hesaplanan iç tutarlılık katsayıları Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11

OKG İç Tutarlılık Katsayıları

	Çalışma Grubu 2 (n=665)	Çalışma Grubu 3 (n=224)	Çalışma Grubu 4 (n=113)	Çalışma Grubu 5 (n=667)
Cronbach α	.74	.77	.75	.76

Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişimi Ölçeği'nin ikinci çalışma grubundan elde edilen Cronbach α iç tutarlılık katsayısı .74 olarak hesaplanmıştır. Üçüncü çalışma grubundan elde edilen Cronbach α iç tutarlılık katsayısı .77 iken dördüncü çalışma grubundan elde edilen Cronbach α iç tutarlılık katsayısı .75 olarak belirlenmiştir. Son olarak Çalışma Grubu 5'ten elde edilen verilerle hesaplanan Cronbach α iç tutarlılık katsayısı ise .76 olarak bulunmuştur. Güvenirlik katsayısının .70'den büyük olması yeterli olarak kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2014). Geçerlik ve güvenirliğe dair

hesaplanan değerler dikkate alındığında, Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişimi Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ortaya konulmuştur.

Veri Toplama Araçlarından Elde Edilen Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler

Ortaokul öğrencilerinin Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişimi Ölçeğinden (OKG), Çocuklarda Umut Ölçeğinden (ÇUÖ), Çocuklarda Yılmazlık Ölçeğinden (ÇYÖ), Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği'nden (KİEDÖ) almış oldukları puanlara ilişkin betimsel istatistikler Tablo 12'de sunulmuştur.

Tablo 12

<i>Veri Toplama Araçlarından Elde Edilen Puanlara İlişkin Betimsel İstatistikler</i>									
Değişkenler	N	En düşük puan	En yüksek puan	$\bar{X}$	Medyan	Mod	Ss	ÇK	BK
Kariyer Gelişimi	667	14.00	40.00	30.26	30.00	33.00	4.97	-0.32	-0.19
Yılmazlık	667	34.00	92.00	70.55	72.00	78.00	11.06	-0.41	-0.17
Umut	667	9.00	36.00	26.29	27.00	31.00	5.75	-0.55	-0.22
Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği	667	27.00	135.00	90.21	93.00	101.0	23.31	-0.37	-0.53

Tablo 12'de yer alan ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimine ilişkin değerler incelendiğinde en düşük puanın 14, en yüksek puanın 40 olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ölçekten aldığı puanların aritmetik ortalaması($\bar{X}$) 30.26, medyanı 30, modu ise 33, standart sapma (Ss) değeri ise 4.97'dir. Öğrencilerin yılmazlık ölçeğinden aldığı puanların en düşüğü 34, en yükseği 92, aritmetik ortalaması($\bar{X}$) ise 70.55'dir. Modu 78, medyanı 72 olan puanların standart sapması(Ss) 11.06'dır. Öğrenciler Çocuklarda Umut Ölçeği'nden en yüksek 36 puan alırken en düşük 9 puan almışlardır. Aritmetik ortalamasının ($\bar{X}$) ise 26.29 olduğu görülmüştür. Medyanı 27, modu 31 olan puanların standart sapması (Ss) 5.75'tir. Öğrencilerin Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeğinden aldığı puanların en düşüğü 27, en yükseği 135, aritmetik ortalaması($\bar{X}$) ise 90.21'dir. Modu 101, medyanı 93 olan puanların standart sapması(Ss) 23.31'dir. Ölçeklerin her biri için ayrı ayrı değerlendirildiğinde mod, medyan ve aritmetik ortalama gibi değerlerin birbirine yakın olması, çarpıklık basıklık katsayılarının ∓ 1 arasında değişiklik göstermesi

ve histogram grafiklerinin normal dağılıma uygun özellik göstermesi gibi parametreler ölçeklerden alınan puanların normal dağılıma uygun şekilde dağıldığını göstermektedir.

Öğrencilerin Kariyer Gelişim Düzeylerinin Umut, Yılmazlık ve Ebeveyn Desteği Tarafından Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulguları ve Yorumları

Çalışmanın bu bölümünde ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin yordanmasına ilişkin çoklu regresyon analizi bulgularına ve değişkenler arasındaki ilişkilere yer verilmiş, ardından bulgular yorumlanmıştır.

Değişkenler Arası İlişkilere Dair Bulgular

Çalışmanın değişkenlerinden olan kariyer gelişimi, umut, yılmazlık ve kariyere ilişkin ebeveyn desteği arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları ile araştırılmıştır. İlgili değişkenlere ait korelasyon katsayıları ve anlamlılık düzeyleri Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13

Araştırmada Yer Alan Değişkenler Arasındaki İlişkiler

	1	2	3	4
1.Kariyer Gelişimi	1			
2.Yılmazlık	.471*	1		
3.Umut	.495*	.698*	1	
4.Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği	.383*	.445*	.336*	1

*p<.01

Tablo 13'te yer aldığı üzere öğrencilerin kariyer gelişim düzeyleri yılmazlık ($r=.471$), umut ($r=.495$) ve kariyere ilişkin ebeveyn desteği ($r=.383$) ile pozitif yönlü orta düzeyde ilişkilidir. Öğrencilerin yılmazlıklarıyla umut ($r=.698$) ve kariyere ilişkin ebeveyn desteği ($r=.445$) arasında orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişki mevcuttur. Öğrencilerin umut düzeyleriyle kariyere ilişkin ebeveyn desteği düzeyleri arasında pozitif yönlü orta düzeyde ilişki bulunmuştur ($r=.336$). Değişkenler arasındaki ilişkiler incelendiğinde .80'in üzerinde ilişki olmadığı görülmüştür.

Öğrencilerin Kariyer Gelişimlerinin Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Bulgular ve Yorumları

Bu bölümde ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin umut, yılmazlık ve kariyere ilişkin ebeveyn desteği tarafından birlikte yordanmasına ilişkin regresyon analizi bulguları ve yorumları bulunmaktadır. Analiz sonucunda elde edilen bulgular Tablo 14'te yer almaktadır.

Tablo 14

Umut, Yılmazlık ve Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteğinin Kariyer Gelişimini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	β	T	p
Sabit	14.071	1.052	-	13.371	.000
Yılmazlık	0.072	0.021	0.161	3.385	.001
Umut	0.271	0.039	0.313	6.952	.000
Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği	0.044	0.008	0.207	5.738	.000
R=0.557		R ² =0.310			
F (3, 663)=99.341		p=.000			

Öğrencilerin umut, yılmazlık ve kariyere ilişkin ebeveyn desteği kariyer gelişimlerindeki toplam varyansın %31'ini açıklamaktadır ($R=0.557$, $R^2=0.310$, $p=.00$). Araştırmanın bulgularına göre yordayıcı değişken olan yılmazlık, umut ve kariyere ilişkin ebeveyn desteğinin kariyer gelişimi üzerindeki göreceli önem sırası sıralı olarak umut, kariyere ilişkin ebeveyn desteği ve yılmazlık şeklindedir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına dair gerçekleştirilen ANOVA testi sonuçlarına göre yılmazlık ($t=3.385$, $p<0.5$), umut ($t=6.952$, $p<0.5$) ve kariyere ilişkin aile desteği ($t=5.738$, $p<0.5$) ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin anlamlı bir yordayıcısıdır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre kariyere ilişkin ebeveyn desteği, kariyer gelişiminin yordayıcılarından biridir. Şavluk (2019) ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimini yordayan faktörleri bulmayı amaçladığı çalışmada kariyer seçiminde aile etkisi, özsaygı ve cinsiyetin birlikte ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerini yordadığını belirtmiştir. Değişkenler birlikte kariyer gelişimindeki toplam varyansın %25'ini açıklamıştır. Şavluk'un (2019) çalışmasında mevcut araştırmadan farklı olarak kariyer seçiminde ailenin etkisi, kariyer gelişimin en önemli yordayıcısı olarak

bulunmuştur. Sürücü (2005) yapmış olduğu çalışmada ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerinin ebeveyne bağlanma özellikle de anneye bağlanma durumu tarafından yordandığını ortaya koymuştur. Kutlu ve Apaydın (2019) ortaokul öğrencilerinin algıladığı anne baba tutumunun kariyer gelişimlerini manidar şekilde yordadığını belirtmiştir. Bakır ve Büyükgöze Kavas (2021) yapmış oldukları çalışmada ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişiminin sırasıyla bitirilmesi hedeflenen okul, araçsal yardım, duygusal destek, yaş, kariyere ilişkin modelleme, sözel teşvik ve gidilmesi hedeflenen lise türü değişkenleri tarafından anlamlı olarak yordandığını belirlemiştir. Kariyere ilişkin ebeveyn desteği Bakır ve Büyükgöze Kavas'ın (2021) araştırmasında da ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişiminin anlamlı bir yordayıcısıdır. Bu bulgular araştırmanın bulgularıyla paraleldir. Yurtdışında yapılan çalışmalar incelendiğinde kariyere ilişkin ebeveyn desteğinin kariyer gelişiminin ilişkisini ortaya koyan pek çok çalışma mevcuttur (Zeng ve diğerleri, 2022; Dietrich ve Kracke, 2009; Zhang ve diğerleri, 2015). Sunulan bu bulgular, mevcut araştırmanın bulgularını desteklemektedir.

Araştırmanın bulgularına göre umut, kariyer gelişiminin yordayıcılarından biridir. Şeker (2022) yalnızca sekizinci sınıf öğrencileriyle gerçekleştirmiş olduğu çalışmada öğrencilerin kariyer planlamaya verdiği önemin umut ve kariyere ilişkin aile desteği tarafından yordandığını belirlemiştir. Mevcut araştırma sonuçlarına benzer şekilde umudun kariyere ilişkin ebeveyn desteğine göre daha güçlü bir yordayıcı olduğu bulunmuştur. Cırcır ve diğerleri (2023) ergenlerin kariyer kaygılarının umut, özyeterlik ve benlik saygısı tarafından negatif yönlü ve anlamlı bir şekilde yordandığını ortaya koymuştur. Büyükgöze Kavas (2016) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmanın sonucuna göre kariyer uyumluluğu umut, yılmazlık ve iyimserlik tarafından anlamlı olarak yordanmaktadır. Yüksek umut düzeyi bireylere motivasyon sağlamak ve kariyer gelişim süreçlerini olumlu yönde şekillendirmektedir (Konuk, 2020). Bu araştırmanın bulgularına göre yılmazlık, kariyer gelişiminin yordayıcılarından biridir. Kırıkkanat (2023) duygusal zeka, bilişsel esneklik ve yılmazlığın Türk üniversite öğrencilerinin kariyer planlama tutumlarını yordadığını belirtmiştir. Charokopaki ve diğerleri (2019) tarafından yapılan çalışmada yılmazlığın kariyer kararı verme özyeterliliğinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür.

Yılmazlık ve umut, kariyer gelişimini destekleyen, pozitif bileşenlere sahip iki pozitif psikolojik yapıdır (Luthans, Luthans ve Luthans, 2004). Bağlanma teorisine göre (Blustein, Prezioso ve Schultheiss, 1995), çocuklar ebeveynlerine güvendiklerinde pozitif psikolojik özellikler geliştirme ve kariyerlerini aktif olarak inşa etme ihtimalleri

yükselecektir. Kariyer gelişiminin hayat boyu devam eden bir süreç olduğunu kabul edip çocuklara kariyere ilişkin veya olumlu bireysel niteliklerine ilişkin yeterliliklerini geliştirebilecekleri alanların ebeveynlerin tarafından açılması çocuklar için kritik olacaktır.

Kariyer Gelişiminin Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Çalışmanın bu kısmında ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim puanlarının cinsiyete, sınıf düzeyine, annenin eğitim düzeyine, babanın eğitim düzeyine ve doğum sırasına göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Gelişim Düzeylerinin Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim puanlarının öğrencilerin cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla İlişkisiz Örneklemeler için t-Testi yapılmıştır. Yapılan analizin sonuçları Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15

Kariyer Gelişiminin Cinsiyete Göre İncelenmesine İlişkin İlişkisiz Örneklemeler İçin t-testi Sonuçları

Cinsiyet	<i>n</i>	$\bar{X}$	<i>Ss</i>	<i>Sd</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
Kız	339	30.77	4.79	665	2.691	.007
Erkek	328	29.74	5.10			

Tablo 15'te görüldüğü üzere ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılaşmaktadır ($t_{665}=2.691$, $p<.05$). Erkek öğrencilerin kariyer gelişimi puanları kız öğrencilerinkinden anlamlı olarak düşüktür (Erkek $\bar{X}=30.77$ < Kız $\bar{X}=29.74$).

Araştırmanın bulgularına göre kız öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bakır ve Büyükgöze-Kavas (2021) yapmış oldukları çalışmada ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre Çocuklar

için Kariyer Gelişim Ölçeğinin bilgi, merak, denetim odağı, zaman algısı, benlik kavramı alt boyutlarında kız öğrencilerin puanları erkek öğrencilere göre anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Erkek öğrenciler anahtar figürler alt boyutunda kız öğrencilere kıyasla anlamlı olarak daha yüksek puanlar almışlardır. Sapmaz (2010) ortaokul öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada kız öğrencilerin kariyer gelişiminin erkek öğrencilere daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Bacanlı ve Sürücü (2011) de kız öğrenciler lehine kariyer gelişiminin farklılaştığını belirtmiştir. Altuntaş, Atlı ve Kış (2016) yapmış oldukları meta analiz çalışmasına 23 araştırmayı dahil etmişlerdir. Araştırmanın sonucuna göre kız öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyinin, erkek öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyinden anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Işıklar ve Bozgeyikli (2010) yukarıda sunulan araştırma bulgularından farklı olarak kariyer gelişimi ortalamalarında erkek öğrenciler lehine farklılık bulmuştur. Bu çalışmada erkek öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Can ve Taylı (2014) ise ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimi puanlarının cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaşmadığını belirtmiştir.

Yurtdışında yapılan çalışmalar incelendiğinde Patton ve Creed (2002), liseye devam eden kız öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Luzzo da (1995) öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinde kız öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık olduğunu belirtmiştir. Wallace-Broschious, Serafica ve Osipow'un (1994) araştırma sonuçları da kız öğrencilerin erkek öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin kız öğrencilere kıyasla daha düşük olduğunu göstermektedir. Hirshci (2010) ise cinsiyetin 8. Sınıf öğrencilerinin kariyer kararı verme, kariyer keşfi ve kariyer planlamaları üzerinde etkisi bulunmadığını belirtmiştir.

Bireyin cinsiyetine atfedilen nitelikler ve beklentiler toplumsal cinsiyet algısını ortaya koymaktadır (Kağıtçıbaşı, 2000). Toplumsal cinsiyet algısının etkisiyle kız öğrenciler akademik ve mesleki kaygıyı erkeklere oranla daha fazla yaşadıkları (Özyürek ve Demiray, 2010), bu kaygının onları mesleki arayışlara yöneltebileceği (Altuntaş, Atlı ve Kış, 2016) belirtilmektedir. Kız öğrencilerin yaşadığı bu mesleki arayış durumunun onların kariyer gelişim düzeylerine olumlu yönde etki bulunmuş olabileceği söylenebilir.

Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Gelişim Düzeylerinin Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim puanlarının öğrencilerin sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla İlişkisiz Örneklemeler için t-testi yapılmış, analizin sonuçları Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16

Kariyer Gelişiminin Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin İlişkisiz Örneklemeler İçin t-Testi Sonuçları

Sınıf Düzeyi	n	$\bar{X}$	Ss	sd	t	p
7	346	30.04	4.85	665	-1.198	.231
8	321	30.50	5.10			

Tablo 16’da görüldüğü üzere ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeyleri sınıf düzeyine göre farklılık göstermemektedir [$t(665) = -1.198$; $p > .05$]. 7. Sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimi puanlarının ortalamalarıyla ($\bar{X} = 30.04$) 8. Sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimi puanlarının ortalamaları ($\bar{X} = 30.50$) anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

Araştırmadan elde edilen sonuca göre sınıf düzeyinin ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimi düzeyleri üzerinde etkisi yoktur. Alanyazında öğrencilerin yaşları arttıkça doğal olarak sınıf düzeyleri yükseldikçe kariyer gelişim düzeylerinin de artmasının bekleneceği vurgulanmıştır (Super, 1963; Akt. Wallace-Brosious, Serafica ve Osipow, 1994). Mevcut araştırmadan elde edilen bulgular bu noktada teorik önermelerle uyuşmamaktadır. Şavluk (2019) araştırmasında benzer şekilde ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin sınıf düzeyine göre farklılık göstermediğini ifade etmiştir. Öğrencilerin yaşları arttıkça sınıf düzeylerinin de artacağı hesaba katıldığında yaş ve kariyer gelişimi ilişkisini inceleyen araştırmaların sonuçlarına yer vermek yanlış olmayacaktır. Schultheiss ve Stead (2004) yapmış oldukları çalışmada Çocuklar için Kariyer Gelişim Ölçeğinin alt boyutları ile yaş arasında anlamlı ilişki tespit edememiştir.

Bu araştırmanın sonuçlarından farklı olarak Bacanlı ve Sürücü (2011) ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerinin sınıf düzeyi arttıkça yükseldiğini ifade etmişlerdir. Sapmaz (2010) yapmış olduğu araştırmada öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerinin sınıf değişkeninden etkilendiğini belirtmiştir. Sınıf düzeyi arttıkça kariyer gelişim düzeyleri de artmaktadır. Bakır ve Büyükgöze Kavas (2021) kariyer gelişimin

bilgi ve denetim odağı alt boyutlarında sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık olduğunu belirtmiştir. Can ve Taylı (2014), 8. Sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimi düzeylerinin 7. ve 6. Sınıf öğrencilerinden anlamlı olarak yüksek olduğunu ifade etmiştir. Yayla ve Bacanlı (2011) ise kariyer gelişiminin sınıf düzeyi ile değil yaşla ilgisini araştırmıştır. Daha önce belirtildiği gibi öğrencilerin yaşları yükseldikçe sınıf düzeyleri de artacağından araştırma bulgularının paralel olması beklenmektedir. Yayla ve Bacanlı (2011) ortaokul öğrencilerinin yaşları arttıkça kariyer gelişim düzeylerinin de arttığını belirtmiştir. Wallace-Brosious, Serafica ve Osipow (1994) yapmış olduğu çalışmada ergenlerin sınıf düzeyleri arttıkça kariyer gelişim düzeylerinin arttığını belirtmiştir. Healy, Mitchell ve Mourton (1987) üniversite öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin sınıf düzeyi arttıkça arttığını belirtmiştir.

Literatürdeki bulgular incelendiğinde, mevcut araştırmanın bulgularını destekleyen az sayıda araştırma bulgusuna karşın, desteklemeyen çok sayıda araştırma bulgusunun olduğu görülmektedir. Her ne kadar araştırma sonuçları kariyer gelişiminin sınıf düzeyiyle birlikte artması gerektiğine yönelik görüşlerle (Barnes, 2001) uyuşmuyor olsa da elde edilen bulgunun önemli olduğu düşünülmektedir. Son yıllarda bilgiye ulaşımın artmasının öğrenciler arasındaki sınıf düzeyi farklılıklarını aza indirmesinin bu bulgunun elde edilmesine yol açabileceği düşünülmektedir. Bu konuda daha net yargılara varılabilmek için daha fazla araştırma yapmak gerekmektedir.

Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Gelişim Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim puanlarının anne eğitim seviyesine göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Anne eğitim düzeyi birbirinden farklı olan öğrencilerin puan dağılımında varyansların homojenliği test edilmiş ve homojen olduğu görülmüştür [$F(662)= 2.137; p>.05$]. Anne eğitim düzeyine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 17’de, Varyans analizi sonuçları ise Tablo 18’de yer almaktadır.

Tablo 17

Anne Eğitim Düzeyine Göre Kariyer Gelişimine İlişkin Betimsel İstatistikler

Eğitim Düzeyi	n	$\bar{X}$	Ss
Hiçbir okul mezunu değil.	69	30.24	3.94
İlkokul	268	29.86	5.08
Ortaokul	169	30.60	5.14
Lise	125	29.96	4.75
Yükseköğrenim	36	32.77	5.25

Tablo 17’de görüldüğü üzere annesi hiçbir okuldan mezun olmamış öğrencilerin kariyer gelişimi puan ortalamaları 30.24, annesi ilkokul mezunu olanların 29.86, annesi ortaokul mezunu olanların 30.60, annesi lise mezunu olanların 29.96, annesi yükseköğrenim mezunu olan öğrencilerin puan ortalamasının ise 32.77 olduğu görülmektedir.

Tablo 18

Kariyer Gelişim Düzeyinin Anne Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	301.940	4	75.485	3.089	.016	Yükseköğrenim>İlkokul
Gruplariçi	16179.022	662	24.440			
Toplam	16480.963	666				

Tablo 18 incelendiğinde öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerinin anne eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiği görülmüştür [$F(4,662)= 3.885$; $p<.05$]. Bu farklılığın hangi gruptan kaynaklı olduğunu anlamak için Scheffe testi yapılmıştır. Testin sonuçlarına göre anlamlı fark yükseköğrenim mezunu annelerle, ilkokul mezunu anneler arasındadır. Annesi yükseköğrenim düzeyinde öğrenim görmüş öğrencilerin kariyer gelişimi puan ortalamaları ($\bar{X}=32.77$) annesi ilkokul düzeyinde öğrenim görmüş öğrencilerin kariyer gelişimi puan ortalamasından ($\bar{X}=29.86$) istatistiksel olarak anlamlı biçimde yüksektir.

Araştırmanın bulgularına göre anne eğitim düzeyi öğrencilerin kariyer gelişim düzeyleri üzerinde etkili bir değişkendir. Literatür incelendiğinde bu konuda farklı sonuçlar veren araştırmalar yer almaktadır. Araştırmanın bulgularına benzer şekilde Can ve Taylı (2014) çocukların kariyer gelişim düzeylerinin, öğrencinin annesinin eğitim düzeyine göre farklılaştığını belirtmiştir. Işıklar ve Bozgeyikli (2010) yapmış oldukları çalışmada Çocuklar için Kariyer Gelişim Ölçeği’nin “zaman algısı” dışındaki bütün alt

ölçeklerinde annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerinin, annesi lise veya üniversite mezunun olan öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerine göre daha düşük olduğunu ifade etmişlerdir. Korupp, Ganzeboom ve Van der Lippe (2002) annenin eğitim durumunun öğrencilerin akademik başarıları üzerinde etki olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırmanın bulgularından farklı olarak Şavluk(2019), ortaokul öğrencilerinin anne eğitim düzeyinin kariyer gelişim düzeyi üzerine anlamlı bir etkisi bulunmadığını belirtmiştir. Yayla ve Bacanlı'nın (2011) elde ettiği bulgular da anne eğitim düzeyinin öğrencilerin kariyer gelişimi üzerinde etkisinin olmadığını göstermektedir. Şekerli (2016) de ortaokul öğrencilerinin kariyer kararı verme güçlüğü düzeylerinin, anne eğitim durumuna göre farklılık göstermediğini belirtmiştir.

Elde edilen bulgular annenin eğitim seviyesinin yükselmesinin çocukların kariyer gelişimine ilişkin yaşantılarını ve deneyimlerini zengileştiremede rol oynayabileceğini, bu yolla çocukların kariyer gelişim düzeylerini arttırabileceğini ortaya koymaktadır. Annenin eğitim düzeyinin çocukların kariyer gelişimiyle ilişki olduğuna yönelik araştırma sonuçlarıyla (Bacanlı ve Sürücü, 2011; Can ve Taylı, 2014) paralel olan sonuçlara ulaşılmıştır.

Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Gelişim Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Baba eğitim düzeyine göre ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Levene testi ile varyansların homojenliği test edilmiş ve homojen olduğu görülmüştür ($p>.05$). Baba eğitim düzeyi değişkenine dair betimsel istatistikler Tablo 19'da, varyans analizi sonuçları ise Tablo 20'de sunulmuştur.

Tablo 19

Baba Eğitim Düzeyine Göre Kariyer Gelişimine İlişkin Betimsel İstatistikler

Eğitim Düzeyi	N	$\bar{X}$	Ss
Hiçbir okul mezunu değil.	34	30.38	4.55
İlkokul	216	29.61	4.86
Ortaokul	196	30.33	4.81
Lise	171	30.45	5.26
Yükseköğrenim	50	32.12	4.96

Tablo 19’da görüldüğü üzere babası hiçbir okul düzeyinde mezun olmamış öğrencilerin kariyer gelişimi puan ortalaması 30.38, babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin kariyer gelişimi puan ortalaması 29.61, babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin kariyer gelişimi puan ortalaması 30.33, babası lise mezunu olan öğrencilerin kariyer gelişimi puan ortalaması 30.45, babası yükseköğrenim mezunu olan öğrencilerin kariyer gelişimi puan ortalaması 32.12’dir.

Tablo 20

Kariyer Gelişim Düzeyinin Baba Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	272.123	4	68.031	2.779	.026	Yükseköğrenim>İlkokul
Gruplariçi	16208.839	662	24.485			
Toplam	16480.963	666				

Tablo 20’ye bakıldığında ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerinin baba eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiği görülmüştür [$F(4,662)= 2.779$; $p<.05$]. Farklılığın hangi gruptan kaynakladığını belirlemek amacıyla Scheffe testi yapılmıştır. Analizden elde edilen bulgulara göre anlamlı fark ilkokul mezunu babalarla, yükseköğrenim mezunu babalar arasındadır. Babası ilkokul düzeyinde öğrenim görmüş öğrencilerin kariyer gelişimi puan ortalaması ($\bar{X}=29.61$) babası yükseköğrenim düzeyinde öğrenim görmüş öğrencilerin kariyer gelişimi puan ortalamasından ($\bar{X}=32.12$) anlamlı olarak düşüktür.

Araştırmanın bulgularına göre baba eğitim düzeyi ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimi üzerinde etkili bir faktördür. Araştırmanın bulgularına benzer şekilde Can ve Taylı (2014) öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerinin baba eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Babası yükseköğrenim düzeyinde eğitim görmüş öğrencilerin kariyer gelişim düzeyleri; babası ilköğretim veya lise düzeyinde öğrenim görmüş öğrencilerin kariyer gelişim düzeyinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Kariyer gelişimiyle ilişkili kavramlardan biri olan mesleki olgunluk kavramı baba eğitim düzeyi ile ilişkisi incelenen kavramlardan biridir. Otrar (1997) lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin babalarının eğitim düzeylerine göre farklılaştığını belirlemiştir.

Mevcut araştırmanın bulgularından farklı olarak Şavluk (2019) ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerinin babanın eğitim düzeyinden anlamlı olarak

etkilenmediğini belirtmiştir. Şekerli (2016) de ortaokul öğrencilerinin kariyer kararı verme güçlüğü düzeylerinin, baba eğitim düzeyine göre farklılık göstermediğini belirlemiştir.

Anne eğitim düzeyine ilişkin araştırma bulgularına benzer şekilde öğrencilerin kariyer gelişim düzeyleri baba eğitim düzeyinden etkilenmektedir. Mevcut araştırma bulgularına göre baba eğitim düzeyinin yüksek olması öğrencilerin kariyer gelişimlerini olumlu yönde etkilemektedir. Baba eğitim düzeyinin yüksek olması çocuklara sunulan kariyer yaşantıları açısından fark oluşturabilmektedir. Anne ve babaların eğitim düzeyleri yükseldikçe çocuklarının kariyer gelişim görevlerinin bilincinde olmaları, bu görevleri gerçekleştirirken çocuklarına rol model olmaları beklenmektedir. Bu perspektiften değerlendirildiğinde bulgular, bu beklentilerle tutarlı gözükmemektedir.

Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Gelişim Düzeylerinin Doğum Sırasına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerinin doğum sırasına göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymak amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Levene testi ile varyansların homojenliği test edilmiştir ve homojen olduğu görülmüştür ($p>.05$). Doğum sırası değişkenine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 21’de ve varyans analizi sonuçları ise Tablo 22’de yer almaktadır.

Tablo 21

Doğum Sırasına Göre Kariyer Gelişimine İlişkin Betimsel İstatistikler

Doğum Sırası	N	$\bar{X}$	Ss
En büyük çocuk	218	30.66	4.93
Ortanca çocuk	217	29.76	4.73
En küçük çocuk	202	30.27	5.28
Tek çocuk	30	31.03	4.61

Tablo 21’de sunulan analiz sonuçlarına göre en büyük kardeş olan öğrencilerin kariyer gelişimi puan ortalamasının 30.66, ortanca kardeş olan öğrencilerin puan ortalamasının 29.76, en küçük çocuk olan öğrencilerin puan ortalamasının 30.27, tek çocuk olan öğrencilerin puan ortalamasının ise 31,03 olduğu görülmüştür.

Tablo 22

Kariyer Gelişim Düzeyinin Doğum Sırasına Göre İncelenmesine İlişkin ANOVA Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	107.101	3	35.700	1.446	.228	
Gruplarıçi	16373.862	663	24.697			
Toplam	16480.963	666				

Tablo 22 incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerinin doğum sırasına göre farklılık göstermediği görülmüştür [$F(3,663)= 1.446; p>.05$]. Adler, bireylerin dünyayı farklı doğum sıralarından yola çıkarak deneyimlendiklerinde yaşamı farklı şekilde yorumladıklarını ileri sürmüştür (Magruder, 2012). Psikolojik doğum sırasına ilişkin literatür dört doğum sırası pozisyonunu özetlemektedir: ilk çocuk, ortanca çocuk, en küçük çocuk ve tek çocuk (White, Campbell, Stewart ve Davies, 1997). Mevcut araştırmada bu bilgidan yola çıkarak öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerinin doğum sırasına göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeyleri doğum sırasına göre farklılık göstermemektedir. Araştırmanın sonuçlarına benzer şekilde Şavluk(2019) öğrencilerin doğum sırası ilk doğma, ikinci doğma ve üçüncü veya daha sonra doğma olarak gruplandırmıştır. Araştırmadan elde ettiği bulgulara göre, ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeyleri doğum sırasına göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Magruder(2012) da çalışmasında üniversite öğrencilerinin kariyer uyumluluğu düzeylerinin psikolojik doğum sıralarına göre farklılaşmadığını belirtmiştir.

Leong, Hartung, Goh ve Gaylor (2001) tıp öğrencileri ve üniversite öğrencilerinden oluşan bir örnekleme mesleki ilgi ve değerlerin doğum sırasına göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre farklı doğum sırasına sahip kişilerin mesleki ilgi ve değerleri de farklılaşmaktadır. Doğum sırasının, bir çocuğun kariyer seçimini şekillendirmede önemli bir rol oynayabileceğine ilişkin görüşler (Collins, 2006) mevcut olsa da literatürdeki araştırma sonuçları bu konuda fikir birliği oluşturmamaktadır.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen sonuçlara ve bu sonuçlara ilişkin önerilere yer verilecektir.

Sonuçlar

Bu araştırmada, ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerini ölçmek amacıyla Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişim Ölçeği geliştirilmiş, ayrıca öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerini yordamada umudun, yılmazlığın ve kariyere ilişkin ebeveyn desteğinin rolü belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilere ilişkin betimsel istatistikler, gruplar arası farklılıklar ve değişkenler arası ilişkiler incelenmiştir. Bu işlemlerin ardından aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Araştırmada geliştirilen Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişimi Ölçeğinin, tek boyutlu geçerli ve güvenilir sonuçlar veren bir ölçme aracı olduğu ortaya konulmuştur.
2. Umut, yılmazlık ve kariyere ilişkin ebeveyn desteği birlikte ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerini anlamlı şekilde yordamaktadır. En güçlü yordayıcı umut iken en zayıf yordayıcı yılmazlık olmuştur.
3. Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerinin demografik özellikleri göre ele alındığı sonuçlar şu şekildedir:
 - a) Kızların kariyer gelişim düzeyleri erkeklerden anlamlı olarak daha yüksektir.
 - b) 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişim düzeyleri farklılaşmamaktadır.
 - c) Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeyleri anne ve baba eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır.
 - d) Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeyleri doğum sırasına göre farklılaşmamaktadır.

Öneriler

Bu bölümde önce araştırmacılara ve uygulayıcılara yönelik bazı önerilere yer verilmiştir.

Araştırmacılara Öneriler

1. Araştırma süresince pek çok defa ortaokul öğrencilerinden veri toplanmıştır. Ortaokul yılları 5. 6. 7. ve 8. Sınıf düzeylerini kapsamaktadır. Sınıf ortamında veri toplama sürecinde katılımcıların isteksiz davranması ve ölçme aracını doğru bir şekilde doldurmaması karşılaşılabilen sorunlardandır. Özellikle ölçeklerdeki madde sayıları arttıkça bu yaş grubundaki öğrenciler motive olmada ciddi zorluk yaşayabilmektedir. Bu noktada bu yaş grubundaki öğrenciler için ölçme araçları geliştirirken veri toplama sürecinde sağlıklı bilgi edinilebilmesi için madde sayısını göz önünde bulundurmak önemli olacaktır.
2. Araştırmada ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin yordayıcılarından birinin yılmazlık olduğu görülmüştür. Yılmazlık ve kariyere ilişkin kavramları birlikte alan çalışma sayısının az olduğu bilinmektedir. Buradan hareketle özellikle çocuklarda ve ergenlerde yılmazlık ve kariyer gelişimi arasındaki ilişkinin ve aracı değişkenlerin ortaya konulacağı araştırmalar yürütülebilir.
3. Araştırmanın en keyifli yanlarından biri öğrencilerin ölçekleri doldururken araştırmacıyla iletişime geçme ihtiyacı hissettiği kısımlar olmuştur. Bu çalışma ortaokul öğrencilerin kariyer gelişimini ve ilişkili faktörleri nicel araştırma yöntemiyle ortaya koymuştur. Fakat ölçeklerdeki küçük notlar öğrencilerle yapılacak görüşmelerle nitel bir araştırma yöntemiyle kariyer gelişimini ortaya koymanın da önemli olduğunu düşündürmüştür. Buradan hareketle araştırmacılar çocuk ve ergenlerde kariyer gelişimini ortaya koyarken nitel yöntemlere dayalı araştırmalar yürütebilir.
4. Mevcut araştırmada ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeyleri demografik değişkenlerden olan cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve doğum sırasına göre incelenmiştir. İlgili demografik değişkenlere ek olarak algılanan sosyoekonomik düzey ve algılanan akademik başarıya göre de incelenebilir.

5. Gelecekte yapılacak olan çalışmalarda aynı değişkenler, ilkokul öğrencileriyle çalışılarak araştırma bulguları test edilebilir.

Uygulayıcılara Öneriler

1. Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerinin; yılmazlık düzeyiyle ilişkili olmasından hareketle, okul psikolojik danışmanları öğrencilerin yılmazlık kapasitelerini geliştirmek için psikoeğitim çalışmaları yapabilirler. Öğrencilerin yılmazlık kapasitelerinin arttırılmasına yönelik veli eğitimleri de düzenlenebilir.
2. Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerinin; umut düzeyiyle ilişkili olmasından hareketle, okul psikolojik danışmanları öğrencilerin umut düzeylerini arttırmak için psikoeğitim çalışmaları yapabilirler.
3. Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerinin; kariyere ilişkin ebeveyn desteğiyle ilişkili olmasından hareketle, okul psikolojik danışmanları velilere yönelik kariyer gelişimi psikoğitim programı düzenleyebilirler.
4. Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin; yılmazlık, umut ve kariyere ilişkin ebeveyn desteği tarafından yordandığının ortaya konulması gelecekte gerçekleştirilecek araştırmalar için referans kaynağı olabilir. Ortaokul öğrencilerine yönelik kariyer danışmanlığı temelli müdahalelerde umudun ve yılmazlığın iyileştirici gücü ve kariyere ilişkin ebeveyn desteğine yer verilebilir.

KAYNAKLAR

- Akalın, Ö. (2006). *Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Mesleki Algıları ile Geleceğe Yönelik Umut Düzeylerinin Karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Akbalık, G. (1991). *Ortaokul III.Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Akbaş, U., Karabay, E., Yıldırım-Seheryeli, M., Ayaz, A., ve Demir, Ö. O. (2019). Türkiye Ölçme Araçları Dizininde Yer Alan Açımlayıcı Faktör Analizi Çalışmalarının Paralel Analiz Sonuçları ile Karşılaştırılması. *Journal of Theoretical Educational Science*, 12(3), 1095-1123. doi:<https://doi.org/10.30831/akukeg.453786>
- Akbulut-Kılıçoğlu ve Demir(2023). Türk Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Meslekî Olgunluk ve Umutsuzluk. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 13(1), 163-179. doi: 10.23863/kalem.2022.240
- Aksoy, A. B., Kahraman, Ö.G., ve Kılıç, Ş. (2008). Ergenlerin Algıladıkları Ebeveyn İzleme ve Destek Davranışları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 1-14. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/92324>
- Alexander, E. S., & Onwuegbuzie, A. J. (2007). Academic procrastination and the role of hope as a coping strategy. *Personality and Individual Differences*, 42(7), 1301–1310. doi: 10.1016/j.paid.2006.10.008
- Alliman-Brissett, A. E., Turner, S. L., & Skovholt, T. M. (2004). Parent support and African American adolescents' career self-efficacy. *Professional School Counseling*, 124-132. Retrieved from: <https://www.jstor.org/stable/42732554>
- Altun Çoğalan, D. (2019). *Lise Öğrencilerinin Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi ve Algılanan Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ordu Üniversitesi, Ordu, Türkiye.
- Altuntaş, S., Atılı, A., ve Kış, A. (2016). Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeylerinin Cinsiyetlerine Göre Meta Analizi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (31), 88-106. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/227566>
- Anureet & Kaur, S. (2022). Impact of parental encouragement on career decision-making and self-concept of adolescents. *Journal of Emerging Technologies and Innovative Research (JETIR)*, 9(5). Retrieved from: <https://www.jetir.org/papers/JETIR2205600.pdf>
- Arslan, Ü. (2021). Relation between career decidedness and subjective wellbeing in university students: Does hope mediate the link?. *Participatory Educational Research*, 9(2), 103-117. doi: <https://doi.org/10.17275/per.22.31.9.2>

- Atik, G., ve Kemer, G. (2009). Çocuklarda Umut Ölçeğinin Psikometrik Özellikleri: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *İlköğretim Online*, 8(2), 379-390. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/90862>
- Auger, R. W., Blackhurst, A. E., & Wahl, K. H. (2005). The development of elementary-aged children's career aspirations and expectations. *Professional School Counseling*, 8, 322–329. Retrieved from: <https://www.jstor.org/stable/42732626>
- Averill, J. R., Catlin, G., & Chon, K. K. (1990). *Rules of hope*. Springer Science & Business Media.
- Babarović, T., Dević, I., ve Blažev, M. (2020). The effects of middle-school career intervention on students' career readiness. *International journal for educational and vocational guidance*, 20, 429-450. Retrieved from: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10775-019-09411-5>
- Babits, M. (2001). The phoenix juncture: Exploring the dimension of hope in psychotherapy. *Clinical Social Work Journal*, 29(4), 341-350. doi: 10.1023/A:1012263129391
- Bacanlı, F., Özer, A. ve Sürücü, M. (2006) *Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeğinin Faktör Yapısı ve Güvenirliği*. 9. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi.
- Bacanli, F., ve Sürücü, M. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Kariyer Gelişimleri ile Ebeveynine Bağlanmaları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 679-700. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/256196>
- Bakır V. (2018). *Çocukların Kariyer Gelişiminde Ebeveyn Desteği ve Sosyo-Demografik Özelliklerin Rolü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, Türkiye.
- Bakır, V., ve Büyükgöze-Kavas, A. (2021). Çocukların Kariyer Gelişiminde Ebeveyn Desteği ve Sosyo-Demografik Özelliklerin Rolü. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (51), 119-136. doi: <https://doi.org/10.53444/deubefd.780311>
- Balcı, A. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem A.
- Balçın, M. D. ve Yavuz Topaloğlu, M. (2018). Gelecekte Seçmek İstedikleri Mesleklere İlişkin Öğrenci Görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1331-1359. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/554899>
- Baltacı, H. Ş., & Karataş, Z. (2014). Validity and reliability of the resilience scale for early adolescents. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 131, 458-464. doi: 10.1016/j.sbspro.2014.04.148
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V., & Pastorelli, C. (2001). Self-efficacy beliefs as shapers of children's aspirations and career trajectories. *Child development*, 72(1), 187-206. Retrieved from: <https://www.jstor.org/stable/1132479>

- Barnes, P. E. (2001). Student career development in grade 9 and grade 12: Can growth be assumed? *Annual Conference of The American Educational Research Association*, 1-25.
- Barto, H., Lambert, S., & Brott, P. (2015). Career adaptability, resiliency and perceived obstacles to career development of adolescent mothers. *The Professional Counselor*, 5(1), 53-66. doi: 10.15241/hb.5.1.53
- Beale, A. V. (2000). Elementary school career awareness: A visit to a hospital. *Journal of Career Development*, 27(1), 65-72. doi: <https://doi.org/10.1177/089484530002700105>
- Bergin, L., & Walsh, S. (2005). The role of hope in psychotherapy with older adults. *Aging & Mental Health*, 9(1), 7-15. doi: 10.1080/13607860412331323809
- Betz, N. E., Hammond, M. S., & Multon, K. D. (2005). Reliability and validity of five-level response continua for the career decision self-efficacy scale. *Journal of Career Assessment*, 13(2), 131-149.
- Biańska-Pikul, M., Szpak, M., Zubek, J., Bosacki, S., & Kołodziejczyk, A. (2020). The psychological self and advanced theory of mind in adolescence. *Self and identity*, 19(1), 85-104. doi: <https://doi.org/10.1080/15298868.2018.1538900>
- Blanchard, C. A., & Lichtenberg, J. W. (2003). Compromise in career decision making: A test of Gottfredson's theory. *Journal of Vocational Behavior*, 62(2), 250-271. doi: [https://doi.org/10.1016/S0001-8791\(02\)00026-X](https://doi.org/10.1016/S0001-8791(02)00026-X)
- Block, J., & Kremen, A. M. (1996). IQ and ego-resiliency: conceptual and empirical connections and separateness. *Journal of personality and social psychology*, 70(2), 349. doi: 10.1037//0022-3514.70.2.349
- Blustein, D. L., Prezioso, M. S. & Schultheiss, D. P. (1995). Attachment theory and career development – Current status and future directions. *Counseling Psychologist*, 23(3), 416-432. doi: 10.1177/0011000095233002
- Bonanno, G. A. (2005). Resilience in the face of potential trauma. *Current directions in psychological science*, 14(3), 135-138. doi: <https://doi.org/10.1111/j.0963-7214.2005.00347.x>
- Bonanno, G. A., Moskowitz, J. T., Papa, A., & Folkman, S. (2005). Resilience to loss in bereaved spouses, bereaved parents, and bereaved gay men. *Journal of personality and social psychology*, 88(5), 827. doi: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.88.5.827>
- Bozgeyikli, H., Bacanlı, F., ve Doğan, H. (2009). İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Karar Verme Yetkinliklerinin Yordayıcılarının İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 125-136.
- Bozgeyikli, H., Doğan, H. ve Işıklar, A. (2010). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(28), 133-149.

- Brook, J. S., Whiteman, M., Peisach, E., & Deutsch, M. (1974). Aspiration levels of and for children: Age, sex, race, and socioeconomic correlates. *The Journal of Genetic Psychology*, 124(1), 3. doi: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1080/00221325.1974.10532698>
- Brown, D. (Ed.). (2002). *Career choice and development*. John Wiley & Sons.
- Brown, T. A. (2015). *Confirmatory Factor Analysis For Applied Research* (2nd Edition). New York: Guilford Press.
- Büyükgoze-Kavas, A. (2014). Validation of the Career Adapt-Abilities Scale-Turkish form and its relation to hope and optimism. *Australian Journal of Career Development*, 23(3), 125-132. doi: <http://dx.doi.org/10.1177/1038416214531931>
- Büyükgoze-Kavas, A. (2016). Predicting career adaptability from positive psychological traits. *The Career Development Quarterly*, 64(2), 114-125. doi: <https://doi.org/10.1002/cdq.12045>
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör analizi: Temel kavramlar ve ölçek geliştirmede kullanımı. *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*, 32(32), 470-483.
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Can, A. (2012). *Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Gelişimlerinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla, Türkiye.
- Can, A., ve Taylı, A. (2014). Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 321-346.
- Carvalho, R. G., Pocinho, M., & Fernandes, D. (2018). Fostering career awareness in elementary schools: Evaluation of an intervention proposal. *The Spanish Journal of Psychology*, 21. doi: <https://doi.org/10.1017/sjp.2018.16>
- Charokopaki, A., Kaliris, A., & Aik, A. (2019). Resilience and Career Decision Making Self-Efficacy among Greek Neets. *Career Guidance For Inclusive Society*, 208-228. Retrieved from: https://iaevgconference2019.sk/wp-content/uploads/2020/03/IAEVG-Conference-Proceedings-2019_FINAL.pdf
- Choi, Y., Kim, J., & Kim, S. (2015). Career development and school success in adolescents: The role of career interventions. *The Career Development Quarterly*, 63(2), 171-186. doi: <https://doi.org/10.1002/cdq.12012>
- Cırcır, O., Gönültaş, O., Uzun, K., & Tagay, O. (2023). The predictive role of hope, self-efficacy and self-esteem on adolescents' career anxiety. *Cukurova University Faculty of Education Journal*, 52(2), 644-666. doi: 10.14812/cuefd.1291825
- Collins, C. (2006) *The relationship between birth order and personality and career choices* (Unpublished Master Thesis). Retrieved from: http://digitalcommons.providence.edu/socialwrk_students/1991

- Conoley, C. W., & Conoley, J. C. (2017). *Positive psychology and family therapy: Creative techniques and practical tools for guiding change and enhancing growth*. John Wiley & Sons.
- Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., Yıldırım, E., ve Altunışık, R. (2012). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı*. Sakarya Yayıncılık.
- Çelik, F. N. (2018). *Ortaokul öğrencilerinde kariyer gelişiminin bazı değişkenlere göre incelenmesi: Ankara Gölbaşı örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ufuk Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Davis, B. (2005). Mediators of the relationship between hope and well-being in older adults. *Clinical nursing research*, 14(3), 253-272. doi: <https://doi.org/10.1177/1054773805275520>
- Deniz, K. Z. (2020). *Herkes için istatistikolay*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Diemer, M. A., ve Blustein, D. L. (2007). Vocational hope and vocational identity: Urban adolescents' career development. *Journal of Career Assessment*, 15(1), 98-118. doi: <https://doi.org/10.1177/1069072706294528>
- Diener, E., Sandvik, E., Pavot, W., ve Gallagher, D. (1991). Response artifacts in the measurement of subjective well-being. *Social Indicators Research*, 24, 35-56. Retrieved from: <https://www.jstor.org/stable/27520862>
- Dietrich, J., ve Kracke, B. (2009). Career-specific parental behaviors in adolescents' development. *Journal of Vocational Behavior*, 75(2), 109-119. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.03.005>
- Dixson, D. D., Worrell, F. C., & Mello, Z. (2017). Profiles of hope: How clusters of hope relate to school variables. *Learning and Individual Differences*, 59, 55-64. doi: <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2017.08.011>
- Dodd, V., Hanson, J., & Hooley, T. (2021). Increasing students' career readiness through career guidance: measuring the impact with a validated measure. *British Journal of Guidance & Counselling*, 50(2), 260-272. doi: <https://doi.org/10.1080/03069885.2021.1937515>
- Donaghey, M. V. (2013). *Resilience among middle school students* (Doctoral dissertation). University of North Texas, USA.
- Duru, H., & Gültekin, F. (2023). Parental support, perfectionism and career development: A model test for middle school students. *The Career Development Quarterly*, 71(3), 175-188. doi: <https://doi.org/10.1002/cdq.12332>
- Earvolino-Ramirez, M. (2007). Resilience: A concept analysis. *Nursing forum*, 42(2), 73-82.
- Ebersöhn, L. (2010). Resilience and career counseling: Describing the utility of quadrant mapping. *Journal of Psychology in Africa*, 20(3), 385-393. doi: <https://doi.org/10.1080/14330237.2010.10820390>

- Edey, W., & Jevne, R. F. (2007). Hope, illness, and counselling practice: Making hope visible. *Canadian Journal of Counselling*, 37(1), 44-51. Retrieved from: <https://cjc-rcc.ucalgary.ca/article/view/58704>
- Engle, P. L., Castle, S., & Menon, P. (1996). Child development: Vulnerability and resilience. *Social science & medicine*, 43(5), 621-635. doi: 10.1016/0277-9536(96)00110-4
- Erhan, T., Karagöz, Ş., ve Uzunbacak, H. H. (2021). Kariyer Kararlılığın Psikolojik İyi Oluş Üzerine Etkisinde Psikolojik Sağlamlığın Aracılık Rolü. *Journal Of Management And Economics Research*, 19(4), 171-198. doi: <https://doi.org/10.11611/yead.994529>
- Erkuş, A. (2016). Ölçek Geliştirme ve Uyarlama Çalışmalarındaki Sorunlar ile Yazım ve Değerlendirilmesi. *Pegem Atf İndeksi*, 1211-1224.
- Eryılmaz, A., ve Mutlu, T. (2017). Yaşam Boyu Gelişim Yaklaşımı Perspektifinden Kariyer Gelişimi ve Ruh Sağlığı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9(2), 227-249. doi: <https://doi.org/10.18863/pgy.281802>
- Fadale, L. M. (1973). Assessment of Career Awareness of Elementary School Children. *Journal of Career Development*, 1(4), 80–86. doi:10.1177/089484537300100408
- Field, A. (2009) *Discovering Statistics Using SPSS. 3rd Edition*, Sage Publications Ltd., London.
- Fisher, T. A., & Griggs, M. B. (1995). Factors that influence the career development of african-american and latino youth. *Journal of Vocational Education Research*, 20(2), 57-74.
- Folkman, S. (2010). Stress, coping and hope. *Psycho-Oncology*, (19), 901–908. doi: <https://doi.org/10.1002/pon.1836>
- Fusco, L., Sica, L. S., Boiano, A., Esposito, S., & Aleni Sestito, L. (2018). Future orientation, resilience and vocational identity in southern Italian adolescents. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 19(1), 63-83. doi: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s10775-018-9369-2>
- Gable, S. L., & Haidt, J. (2005). What (and why) is positive psychology?. *Review of general psychology*, 9(2), 103-110.
- Garnezy, N. (1991). Resiliency and vulnerability to adverse developmental outcomes associated with poverty. *American behavioral scientist*, 34(4), 416-430. doi: <https://doi.org/10.1177/0002764291034004003>
- Gelibolu, S. (2022). *Yetişkinlerin Kariyer Uyumunu Paradigma Değişimi Bağlamında Kişisel ve Kültürel Değişkenlerle İnceleyen Bir Model Sınaması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Gillham, J. E., & Seligman, M. E. (1999). Footsteps on the road to a positive psychology. *Behaviour research and therapy*, 37(1). doi: [https://doi.org/10.1016/s0005-7967\(99\)00055-8](https://doi.org/10.1016/s0005-7967(99)00055-8)

- Gillies, R. M., McMahon, M. L., & Carroll, J. (1998). Evaluating a career education intervention in the upper elementary school. *Journal of Career Development*, 24(4), 267-287. doi: <https://doi.org/10.1177/089484539802400401>
- Ginevra, M. C., Nota, L., & Ferrari, L. (2015). Parental support in adolescents' career development: Parents' and children's perceptions. *The Career Development Quarterly*, 63(1), 2-15. doi: <http://dx.doi.org/10.1002/j.2161-0045.2015.00091.x>
- Gizir, C. (2007). Psikolojik Sağlamlık, Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler Üzerine Bir Derleme Çalışması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 3(28), 113-128.
- Gottfredson, L. S. (1981). Circumscription and compromise: A developmental theory of occupational aspirations. *Journal of Counseling psychology*, 28(6), 545. doi: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-0167.28.6.545>
- Gottfredson, L. S. (1996). Gottfredson's theory of circumscription and compromise. *Career choice and development*, 179-232.
- Gottfredson, L. S. (2002). Gottfredson's theory of circumscription, compromise, and self-creation. D. Brown (Ed.) içinde, *Career choice and development* (4. ed., ss. 85-148). New York: Wiley.
- Gottschalk, L. A. (1974). A hope scale applicable to verbal samples. *Archives of General Psychiatry*, 30(6), 779-785. doi: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1001/archpsyc.1974.01760120041007>
- Gök, Ü. (2018). *Kariyer Karar Verme Programının 8. Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Karar Verme Güçlükleri ve Mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep, Türkiye.
- Günel, E., ve Çakar, F. S. (2020). Ergenlerde Yılmazlık ile Akran İlişkisi ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki. *Pearson Journal*, 5(8), 53-63.
- Güneş, A., ve Bacanlı, F. (2020). Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği'nin Türk Ortaokul Öğrencilerine Uyarlanması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18(2), 733-756.
- Güngör, D. (2016). Psikolojide Ölçme Araçlarının Geliştirilmesi ve Uyarlanması Kılavuzu. *Türk psikoloji yazıları*, 19(38), 104-112.
- Haggard Jr, K. D. (2016). *Resilience development and its impact on the overall success of at-risk middle school students* (Unpublished Doctoral Thesis). Trevecca Nazarene University, USA.
- Hartung, P. J. (2015). *The career construction interview*. In M. McMahon & M. Watson (Eds.), *Career assessment* (pp. 115-121). Brill Sense.
- Hartung, P. J., Porfeli, E. J., & Vondracek, F. W. (2005). Child vocational development: A review and reconsideration. *Journal of Vocational Behavior*, 66, 385-419. doi:10.1016/j.jvb.2004.05.006.

- Hartung, P. J., Porfeli, E. J., & Vondracek, F. W. (2008). Career adaptability in childhood. *The Career Development Quarterly*, 57(1), 63-74. doi: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/j.2161-0045.2008.tb00166.x>
- Harvey, M. R. (2007). Towards an ecological understanding of resilience in trauma survivors: Implications for theory, research, and practice. In M. R. Harvey & P. Tummala-Narra (Eds.), *Sources and expression of resilience in trauma survivors: Ecological theory, multicultural perspectives*. Birmingham, NY: Haworth. doi:10.1300/J146v14n01_02
- Healy, C. C., Mitchell, J. M., & Mourton, D. L. (1987). Age and grade differences in career development among community college students. *The Review of Higher Education*, 10(3), 247-258. doi: <https://doi.org/10.1353/rhe.1987.0021>
- Helwig, A. A. (2008). From childhood to adulthood: A 15-year longitudinal career development study. *The Career Development Quarterly*, 57(1), 38-50. doi: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/j.2161-0045.2008.tb00164.x>
- Heppner, P. P., Kivlighan, D. M. & Wampold, B. E. (2008). *Research design in counseling*. Pacific Grove, CA: Brooks.
- Herr, E. & Cramer, S. H. (1996). *Career guidance and counseling through the life span: Systematic approaches* (5th ed.), New York: Harper Collins.
- Hirschi, A. (2010). Positive adolescent career development: The role of intrinsic and extrinsic work values. *The career development quarterly*, 58(3), 276-287. doi: <http://dx.doi.org/10.1002/j.2161-0045.2010.tb00193.x>
- Hirschi, A. (2014). Hope as a resource for self-directed career management: Investigating mediating effects on proactive career behaviors and life and job satisfaction. *Journal of Happiness Studies*, 15, 1495-1512. doi: <http://dx.doi.org/10.1007/s10902-013-9488-x>
- Hirschi, A., Abessolo, M., ve Froidevaux, A. (2015). Hope as a resource for career exploration: Examining incremental and cross-lagged effects. *Journal of Vocational Behavior*, 86, 38-47. doi: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.jvb.2014.10.006>
- Howard, K. A., Ferrari, L., Nota, L., Solberg, V. S. H., & Soresi, S. (2009). The relation of cultural context and social relationships to career development in middle school. *Journal of vocational behavior*, 75(2), 100-108. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.06.013>
- Hoy, W. K., & Tarter, C. J. (2011). Positive psychology and educational administration: An optimistic research agenda. *Educational Administration Quarterly*, 47(3), 427-445. doi: <https://doi.org/10.1177/0013161X10396930>
- Inamdar, K. V. (2009). *Factors that inspire preadolescent students to pursue college and career plans* (Unpublished Dissertation). Pepperdine University, USA. Retrieved from: <https://digitalcommons.pepperdine.edu/etd/40/>
- Işık, E. (2014). Çocuk Kariyer Gelişimi ile Yaşam Doyumu ve Durumluk Kaygı arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *İlkogretim Online*, 13(2).

- Işık, Ş. (2016). Türkiye’de Kendini Toparlama Gücü Konusunda Yapılmış Araştırmaların İncelenmesi. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 6(45), 65-76.
- Işıklar, A., ve Bozgeyikli, H. (2010). İlköğretim Öğrencilerinin Kariyer Gelişimlerinin Demografik Faktörler Açısından İncelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (19), 10-29.
- Johnson, L. S. (2000). The relevance of school to career: A study in student awareness. *Journal of Career Development*, 26, 263-276. doi: <https://doi.org/10.1177/089484530002600403>
- Juntunen, C. L., & Wettersten, K. B. (2006). Work hope: Development and initial validation of a measure. *Journal of counseling psychology*, 53(1), 94. doi: <https://doi.org/10.1037/0022-0167.53.1.94>
- Kağıtçıbaşı, C. (1984). *Socialization in traditional society: A challenge to psychology*. *International Journal of Psychology*, 19(1-4), 145–157.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel Psikoloji: Kültür Bağlamında İnsan ve Aile*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Karalar, M. (2023) *Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Gelişimini Destekleyici Çevrimiçi Karar Verme Becerileri Programının Web Tabanlıolarak Etkililiğinin Sınanması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, Türkiye.
- Karaman, H., Atar, B. ve Aktan, D. Ç. (2017). Açımlayıcı Faktör Analizinde Kullanılan Faktör Çıkartma Yöntemlerinin Karşılaştırılması. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(3), 1173-1193.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Keller, B. K., & Whiston, S. C. (2008). The role of parental influences on young adolescents' career development. *Journal of career assessment*, 16(2), 198-217. doi: <https://doi.org/10.1177/1069072707313206>
- Kemer, G. ve Atik, G. (2005). *Kırsal Kesimde ve Kent Merkezinde Okuyan Lise Öğrencilerinin Umut Düzeylerinin Aileden Algılanan Sosyal Destek Düzeyine Göre Karşılaştırılması*. VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, İstanbul.
- Kenny, M. E., & Medvide, M. B. (2013). Relational influences on career development. *Career development and counseling: Putting theory and research to work*, 329-356.
- Kepir, D. D. (2011). *Üniversite Adaylarında Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar, Mesleki Olgunluk ve Umut Düzeyleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Kırdök, O. (2018). Secondary school students' positive and negative perfectionism as a predictor of career development. *Educational Research and Reviews*, 13(20), 696-703. doi: 10.5897/ERR2018.3594

- Kırıkkanat, B. (2023). The predictors of Turkish youth's career planning: trait emotional intelligence, cognitive flexibility, and resilience. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 23(3), 577-597. doi: <http://dx.doi.org/10.1007/s10775-022-09538-y>
- Kim, H., Carney, J. V., Guo, X., & Prescod, D. J. (2022). The role of developmental assets in childhood career development. *The Career Development Quarterly*, 70(2), 98-109. doi: 10.1002/cdq.12286
- Kline, R. B. (2015). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling (4th ed.)*. New York, New York: The Guilford Press.
- Kniveton, B. H. (2004). The influences and motivations on which students base their choice of career. *Research in education*, 72(1), 47-59. doi: <https://doi.org/10.7227/RIE.72.4>
- Konate, A. D. (2022). *Meslek Lisesi Öğrencilerinin 21. Yy Becerileri ve Umut Düzeylerinin Kariyer Karar Verme Güçlüğü ile İlişkisinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ufuk Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Konuk, M. (2020). *Umut Odaklı Kariyer Gelişimi Modeline Dayalı Psikoeğitim Programının Üniversite Öğrencilerinin Umut ve Kariyer Geleceği Düzeylerine Etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Korkmaz, O., ve Önder, F. C. (2019). Yaşam Amaçları ile Kariyer Uyum Yetenekleri Arasındaki İlişki: Umudun Aracılık Rolünün İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 44(200), 59-76. doi: <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2019.8380>
- Korupp, S. E., Ganzeboom, H. B., & Van Der Lippe, T. (2002). Do mothers matter? A comparison of models of the influence of mothers' and fathers' educational and occupational status on children's educational attainment. *Quality and Quantity*, 36, 17-42. Retrieved from: <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1014393223522>
- Krovetz, M. L. (1999). Resiliency: A key element for supporting youth at-risk. *The Clearing House*, 73(2), 121-123.
- Krumboltz, J. D. (2009). The happenstance learning theory. *Journal of career assessment*, 17(2), 135-154. doi: <https://doi.org/10.1177/1069072708328861>
- Kutlu, A., ve Apaydın, B. (2019). Ortaokul öğrencilerinin algılanan anne baba tutumlarının kariyer gelişimleri ile ilişkisi. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1), 54-72.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı: Kuramlar ve uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kuzgun, Y. (2014). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Larsen, D., Edey, W., & Lemay, L. (2007). Understanding the role of hope in counselling: Exploring the intentional uses of hope. *Counselling Psychology Quarterly*, 20(4), 401-416. doi: <https://doi.org/10.1080/09515070701690036>
- Leary, M. R., Tate, E. B., Adams, C. E., Batts Allen, A., & Hancock, J. (2007). Self-compassion and reactions to unpleasant self-relevant events: the implications of treating oneself kindly. *Journal of personality and social psychology*, 92(5), 887. doi: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.92.5.887>
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (2000). Contextual supports and barriers to career choice: A social cognitive analysis. *Journal of counseling psychology*, 47(1), 36. doi: <https://doi.org/10.1037/0022-0167.47.1.36>
- Leong, F. T., Hardin, E. E., & Gupta, A. (2010). A cultural formulation approach to career assessment and career counseling with Asian American clients. *Journal of Career Development*, 37(1), 465–486. doi: <http://dx.doi.org/10.1177/0894845310363808>
- Leong, F. T., Hartung, P. J., Goh, D., & Gaylor, M. (2001). Appraising birth order in career assessment: Linkages to Holland's and Super's models. *Journal of Career Assessment*, 9(1), 25-39. doi: <http://dx.doi.org/10.1177/106907270100900102>
- Liu, J., McMahon, M., & Watson, M. (2015). Parental influence on child career development in mainland China: A qualitative study. *The Career Development Quarterly*, 63(1), 74-87. doi: <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2015.00096.x>
- Lopez, S. J., Snyder, C. R., & Pedrotti, J. T. (2003). Hope: Many definitions, many measures. In S. J. Lopez & C. R. Snyder (Eds.), *Positive psychological assessment: A handbook of models and measures* (pp. 91–106). American Psychological Association. doi: <https://doi.org/10.1037/10612-006>
- Luthans, F., Luthans, K. W. & Luthans, B. C. (2004). Positive psychological capital: beyond human and social capital. *Business Horizons*, 47(1), 45-50. doi: <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2003.11.007>
- Luthar, S. S., Cicchetti, D., & Becker, B. (2000). The Construct of Resilience: A Critical Evaluation and Guidelines for Future Work. *Child Development*, 71(3), 543–562. doi: 10.1111/1467-8624.00164
- Luzzo, D. A. (1995). Gender differences in college students' career maturity and perceived barriers in career development. *Journal of Counseling & Development*, 73(3), 319-322. doi: <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1995.tb01756.x>
- Magnuson, C. S., & Starr, M. F. (2000). How early is too early to begin life career planning? The importance of the elementary school years. *Journal of Career development*, 27(2), 89-101. doi: <https://doi.org/10.1177/089484530002700203>
- Magruder, J.A. (2012). *Psychological birth order and career adaptability in an at-risk college population* (Unpublished Ph.D. dissertation). Department of Leadership and Counselor Education, University of Mississippi.

- Marques, S. C., & Lopez, S. J. (2018). Promoting Hope in Children. In M. W. Gallagher, & S. J. Lopez (Eds.), *The Oxford handbook of hope*; (pp. 117–132). Oxford University Press.
- Masten A. S. & Garmezy N. (1985). Risk, vulnerability, and protective factors in developmental psychopathology. In Lahey B. B., Kazdin A. E. (Eds.), *Advances in clinical child psychology* (pp. 1–52). New York, NY: Plenum.
- Masten, A. S. (1989). Resilience in Development: Implications of the Study of Successful Adaptation for Developmental Psychopathology. In *The emergence of a discipline* (pp. 261-294). Psychology Press.
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American psychologist*, 56(3), 227. doi: <https://doi.org/10.1037/0003-066X.56.3.227>
- Masten, A. S. (2007). Resilience in developing systems: Progress and promise as the fourth wave rises. *Development and psychopathology*, 19(3), 921-930. doi: 10.1017/S0954579407000442
- Masten, A. S. (2011). Resilience in children threatened by extreme adversity: Frameworks for research, practice, and translational synergy. *Development and psychopathology*, 23(2), 493-506. doi: <https://doi.org/10.1017/S0954579411000198>
- Masten, A. S. (2015). *Ordinary magic: Resilience in development*. Guilford Publications.
- Masten, A. S., & Coatsworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful children. *American psychologist*, 53(2), 205. doi: <https://doi.org/10.1037/0003-066X.53.2.205>
- Masten, A. S., & Gewirtz, A. H. (2006). Resilience in development: The importance of early childhood. In Encyclopedia on early childhood development. Retrieved from: https://www.researchgate.net/profile/Abigail_Gewirtz/publication/252094504_Resilience_in_Development_The_Importance_of_Early_Childhood
- Masten, A. S., & Obradović, J. (2006). Competence and resilience in development. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1094(1), 13-27. doi: 10.1196/annals.1376.003
- Masten, A. S., Best, K. M., ve Garmezy, N. (1990). Resilience and development: Contributions from the study of children who overcome adversity. *Development and psychopathology*, 2(4), 425-444. doi: <https://doi.org/10.1017/S0954579400005812>
- McMahon, M., & Patton, W. (1997). Gender differences in children and adolescents' perceptions of influences on their career development. *The School Counselor*, 44, 368–376. Retrieved from: <https://www.jstor.org/stable/23897870>
- McMahon, M., & Watson, M. (2008). Children's career development: Status quo and future directions. *The Career Development Quarterly*, 57, 4–6. doi: 10.1002/j.2161-0045.2008.tb00161.x

- McMahon, M., Carroll, J., ve Gillies, R. M. (2001). Occupational aspirations of sixth-grade children. *Australian Journal of Career Development*, 10(1), 25-31. doi: <https://doi.org/10.1177/103841620101000107>
- Mercan, N. (2016). Psychological capital research for relations with career adaptability. *PressAcademia Procedia*, 2(1), 434-442. doi: 10.17261/Pressacademia.2016118663
- Miller, J. F., & Powers, M. J. (1988). Development of an instrument to measure hope. *Nursing research*, 37(1), 6-10. doi: <https://doi.org/10.1097/00006199-198801000-00002>
- Millî Eğitim Bakanlığı (2020). Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/08/20200814-2.htm>
- Modeling (2nd Edition)*. NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Mortimer, J. T., Zimmer-Gembeck, M. J., Holmes, M., & Shanahan, M. J. (2002). The process of occupational decision making: Patterns during the transition to adulthood. *Journal of Vocational Behavior*, 61(3), 439-465. doi: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1006/jvbe.2002.1885>
- Muyan Yılık, M. (2017). *A model towards subjective well-being: The roles of dispositional and state hope, cognitive flexibility, and coping strategies* (Unpublished doctoral thesis). Middle East Technical University, Ankara. Türkiye.
- Nasir, R., & Lin, L. S. (2013). The relationship between self-concept and career awareness amongst students. *Asian Social Science*, 9(1), 193. doi: 10.5539/ass.v9n1p193
- Nazir, T. (2020). Pozitif psikoloji ve umut. *Pozitif Psikoloji*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Nazlı, S. (2014). Career development of upper primary school students in Turkey. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 24(1), 49-61. doi: 10.1017/jgc.2013.7
- Niles, S. G. (2011). Career flow: a hope-centered model of career development. *Journal of Employment Counseling*, 48(4), 173-175. doi: <https://doi.org/10.1002/j.2161-1920.2011.tb01107.x>
- Niles, S. G., Yoon, H. J., Baln, E., & Amundson, N. A. (2010). Using a hope-centered model of career development in challenging times. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(34), 101-108. Retrieved from: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/200146>
- Niles, S. G., & Harris-Bowlsbey, J. (2013). *Career development interventions in the 21st century*. Education Review. doi: <https://doi.org/10.14507/er.v0.209>

- Nota, L., Soresi, S., Ferrari, L., & Ginevra, M. C. (2014). Vocational designing and career counseling in Europe: Challenges and new horizons. *European Psychologist*, 19(4), 248–259. doi: <https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000189>
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric Theory*. New York. NY: McGraw-Hill.
- Oliveira, Í. M., Porfeli, E. J., do Céu Taveira, M., & Lee, B. (2020). Children's career expectations and parents' jobs: intergenerational (dis) continuities. *The Career Development Quarterly*, 68(1), 63-77. doi: 10.1002/cdq.12213.
- Onat, G. (2010). *Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Lise Birinci Sınıf Öğrencilerinin Yılmazlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Otrar, M. (1997). *Endüstri Meslek Liseleri ve Çıraklık Eğitim Merkezlerinde Öğrenim Görmekte Olan 16-18 Yaş Grubundaki Öğrencilerin Mesleki Olgunluk Düzeyleri ile Bazı Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Öğülmüş, S. (2001). *Bir Kişilik Özelliği Olarak Yılmazlık*. I. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu: Nedenler ve Önleme Çalışmaları, Ankara.
- Özaydın, S. (2021). *Çocuklarda Kariyer Gelişimini Destekleme Psiko-Eğitim Programının Etkililiğinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye.
- Özkan, A. (2019). *Kariyer Gelişimi Psikoeğitim Programının 5. Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Gelişimi ve Karar Vermelerine Etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Paa, H. K., & McWhirter, E. H. (2000). Perceived influences on high school students' current career expectations. *The Career Development Quarterly*, 49(1), 29–44. doi: <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2000.tb00749.x>
- Pallant, J. (2007). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using the SPSS program (3rd ed.)*. Berkshire: McGraw Hill.
- Palmer, S., & Cochran, L. (1988). Parents as agents of career development. *Journal of Counseling Psychology*, 35(1), 71. doi: <https://doi.org/10.1037/0022-0167.35.1.71>
- Park, J.-H., Rojewski, J. W., & Lee, I. H. (2017). Determinants of adolescents' career development competencies in junior secondary schools of South Korea. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 18(1), 1–25. doi:10.1007/s10775-017-9342-5
- Park, N., Peterson, C., & Seligman, M. E. (2004). Strengths of character and well-being. *Journal of social and Clinical Psychology*, 23(5), 603-619. doi: <https://doi.org/10.1521/jscp.23.5.603.50748>
- Patterson, J. M. (2002). Understanding family resilience. *Journal of clinical psychology*, 58(3), 233-246. doi: <https://doi.org/10.1002/jclp.10019>

- Patton, W. (2017). Career adaptability, employability and resilience for children in the early school years. *Psychology of career adaptability, employability and resilience*, 207-223. doi: 10.1007/978-3-319-66954-0_13
- Patton, W., & Creed, P. A. (2002). The relationship between career maturity and work commitment in a sample of Australian high school students. *Journal of Career Development*, 29(2), 69-85. doi: 10.1023/A:1019981502852
- Patton, W., & McMahon, M. (2006). The systems theory framework of career development and counseling: Connecting theory and practice. *International journal for the advancement of counselling*, 28, 153-166.
- Pedhazur, E. J., & Schmelkin, L. P. (1991). *Measurement, design, and analysis: An integrated approach*. Hillsdale, NJ: Erlbaum
- Perry, J. C., Liu, X., & Pabian, Y. (2010). School engagement as a mediator of academic performance among urban youth: The role of career preparation, parental career support, and teacher support. *The Counseling Psychologist*, 38(2), 269-295. doi: 10.1177/0011000009349272
- Phipps, B. J. (1995). Career dreams of preadolescent students. *Journal of Career Development*, 22(1), 19-32. doi: <https://doi.org/10.1007/BF02247893>
- Pişkin, M. (2011). Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı Kuramdan Uygulamaya. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Kariyer gelişim sürecini etkileyen faktörler*. (ss. 44-77). Ankara: PEGEM Akademi.
- Pişkin, M. (2012). Frank Parsons: Kariyer Danışmanlığının Babası, *Gelişen İnsan Kaynakları Kariyer Gündemi*, 1, 24-29.
- Pişkin, M. (2014). Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığına Adanmış 40 Yıl: Donald Edwin Super, *Gelişen İnsan Kaynakları Kariyer Gündemi*, 4, 43-47.
- Rainey, L. M., & Borders, L. D. (1997). Influential factors in career orientation and career aspiration of early adolescent girls. *Journal of Counseling Psychology*, 44(2), 160. doi: 10.1037//0022-0167.44.2.160
- Robinson, J. L. (2000). Are there implications for prevention research from studies of resilience?. *Child development*, 71(3), 570-572. doi: <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00167>
- Robinson, M. A. (2018). Using multi-item psychometric scales for research and practice in human resource management. *Human Resource Management*, 57(3), 739-750.
- Rutter, M. (1987). Psychosocial resilience and protective mechanisms. *American journal of orthopsychiatry*, 57(3), 316-331. doi: 10.1111/j.1939-0025.1987.tb03541.x
- Rutter, M. (1999). Resilience concepts and findings: Implications for family therapy. *Journal of family therapy*, 21(2), 119-144. doi: <https://doi.org/10.1111/1467-6427.00108>

- Rutter, M. (2013). Annual research review: Resilience—clinical implications. *Journal of child psychology and psychiatry*, 54(4), 474-487. doi:10.1111/j.14697610.2012.02615.x
- Santilli, S., Ginevra, M. C., Sgaramella, T. M., Nota, L., Ferrari, L. & Soresi, S. (2015). Design my future: An instrument to assess future orientation and resilience. *Journal of Career Assessment*, (1), 15. doi: 10.1177/1069072715621524
- Santilli, S., Marcionetti, J., Rochat, S., Rossier, J., & Nota, L. (2017). Career adaptability, hope, optimism, and life satisfaction in Italian and Swiss adolescents. *Journal of Career Development*, 44(1), 62-76. doi: <https://doi.org/10.1177/0894845316633793>
- Santilli, S., Nota, L., & Hartung, P. J. (2019). Efficacy of a group career construction intervention with early adolescent youth. *Journal of Vocational Behavior*, 111, 49-58. doi: 10.1016/j.jvb.2018.06.007
- Sapientza, J. K., & Masten, A. S. (2011). Understanding and promoting resilience in children and youth. *Current Opinion in Psychiatry*, 24(4), 267-273. doi: 10.1097/YCO.0b013e32834776a8
- Sapmaz, H. İ. (2010). *İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Kariyer Gelişimleri İle İlgili ve Yetenekleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Kesitsel Bir Çalışma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Savickas, M. L. (1997). Adolescent career development in social context. *Career Development Quarterly*, 45, 303-389. doi: <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.1997.tb00535.x>
- Savickas, M. L. (2002). *Career construction: A developmental theory of vocational behavior*. D. Brown (Ed.) içinde, *Career choice and development* (4. ed., ss. 149-205). San Francisco: Jossey-Bass.
- Savickas, M. L. (2005). The Theory and Practice of Career Construction. In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (pp. 42-70). John Wiley & Sons, Inc
- Savickas, M. L., Nota, L., Rossier, J., Dauwalder, J. P., Duarte, M. E., Guichard, J., ... & Van Vianen, A. E. (2009). Life designing: A paradigm for career construction in the 21st century. *Journal of vocational behavior*, 75(3), 239-250. doi: 10.1016/j.jvb.2009.04.004
- Schoon, I., & Parsons, S. (2002). Teenage aspirations for future careers and occupational outcomes. *Journal of Vocational Behavior*, 60(2), 262-288. doi: 10.1006/jvbe.2001.1867
- Schreiber, J.B., Nora, A., Stage, F.K., Barlow, E.A. & King, J. (2006). Reporting structural equation modeling and confirmatory factor analysis results: a review. *The Journal Of Educational Research*, 99(6), 323-38. doi: <https://doi.org/10.3200/JOER.99.6.323-338>

- Schulenberg, J. E., Vondracek, F. W., & Crouter, A. C. (1984). The influence of the family on vocational development. *Journal of Marriage and the Family*, 129-143. doi: <https://doi.org/10.2307/351871>
- Schultheiss, D. E. P. (2003). A relational approach to career counseling: Theoretical integration and practical application. *Journal of Counseling & Development*, 81(3), 301-310. doi: <https://doi.org/10.1002/j.1556-6678.2003.tb00257.x>
- Schultheiss, D. E. P., Kress, H. M., Manzi, A. J., & Glasscock, J. M. J. (2001). Relational influences in career development: A qualitative inquiry. *The counseling psychologist*, 29(2), 216-241. doi: 10.1177/0011000001292003
- Schultheiss, D. E., & Stead, G. B. (2004). Childhood career development scale: Scale construction and psychometric properties. *Journal of Career Assessment*, 12(2), 113-134. doi: 0.1177/1069072703257751
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2004). *A Beginner's Guide To Structural Equation*
- Scioli, A. (2020). The psychology of hope: A diagnostic and prescriptive account. *Historical and multidisciplinary perspectives on hope*, 137-163. doi: 10.1007/978-3-030-46489-9_8
- Secer, I., Gülbahçe, A., ve Ateş, B. (2013). Mesleki Grup Rehberlik Etkinliğinin İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Yetkinlik Düzeylerine Etkisi. *Turkish Journal of Education*, 2(1), 29-38. doi: 10.19128/turje.181052
- Seligman, M. E. & Csikszentmihalyi, M. (2000) "Positive Psychology" *American Psychologist*, 55(1), 5-14.
- Seligman, M. E. & Csikszentmihalyi, M. (2014). Positive psychology: An introduction. *Flow and the Foundations of Positive Psychology: The Collected Works of Mihaly Csikszentmihalyi*, 279-298.
- Seligman, M. E. (2002). Positive psychology, positive prevention, and positive therapy. *Handbook of positive psychology*, 2(2002), 3-12, Oxford University Press.
- Sharf, R. S. (2017). *Applying career development theory to counseling*. Brooks/Cole, Cengage Learning.
- Shin, Y. J., & Kelly, K. R. (2015). Resilience and decision-making strategies as predictors of career decision difficulties. *The Career Development Quarterly*, 63(4), 291-305. doi: <https://doi.org/10.1002/cdq.12029>
- Shuster, J. J. P. (2018). Fostering hope and career adaptability in children's career development, *Early Child Development and Care*, 188(4) 452-462, doi: 10.1080/03004430.2017.1385610
- Siyez, D. M. (2011). Gelişimsel yaklaşımlar. *Yayımlandığı Kitap Binnur Yeşilyaprak (Editör), Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı: Kuramdan Uygulamaya (171-217). Ankara: PegemA Yayıncılık.*

- Snyder, C. R. (1994). *The psychology of hope: You can get there from here*. Simon and Schuster.
- Snyder, C. R. (1995). Conceptualizing, measuring, and nurturing hope. *Journal of Counseling & Development*, 73(3), 355-360. doi: <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1995.tb01764.x>
- Snyder, C. R. (2000). The past and possible futures of hope. *Journal of social and clinical psychology*, 19(1), 11-28. doi: <https://doi.org/10.1521/jscp.2000.19.1.11>
- Snyder, C. R. (2002). Hope theory: Rainbows in the mind. *Psychological Inquiry*, 13(4), 249–275. doi: 10.1207/S15327965PLI1304_01
- Snyder, C. R., Hoza, B., Pelham, W. E., Rapoff, M., Ware, L., Danovsky, M., & et al. (1997). The development and validation of the Children's Hope Scale. *Journal of Pediatric Psychology*, 22(3), 399-421. doi: 10.1093/jpepsy/22.3.399
- Snyder, C. R., Irving, L. M., & Anderson, J. R. (1991). Hope and health. *Handbook of social and clinical psychology: The health perspective*, 162, 285-305.
- Snyder, C. R., LaPointe, A. B., Jeffrey Crowson, J., & Early, S. (1998). Preferences of high-and low-hope people for self-referential input. *Cognition & Emotion*, 12(6), 807-823. doi: 10.1080/026999398379448
- Snyder, C. R., Rand, K. L., & Sigmon, D. R. (2002). Hope theory. *Handbook of positive psychology*, 257, 276.
- Snyder, C.R. & Lopez, S.J. (2007). *Positive Psychology: The Scientific and Practical Explorations of Human Strengths*, USA, Sage Publication.
- Solmaz, Y. (2015). *Meslek Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Kariyer Gelişiminde Aile Etkisi: Pendik İlçesi Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Staats, S. (1987). Hope: Expected positive affect in an adult sample. *The Journal of genetic psychology*, 148(3), 357. doi: <https://doi.org/10.1080/00221325.1987.9914565>
- Stead, G. B., & Schultheiss, D. E. P. (2010). Validity of childhood career development scale scores in South Africa. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 10, 73-88. doi: 10.1007/s10775-010-9175-y
- Steinhardt, M., & Dolbier, C. (2008). Evaluation of a resilience intervention to enhance coping strategies and protective factors and decrease symptomatology. *Journal of American college health*, 56(4). doi: 10.3200/JACH.56.44.445-454
- Stotland, E. (1969). Exploratory investigations of empathy. *Advances in experimental social psychology*, (4), 271-314. doi: [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60080-5](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60080-5)

- Sung, Y., Turner, S. L., & Kaewchinda, M. (2013). Career development skills, outcomes, and hope among college students. *Journal of career Development*, 40(2), 127-145. doi: <https://doi.org/10.1177/0894845311431939>
- Super, D. E. (1969). Vocational development theory: Persons, positions, and processes. *The counseling psychologist*, 1(1), 2-9. doi: <https://doi.org/10.1177/001100006900100101>
- Super, D. E. (1975). Career education and career guidance for the life span and for life roles. *Journal of Career education*, 2(2), 27-42. doi: <https://doi.org/10.1177/089484537500200204>
- Super, D. E. (1980). A life-span, life-space approach to career development. *Journal of vocational behavior*, 16(3), 282-298. doi: [https://doi.org/10.1016/0001-8791\(80\)90056-1](https://doi.org/10.1016/0001-8791(80)90056-1)
- Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In D. Brown, L. Brooks, & Associates (Eds.), *Career choice and development: Applying contemporary theories to practice* (2nd ed., pp. 197-261). San Francisco: CA: Jossey-Bass.
- Super, D. E., Savickas, M. L., & Super, C. M., (1996). The life span, life space approach to careers. D. Brown & L. Brooks, *Career choice and development: Applying contemporary theories to practice*, 121-178.
- Sürücü, M., Kontaş, H., Bacanlı, F., (2015). Üstün Yetenekli İlköğretim Öğrencilerinin Kariyer Gelişimleri. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 801-820.
- Sürücü, M., ve Bacanlı, F. (2010). Üniversiteye Uyumun Psikolojik Dayanıklılık ve Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF)*, 30(2).
- Şahin, A. (2007). *Millî eğitim bakanlığı ilköğretimde yöneltme yönergesinin uygulandığı düşük sosyo-ekonomik seviyeden gelen 8. Sınıf öğrencilerinin meslekî olgunluk düzeyleri ve ortaöğretim okul tercihleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Şavluk, T. (2019). *Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Gelişimlerinin Yordayıcılarının İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Şeker, G. (2022). Liseye Geçişte Kariyer Planlaması: Umut ve Aile Desteğinin Rolü. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 4(7), 687-702. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2519480>
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2012). *Using Multivariate Statistics* (6th Edition). Boston, Pearson.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayınevi.

- Taylor, S. I., Wang, L. W., VanBrackle, A., & Kaneda, T. (2003). What I want to be when I grow up: A qualitative study of American and Japanese children's occupational aspirations. *Child Study Journal*, 33(3), 175–186.
- TenHouten, W. (2022). The emotions of hope: From optimism to sanguinity, from pessimism to despair. *The American Sociologist*, 54(1), 76-100. doi: 10.1007/s12108-022-09544-1
- Tomassini, M. (2015). Reflexivity, self-identity and resilience in career development: Hints from a qualitative research study in Italy. *British Journal of Guidance & Counselling*, 43(3), 263–277. <https://doi.org/10.1080/03069885.2015.1028890>
- Tracey, T. J. G. (2002). Development of interests and competency beliefs: A 1-year longitudinal study of fifth to eighth-grade students using the ICA-R and structural equation modeling. *Journal of Counseling Psychology*, 49, 148–163. doi: 10.1037/0022-0167.49.2.148
- Tracey, T. J., ve Ward, C. C. (1998). The structure of children's interests and competence perceptions. *Journal of Counseling Psychology*, 45(3), 290. doi: 10.1037/0022-0167.45.3.290
- Turan, M. E. (2021). The relationship between locus of control and hope in adolescents: The mediating role of career and talent development self-efficacy. *Australian Journal of Career Development*, 30(2), 129-138. doi: <https://doi.org/10.1177/10384162211008888>
- Turner, S., & Lapan, R. T. (2002). Career self-efficacy and perceptions of parent support in adolescent career development. *The career development quarterly*, 51(1), 44-55. doi: 10.1002/j.2161-0045.2002.tb00591.x
- Turner, S., Brissett, A. A., Lapan, R. T., Udipi, S., & Ergun, D. (2003). The career-related parent support scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 36, 83-94. doi: 10.1080/07481756.2003.12069084
- Tusaie, K., & Dyer, J. (2004). Resilience: A historical review of the construct. *Holistic nursing practice*, 18(1), 3-10. doi: <https://doi.org/10.1097/00004650-200401000-00002>
- Ulaş, Ö. (2016). *Kariyer Kararı Verme Öz-yetkinliği: Bir Model Testi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Ungar, M. (2004). A constructionist discourse on resilience: Multiple contexts, multiple realities among at-risk children and youth. *Youth & society*, 35(3), 341-365. doi: 10.1177/0044118X03257030
- Valero, D., Hirschi, A., & Strauss, K. (2015). Hope in adolescent careers: Mediating effects of work motivation on career outcomes in Swiss apprentices. *Journal of Career Development*, 42(5), 381-395. doi: <https://doi.org/10.1177/0894845314566866>

- Vondracek, F. W. (1998). Career development: A lifespan perspective (Introduction to the special section). *International Journal of Behavioral Development*, 22(1), 1-6. doi: <https://doi.org/10.1080/016502598384487>
- Vondracek, F. W., Lerner, R. M., & Schulenberg, J. E. (1986). *Career development: A life-span developmental approach*. Routledge.
- Vondracek, F.W. (2001). The developmental perspective in vocational psychology. *Journal of Vocational Behavior*, 59, 252–261. doi: <https://doi.org/10.1006/jvbe.2001.1831>
- Wagnild, G. M., & Young, H. M. (1993). Development and psychometric evaluation of the Resilience Scale. *Journal of Nursing Measurement*, 1(2), 165–178.
- Wallace-Brosious, A., Serafica, F. C., & Osipow, S. H. (1994). Adolescent career development: Relationships to self-concept and identity status. *Journal of Research on Adolescence*, 4(1), 127–149. doi: https://psycnet.apa.org/doi/10.1207/s15327795jra0401_7
- Wan, L. Y. (2013). *Roles of parental influences, personality and career decision-making self-efficacy in predicting vocational interests and choice goals among Hong Kong secondary school students* (Doctoral dissertation). Chinese University of Hong Kong.
- Wang, M. C., & Gordon, E. W. (1994). Epilogue: Educational resilience—Challenges and prospects. *Educational resilience in inner-city America: Challenges and prospects*, 191-194. Erişim adresi: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED399312.pdf>
- Watkins Jr, C. E. (1993). Psychodynamic career assessment: An Adlerian perspective. *Journal of Career Assessment*, 1(4), 355-374. doi: <https://doi.org/10.1177/106907279300100403>
- Watson, M., & McMahon, M. (2005). Children's career development: A research review from a learning perspective. *Journal of vocational behavior*, 67(2), 119-132. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2004.08.011>
- Watson, M., McMahon, M., Foxcroft, C., & Els, C. (2010). Occupational aspirations of low socioeconomic black South African children. *Journal of Career Development*, 37(4), 717-734. doi: <https://doi.org/10.1177/0894845309359351>
- Watson, M., Nota, L., & McMahon, M. (2015). Child career development: Present and future trends. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 15(2), 95-97. doi: 10.1007/s10775-015-9308-4
- Whiston, S. C., & Brecheisen, B. K. (2002). Practice and research in career counseling and development—2001. *The Career Development Quarterly*, 51(2), 98-154. doi: [/10.1002/j.2161-0045.2002.tb00596.x](https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2002.tb00596.x)
- Whiston, S. C., & Keller, B. K. (2004). The influences of the family of origin on career development. *The Counseling Psychologist*, 32(4), 493–568. doi: <http://dx.doi.org/10.1177/0011000004265660>

- White, S. (1968). The process of occupational choice. *British Journal of Industrial Relations*, 6(2), 166-184. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1467-8543.1968.tb00537.x>
- Wood, C., & Kaszubowski, Y. (2008). The career development needs of rural elementary school students. *The Elementary School Journal*, 108(5), 431-444. doi: 10.1086/589472
- Xiao, L., Yongyan, D., & Huazhen, C. (2015). The relationship among ego identity, resilience and career maturity in high school freshmen. *Science of Social Psychology*, 6(8).
- Yalçın, S. B., Çarkıt, E. & Koçakoğlu, M. G. (2022). The mediating role of resilience between career adaptability and life satisfaction. *Journal of Teacher Education and Lifelong Learning*, 4(2), 99-109. doi: <http://dx.doi.org/10.51535/tell.1159130>
- Yayla, A., ve Bacanlı, F. (2011). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimleri ile karar verme stilleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(3), 1148-1159. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/90641>
- Yeşilyaprak, B. (2011). Mesleki Rehberlik Ve Kariyer Danışmanlığı Kuramdan Uygulamaya. B. Yeşilyaprak (Ed.), *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığına giriş*. (ss. 2-39). Ankara: PEGEM Akademi.
- Yırtıcı, P.A. (2020). *Predictive roles of hope and perceived social support on career decision making self-efficacy of undergraduates* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Yoon, H. J., In, H., Niles, S. G., Amundson, N. E., Smith, B. A., & Mills, L. (2015). The effects of hope on student engagement, academic performance, and vocational identity. *The Canadian Journal of Career Development*, 14(1), 34-45. Retrieved from: <https://cjcd-rcdc.ceric.ca/index.php/cjcd/article/view/176>
- Young, R. A. (1994). Helping adolescents with career development: The active role of parents. *The Career Development Quarterly*, 42(3), 195-203. doi: <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.1994.tb00934.x>
- Young, R. A., Friesen, J. D., & Dillabough, J. A. M. (1991). Personal constructions of parental influence related to career development. *Canadian Journal of Counselling and Psychotherapy*, 25(2). Retrieved from: <https://cjcc-rcc.ucalgary.ca/article/view/59436>
- Zeng, Q., Li, J., Huang, S., Wang, J., Huang, F., Kang, D., & Zhang, M. (2022). How does career-related parental support enhance career adaptability: the multiple mediating roles of resilience and hope. *Current Psychology*, 42(29), 25193-25205. doi: 10.1007/s12144-022-03478-0
- Zhang, J., Yuen, M., & Chen, G. (2015). Career-related parental support for vocational school students in China. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 37, 346-354. doi: 10.1007/s10447-015-9248-1
- Zunker, V. G. (2002). *Career counseling: A holistic approach*. Thomson Brooks/Cole.

Zytowski, D. G. (1972). Four hundred years before Parsons. *The Personnel and Guidance Journal*, 50(6), 443-450.

EK 1. Aydınlatılmış Onam Formu 1

Değerli Gönüllü, Bu çalışma, Prof. Dr. Metin Pişkin danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tezi kapsamında yapılmaktadır. Çalışmada ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerini ölçen bir ölçeğin geliştirilmesi planlanmaktadır. Ankette yer alan sorulara verdiğiniz yanıtlar, kesinlikle size not vermek ya da sizi eleştirmek amacıyla kullanılmayacaktır. Bu soruların herkes için geçerli doğru yanıtları bulunmamaktadır. Sonuçlar yalnızca bilimsel araştırma amaçlı kullanılacaktır. Soruları boş bırakmamaya ve sadece tek bir seçenek işaretlemeye özen gösteriniz.

Ölçeklerde yer alan bilgiler gizli tutulacaktır. Çalışmaya katılmama ya da istediğiniz anda yarıda bırakma hakkınız bulunmaktadır. Formları doldurmanız yaklaşık 10-15 dakikanızı alacaktır. Sizin için uygun olmayan herhangi bir hususta bilgi almak için iletişim bilgilerinden yararlanabilirsiniz. Sizin bu çalışmaya katılımınız bizim için çok değerli. Gerekli ilgiyi gösterdiğiniz için teşekkür ederiz.

Çalışma hakkında bilgilendirildim. Çalışmaya katılmayı ve yanıtlarımın bilimsel araştırma amacıyla kullanılmasını kabul ediyorum.

☐

EVET

(Araştırmaya katılmayı kabul ediyorsanız lütfen kutucuğu işaretleyin. Katılmayı kabul etmiyorsanız formu iade edebilirsiniz.)

Betül BOZKURT

EK 2. Aydınlatılmış Onam Formu 2

Değerli Gönüllü,

Bu çalışma, Prof. Dr. Metin Pişkin danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tezi kapsamında yapılmaktadır. Çalışmada umut, yılmazlık ve kariyere ilişkin ebeveyn desteğinin kariyer gelişimi ile ilişkisini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Ankette yer alan sorulara verdiğiniz yanıtlar, kesinlikle size not vermek ya da sizi eleştirmek amacıyla kullanılmayacaktır. Bu soruların herkes için geçerli doğru yanıtları bulunmamaktadır. Sonuçlar yalnızca bilimsel araştırma amaçlı kullanılacaktır. Soruları boş bırakmamaya ve sadece tek bir seçenek işaretlemeye özen gösteriniz.

Ölçeklerde yer alan bilgiler gizli tutulacaktır. Çalışmaya katılmama ya da istediğiniz anda yarıda bırakma hakkınız bulunmaktadır. Formları doldurmanız yaklaşık 15-20 dakikanızı alacaktır. Sizin için olmayan herhangi bir hususta bilgi almak için iletişim bilgilerinden yararlanabilirsiniz. Sizin bu çalışmaya katılımınız bizim için çok değerli. Gerekli ilgiyi gösterdiğiniz için teşekkür ederiz.

Çalışma hakkında bilgilendirildim. Çalışmaya katılmayı ve yanıtlarımın bilimsel araştırma amacıyla kullanılmasını kabul ediyorum.

EVET

☐

(Araştırmaya katılmayı kabul ediyorsanız lütfen kutucuğu işaretleyin. Katılmayı kabul etmiyorsanız formu iade edebilirsiniz.)

Betül BOZKURT
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

EK 3. Kişisel Bilgi Formu

Lütfen aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

1. **Okuduğunuz Okulun Adı:**
2. **Cinsiyetiniz:** Kız ☐ Erkek ☐
3. **Yaşınız:**
4. **Kaçıncı sınıftasınız?:**
5. **Annenizin son bitirdiği okul düzeyi nedir?:**

Okur Yazar ()

İlkokul ()

Ortaokul ()

Lise ()

Lisans ()

Yüksek Lisans ()

Doktora ()

6. **Babanızın son bitirdiği okul düzeyi nedir?:**

Okur Yazar ()

İlkokul ()

Ortaokul ()

Lise ()

Lisans ()

Yüksek Lisans ()

Doktora ()

7. **Kaçıncı kardeşsiniz?**

En büyük ()

Ortanca ()

En küçük ()

Tek çocuk ()

EK 4. Ortaokul Öğrencileri için Kariyer Gelişimi Ölçeği (Örnek Maddeler)

		Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
2.	Bilmediğim meslekler hakkında bilgi toplamaya çalışıyorum.				
3.	Çevremdeki insanların meslekleri hakkında bilgi almak için onlara sorular soruyorum.				
7.	Farklı lise türleri konusunda araştırma yapmaya başladım.				
9.	Ailemle yaptıkları işler üzerine konuşuyoruz.				

EK 5. Çocuklarda Umut Ölçeği (Örnek Maddeler)

ÇOCUKLARDA UMUT ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki altı cümle sizin genel olarak kendi hakkınızda nasıl düşündüğünüzü ve bazı şeyleri nasıl yaptığınızı tanımlamaktadır. Her bir cümleyi dikkatlice okuyunuz. Her bir cümle için, lütfen çoğunlukla nasıl olduğunuzu düşününüz. Sizi en iyi tanımlayan seçeneği, kutucuğun içerisine (X) işareti koyarak belirtiniz. Örneğin, eğer “Hiçbir Zaman” sizi tanımlıyorsa üzerindeki kutucuğun içerisine (X) işareti koyunuz. Ya da “Her Zaman” size uygunsa üzerindeki kutucuğu işaretleyiniz. Lütfen tüm cümleleri kutucuklardan birini işaretleyerek cevaplayınız. Doğru veya yanlış yanıt bulunmamaktadır.

1. Hayatta benim için çok önemli olan şeyleri elde etmek için birçok yol düşünebilirim.

☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Çoğu Zaman	Her
Zaman					

4. Geçmişte yaptığım şeylerin bana gelecekte yardımcı olacağını düşünüyorum.

☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Çoğu Zaman	Her
Zaman					

EK 6. Çocuklar için Yılmazlık Ölçeği (Örnek Maddeler)

Çocuklar İçin Yılmazlık Ölçeği					
Sevgili Öğrenciler, aşağıdaki maddeleri okuyarak, size ne kadar doğru geldiğini düşününüz ve uygun olan seçeneği işaretleyiniz. Her madde için bir seçenek işaretleyiniz. Boş bırakmayınız, çift işaretleme yapmayınız. Katkınız için teşekkür ederiz.					
		Hiçbir zaman doğru değil	Bazen doğru	Genellikle doğru	Her zaman doğru
1	En zor şartlarda bile ayakta dururum.	O	O	O	O
6	En zor durumda bile bir çözüm bulurum.	O	O	O	O
11	Ailem bana yapabileceğim düzeyde sorumluluklar verir.	O	O	O	O
16	Ailedeki zorlukların üstesinden beraberce geliriz.	O	O	O	O
21	Sevdiğim bir okulda okuyorum	O	O	O	O
22	Öğretmenlerim bana değer verir.	O	O	O	O

EK 7. Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği (Örnek Maddeler)

Aşağıda anne ve babanızın sizin meslek kararınıza olan desteğine ilişkin ifadeler bulunmaktadır. Aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuyup, her bir ifade için “kesinlikle katılmıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, “kesinlikle katılmıyorum” seçeneklerinden hangisi sizin için doğruysa, o seçeneğe (X) işareti koyunuz. Lütfen hiçbir soruyu boş bırakmayınız. Teşekkürler...	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Annem ve babam ödevlerimi iyi yaptığımda beni ödüllendirirler.					
8. Annem ve babam yaptığım işlerden gurur duyabilmem için beni desteklerler.					
15. Annem ve babam bana yaptıkları işin çeşidini anlatırlar.					
20. Annem ve babam bana okulumu bitirmemi beklediklerini söylüyorlar.					
25. Annem ve babam okulda başarılı olduğumda benimle gurur duyduklarını söylerler.					
27. Annem ve babam gelecekteki mesleğim hakkında bazen endişelendiğimi bilirler.					

EK 8. Çocuklar için Kariyer Gelişim Ölçeği (Örnek Maddeler)

Aşağıdaki ölçekte 52 soru bulunmaktadır. Her soruyu dikkatle okuduktan sonra sayfanın sağ tarafındaki üç ifadeden size en uygun olanın üzerine çarpma (X) işareti koyunuz. Lütfen soruları cevapsız bırakmayınız. Katıldığınız için teşekkür ederiz.

1. Değişik meslekleri merak ediyorum.	Bana uygun	Kararsızım	Bana uygun değil
5. Arkadaşlarım meraklı biri olduğumu söyler.	Bana uygun	Kararsızım	Bana uygun değil
10. Meslekler hakkında bilgi toplamaya önem veriyorum.	Bana uygun	Kararsızım	Bana uygun değil
22. İnsanlara ne söyleyeceğime ben karar veririm.	Bana uygun	Kararsızım	Bana uygun değil
34. Büyüdüğümde nerede çalışacağımı düşünüyorum.	Bana uygun	Kararsızım	Bana uygun değil
52. Büyüdüğümde hangi mesleği yapacağımı şimdiden planlamanın önemli olduğunu düşünüyorum.	Bana uygun	Kararsızım	Bana uygun değil

EK 9. Ölçek Kullanım İzinleri

HB

Hülya Şahin Baltacı <
Kime: Siz

çocuklar için yılmazlık ölçeği...
83 KB

8.09.2022 Per 12:49

Merhaba, ölçek ve bilgileri ektedir. Kolaylıklar dilerim.

Betül BOZKURT, 6 Eyl 2022 Sal, 11:06 tarihinde şunu yazdı:

Merhaba hocam,
İlginiz için çok teşekkür ederim şimdiden.
Çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim.

iPhone'umdan gönderildi

Hülya Şahin Baltacı

Merhaba Betül, yarın ofisten göndereyim. Selamlar

5 Eyl 2022 Pzt 19:20 tarihinde Betül BOZKURT
Merhaba Hülya Hocam,

Dilerim iyisinizdir. Öncelikle kendimi tanıtmak isterim. Ben Betül Bozkurt. Ankara Üniversitesinde Rehberlik ve Psikolojik Danışma alanında lisansüstü eğitime devam etmekteyim. Prof. Dr. Metin Pişkin danışmanlığında yürüttüğüm tez çalışması için yazarlarından olduğunuz Ortaokul Öğrencileri için Yılmazlık Ölçeğini izniniz olursa kullanmak istiyorum. İzin verip ölçeği yollayabilerseniz müteşekkirim olurum.
Kolaylıklar dilerim.

GA

Gökhan Atik
Kime: Siz

Çocuklarda-Umut-Ölçeği-Tür...
OneDrive'da "Ekler" konumuna kay...

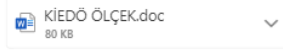
2009 - Atik, Kemer - Children...
OneDrive'da "Ekler" konumuna kay...

28.12.2021 Sal 11:31

aysun adanir
Kime: Siz

27.12.2021 Pzt 11:04

Merhaba;

Ölçek maddelerini ekledim. İyi çalışmalar.

Outlook'tan gönderildi

Gönderen: Betül BOZKURT

Gönderildi: 27 Aralık 2021 Pazartesi 10:34

Kime:

Konu: Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği

Merhaba Aysun Hocam,

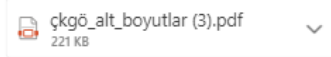
Dilerim iyisinizdir. Öncelikle kendimi tanıtmak isterim. Ben Betül Bozkurt. Ankara Üniversitesinde Rehberlik ve Psikolojik Danışma alanında lisansüstü eğitime devam etmekteyim. Prof. Dr. Metin Pişkin danışmanlığında yürüttüğüm tez çalışması için yazarı olduğunuz Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeğini izniniz olursa kullanmak istiyorum. İzin verip ölçeği yollayabilerseniz müteşekkirim olurum.

Kolaylıklar dilerim.

feride bacanlı
Kime: Siz

28.11.2022 Pzt 00:09

Merhaba Betül,

Çok şükür iyiyim. Fakat bugünlerde çok meşgulüm. Ancak vakit bulabildim. ÇKGÖ'ni gönderiyorum. Ölçek yayınlanmadığı için hakkındaki en ayrıntılı bilgiyi. Ayşe Özkan'ın aşağıda ki adı verilen tezden yararlanabilirsiniz. Çalışmanızda veri toplamanın dışında ölçek maddelerinin tamamı içeren bir formu göstermeyiniz.. Örnek birkat madde verebilirsiniz.Kolay gelsin. Çalışmanızın bitmiş halini görmek isterim. Kolay gelsin. Sağlıklı günler dilerim.

BACANLI, F., Sürücü, M. ve Özer, A. (2007,Ekim). *Çocuklar için kariyer gelişim ölçeği'nin faktör yapısı ve güvenilirliği*. IX. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Çeşme, İZMİR.

Özkan, A. (2019). *Kariyer gelişimi psikoeğitim programının 5. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimi ve karar vermelerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara (Ölçek hakkındaki bilgi için Bu tezdeki bilgidenden yararlanabilirsiniz.)

Betül BOZKURT

, 26 Kas 2022 Cmt, 17:07 tarihinde şunu yazdı:

Feride hocam merhaba,

Dilerim iyisinizdir. Mailim ulaşmamıştır endişesiyle tekrar yazmak istedim. Öncelikle kendimi tanıtmak isterim. Ben Betül Bozkurt. Ankara Üniversitesinde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik alanında yüksek lisans yapıyorum. Prof. Dr. Metin Pişkin danışmanlığında yazdığım tezde ortaokul öğrencileri için bir ölçek geliştirme çalışması gerçekleştireceğiz. Bu çalışmada sizin de yazarlarınızdan olduğunuz Çocuklar için kariyer gelişimi ölçeğini kullanmama izin vererseniz ve ölçeğin tamamını yollayabilerseniz çok mutlu olurum.

Çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim.

EK 10. Etik Kurul Onayı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 06/02/2023

Toplantı Sayısı : 04

Karar Sayısı : 54

54- Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, yüksek lisans öğrencisi **Betül BOZKURT**'un "Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Gelişimlerinde Umut, Yılmazlık ve Ebeveyn Desteğinin Yordayıcı Rolü" başlıklı teziniz ile ilgili 03.02.2023 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, yüksek lisans öğrencisi **Betül BOZKURT**'un "Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Gelişimlerinde Umut, Yılmazlık ve Ebeveyn Desteğinin Yordayıcı Rolü" başlıklı teziniz ile ilgili araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIDIR
06/02/2023

EK 11. Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma İzni/Diğer Kurumlardan Alınan Araştırma İzinleri

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-68360100
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Betül BOZKURT)

13/01/2023

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) Ankara Üniversitesi Rektörlüğünün 15.12.2022 tarihli ve E-98761816-302.08.01-753763 sayılı yazısı.
c) Müdürlüğümüz Araştırma ve Anket Komisyonunun 02.01.2023 tarihli tutanağı.

Araştırma Konusu : Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Gelişimlerinde Umut, Yılmazlık ve Ebeveyn Desteğinin Yordayıcı Rolü
Araştırma Türü : Anket
Araştırma Yeri : Bağcılar
Araştırma Yapılacak Kişiler : Ortaokul Öğrencileri
Araştırmanın Süresi : 2022 - 2023 Eğitim - Öğretim Yılı

Yukarıdaki bilgileri verilen araştırmanın; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak kişisel veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, yüz yüze eğitime geçmiş olan kurumlarımızda, Covid-19 tedbirlerinin araştırmacı ve ilgili kurum idarelerince alınması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmaması ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, ilgi (a) genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1- İlgi (b) Yazı ve Ekleri (9 Sayfa)
2- İlgi (c) Tutanak (1 Sayfa)

Adres : Birtürk Sok. Mah. İsmail Öktem Cad. No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul
Telefon : 0212 394 36 32
E-posta : stratejigelistirme34@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb34@t1.kep.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile onaylanmıştır. İmza kontrolünü için: <https://www.ncl.gov.tr/nclweb-elys>
Bölge Doğrulama : <https://www.ncl.gov.tr/nclweb-elys>
İlgi için : Havva GÜZDOĞAN ÇAĞLAR
Yer adı : Büro Hizmetleri
İmza Adresi : <https://istanbul.meb.gov.tr/>

Bu belge güvenli elektronik imza ile onaylanmıştır. İmza kontrolünü için: <https://www.ncl.gov.tr/nclweb-elys> e825-fa07-38d1-b2df-39e1

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-88407292
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Betül BOZKURT)

30/10/2023

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) Ankam Üniversitesinin 04.10.2023 tarihli ve E-98761816-302.08.01-1101940 sayılı yazısı.
c) Müdürlüğümüz Araştırma ve Anket Komisyonunun 19.10.2023 tarihli tutanağı.

Araştırma Konusu : Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Gelişimlerinde Umut, Yılmazlık ve Ebeveyn Destekçisinin Yordayıcı Rolü
Araştırma Türü : Anket
Araştırma Yeri : Bağcılar
Araştırma Kişiler : Ortaokul Öğrencileri
Araştırmanın Süresi : 2023 - 2024 Eğitim - Öğretim Yılı

Yukarıda bilgileri verilen araştırmanın; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak kişisel veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mührürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarınıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılması ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, ilgi (a) genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzde uygun görülmektedir.

Makamınıza da uygun görüldüğü takdirde olurlarınızı arz ederim.

Doç. Dr. Murat Mücahit YENTÜR
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR

Mustafa KAYA
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1- İlgi (b) Yazı ve Ekleri (9 Sayfa)
2- İlgi (c) Tutanak (1 Sayfa)

Bu belge görevli elektronik imza ile onaylanmıştır.

Adres : Beşiktaş Mah. İsmail Ökten Cad. No: 1 Sarıyer Mah. Fatih İstanbul Belge Doğrulama : <https://www.tarihyz.gov.tr/meb-ebys>
Telefon : 0212 384 36 32 Bilgi İşlem : Aykut ÇELİK
E-posta : stratejigelistirisi@meb.gov.tr Uzman : Biliriz Hizmetleri
Kep Adresi : meb@trnli.kap.gov.tr İnternet Adresi : <http://trnli.bilgiislem.gov.tr>

Bu belge, atıf yapılmadan, bizzat bu belge ile onaylanmıştır. Tarih: 30.10.2023 Sayı: E-59090411-20-88407292

BENZERLİK BİLDİRİMİ

“Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Gelişimlerinde Umut, Yılmazlık ve Ebeveyn Desteğinin Yordayıcı Rolü” başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihal Tespit Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Yedi sözcükten daha az olan benzeşmeler” (2) “Kaynaklar” (3) “Doğrudan alıntılar” ve (4) “Lisansüstü tezim ile ilgili yapmış olduğum kendi yayınlarım ve yararlandığım mevzuat metinleri gibi kaynaklar” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 17.01.2024
Gönderim Numarası	: 2272477776
Sayfa Sayısı	: 87
Sözcük Sayısı	: 22.418
Karakter Sayısı	: 163.728
Benzerlik Oranı	: %10
Savunma Tarihi	: 05.02.2024

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihal Tespit Programı’na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10’dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin, tek bir kaynakla eşleşme oranının ise %2’den fazla olduğunun belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı: Betül Bozkurt

Tarih: 17.01.2024

İmza:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı :Betül Bozkurt

E-Posta Adresi :

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Okul Psikolojik Danışmanı	Koca Yusuf İlkokulu	2022-

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	2014-2019
Lisans	Psikoloji	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	2016-2019

Yayınlar:

Bozkurt, B. ve Pişkin, M. (2023). *Ortaokul öğrencileri için kariyer gelişim ölçeği'nin psikometrik özellikleri: geçerlik ve güvenirlik çalışması*. 24. Uluslararası PDR Kongresi.